

ACOLADA

9

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 9 (70) septembrie 2013 (anul VII) 24 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Dimitrie Serafim - Nud

Gheorghe Grigurcu: *Mărturii „provinciale”*

Barbu Cioculescu: *Occidentul la ananghie*

C.D. Zeletin: *Versul memorabil*

Constantin Trandafir: *Poetul și artele plastice*

Isabela Vasiliu-Scraba: *Interviu Alexandru Dragomir*

Adina Kenereș: *Un modest plan de salvare*

Adrian Dinu Rachieru:
G. Călinescu – Un estet cinic?

Nicolae Prelipceanu:
Poetul ca și cizmarul

Ocazia pierdută a lui Crin Antonescu

Crin Antonescu a pierdut încă o ocazie să rupă un pact mincinos, acela cu Victor Ponta. Scandalul legat de Roșia Montană i-a oferit un foarte întemeiat motiv să decoperteze tot „tezaurul” de minciună ce stă la baza acestui pact. Nu-i trebuiau cianuri, nici alte tehnologii complicate ca să arate lumii – deja oarecum la curent – cât fariseism se ascunde sub declarațiile de prietenie și de fidelitate ale așa-zisului aliat, fariseism scos la iveală de vocile din PSD care amenință din ce în ce mai fățiș tocmai acest pact care asigură existența întregului USL, ca și a prezidențiabilității crinice.

Desigur, la atâtea amenințări fățișe, Crinuț (sau Crinel, cum doriți) nu mai putea să facă pe surdul, sau pe surdo-mutul mai exact, așa că a găsit cu cale să-și exhibe temerarii chiloței care nu vor tremura niciodată de spaimă în fața dușmanului cu, încă, pretenții de prieten. Așa că, după ce Ponta luase de unul singur cele mai discutabile măsuri în până acum nu prea lungă istorie a guvernării sale, s-a întâlnit, la capătul lungii pauze de comunicare între ei cu acest lider PSD care îl concurează cu succes pe Băsescu în politica de subordonare a instituțiilor, începând cu cele de comunicare și sfârșind cu instituțiile care extrag, ascunse de ochii lumii, *comorile* informative ale momentului.

Nu știm ce se va fi discutat între ei și oamenii lor cei mai siguri, sau măcar considerați ca atare. Dacă până nu demult răzbatău pe canale subterane ecouri clarificatoare de la asemenea întâlniri de taină, de data aceasta tăcerea e desăvârșită. Dovadă că Serviciile lucrează *pentru cine trebuie*. Am aflat doar că alianța merge mai departe și toate rufele murdare vor fi spălate între patru pereți, fără a mai fi arătate, ele sau procesul respectiv, publicului. Crin rămâne pe mai departe, până când Ponta îi va înfige cuțitul în spate, prezidențiabilul USL, în ciuda tuturor amenințărilor pesediste, iar pisoiașul și-a recâștigat sprijinul liberalilor pentru guvernarea în care ei înșiși contează din ce în ce mai puțin. „Pupat Piața Independenți”, cu alte cuvinte.

Între timp, apar tot mai dramatice dezvăluiri cu privire la caracterul penal al afacerii Roșia Montană, de la obținerea primelor autorizații și câștigarea unor licitații trucate prin anii 90, începând cu guvernele Nicolae Văcăroiu, Radu Vasile și Mugur Isărescu și sfârșind cu cele dublu milenare – ca apariție, nu ca durată, Doamne ferește! Prin toate acestea, ca un far călăuzitor, străbate figura strălucitoare și semnătura pe actele respective a lui Traian Băsescu, alături de cele, mai estomate și pasagere, ale prim-miniștrilor și altor miniștri solidari cu hotărârile guvernelor din care făceau parte. Mărturie ne stau documentele puse recent la dispoziție de riseproject.ro despre care, miraculos, presa noastră s-a ferit ca de dracu' să pomenească până acum.

Dar ce să mai vorbim, că o facem degeaba, despre fel de fel de interese politice sau pecuniare, ale câtorva politicieni, când, după cum vedem, nu există partid important pe scena noastră politică să nu-și fi înmuat degețelele în mărul cianurat al afacerii și în cerneala cu care s-au semnat și parafat atâtea și atâtea acorduri, licențe, contracte, toate în slujba unui dublu interes: 1. îmbogățirea unor escroci de pe alte meleaguri și 2. păgubirea statului român, sau devalizarea averii naționale începută cu atâta succes din primele zile post-revoluționare și continuată până în ziua de astăzi.

A ne aștepta acum din partea cuiva, fie el Crin, fie Ponta, la măsuri radicale de eradicare a corupției înseamnă să ne îmbătăm cu un pahar de apă rece. Protestele din întreaga țară împotriva Roșiei Montane, ca afacere, și pentru salvarea ei, ca tezaur autentic național, pot totuși să aibă măcar un rol limitat, acela de stopare a acestei trebi murdare și de atenționare a clasei politice că totuși, cândva, poate să vină și ziua unei elementare drepte judecăți.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu
(Revista *Acolada* în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

Cititorii din străinătate pot plăti abonamentul în sumă de 48 euro pe an în contul RO05PIRB3200708229002000 deschis la Piraeus Bank Satu Mare.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Tipografia Brumar
Timișoara

Cuprins:

- R. Ulmeanu: *Ocazia pierdută a lui Crin Antonescu* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: *Mărturii „provinciale”* – p. 3
Ștefan Lavu: *Comedia numelor* – p. 3
Barbu Cioculescu: *Occidentul la ananghie* – p. 4
Nicholas Catanoy: *Alambicul lui Ianus* – p. 4
Lucian Scurtu: *Poezii* – p. 5
C.D. Zeletin: *Versul memorabil* – p. 6
Tudorel Urian: *Atlantida din noi* – p. 6
Șerban Foarță: *Lucarnă* – p. 6
Constantin Mateescu: *Botezul* – p. 7
Ionuț Caragea: *O întâlnire fără argumente* – p. 7
Constantin Trandafir: *Poetul și artele plastice* – p. 8
Constantin Călin: *Zigzaguri* – p. 9
I. Vasiliu-Scraba: *Interviu Alexandru Dragomir (II)* – p. 10
Lucia Negoită: *Interviul Acoladei cu C. Abăluță* – p. 10
Adina Keneres: *Un modest plan de salvare* – p. 11
Pavel Șuşară: *Hans Sedlmayr* – p. 12
Simona Vasilache: *La mare* – p. 12
Magda Ursache: *Mic tratat despre iubire* – p. 13
Luca Pițu: *Intransigența apofatică* – p. 14
Ștefan Ciobanu: *Poezii* – p. 15
Ștefania Mincu: *Reflecții pe marginea figurii inorogului* – p. 16
A. Furtună: *Cu Enescu, Monica Lovinescu...* – p. 17
Florica Bud: *Pamflet* – p. 18
Claudia Moscovici: *Fotografiile lui Rodney Smith* – p. 18
Dumitru Ungureanu: *Dictatura contra dicta/tura-vura* – p. 18
Nicolae Florescu: *Vintilă Horia și utopia narativă (IV)* – p. 19
Viorel Rogoz: *Neoprotestanții sub securiști (3)* – p. 20
A.D. Rachieru: *G. Călinescu - Un estet cinic?* – p. 21
Barbu Cioculescu: *Fericirea vine fără ei* – p. 22
N. Coande: *În vise, îi ținem pe strămoși la curent cu prezentul* – p. 22
Voci pe mapamond: *Frank Jousen* – p. 23
Gheorghe Grigurcu: *Isteria anticanină* – p. 24
Nicolae Prelipceanu: *Poetul ca și cizmarul* – p. 24

Mărturii „provinciale”

Propunându-ne un amplu jurnal, Constantin Călin îl situează, precaut, sub două sigle ale relativizării conținute în titlu, „Provinciale” și „Fragmentarium”. Dacă al doilea termen e oarecum inutil, orice scriere diaristică fiind alcătuită din „fragmente”, primul semnaleză, după toate probabilitățile, o elegant-resignată distanțare față de ambianța în care viețuiește autorul.

Desfășurându-și existența în provincie, Constantin Călin e un cărturar de aleasă spiță și nu doar atât, un critic și un moralist dotat cu condei literar (nu toți cărturarii „scriu bine”), care, așa cum am mai afirmat cu alt prilej, dacă s-ar fi aflat la „Centru”, s-ar fi bucurat de o mult mai largă reputație. Dar mediul minimal nu-i schimbă datele personalității. Axa acesteia rămâne insașiabila curiozitate intelectuală, care constituie, avem motive a presupune, și un scut împotriva unor inerente dezamăgiri produse de ambianță. Iată-o, mărturisită inclusiv cu nota unei afirmări bucuroase a, vorba poetului, „ramurii obscure”: „Dacă mi-îngădui să mă laud cu o bucurie, ea e aceea de a fi ținut în mîini cărți și reviste pe care nu numai cei din neamul meu nu le-au văzut, ci și mulți din intelectualii cu patalamale și titluri. La mijloc e, poate, și norocul, dar și curiozitatea; atracția diversității, cât și ambiția de a-mi rămîne tot mai puține lucruri necunoscute”. Sau lapidar, cum o autodefiniție: „Întrebat: «Tu pentru ce trăiești?», am răspuns: «Pentru a mai citi o carte, pentru a mai scrie un articol». Era de așteptat ca acest cărturar rasat să subscrie la o manieră constantă a elaborării lente, prevăzătoare, a unei chibzuințe traduse în reveniri, corecturi, adaosuri etc. Zvîcnește însă nu o dată sub condeiul d-sale fibra scriitorului care mizează pe spontaneitate. Și anume pe cea spontanitate incontestabil riscantă, pe care Camil Petrescu o propunea sub numele de „autenticitate”: „Totul trebuie spus dintr-o răsuflare, indiferent la reacțiile pe care le vei stîrni, ca și cum ai fi singur pe lume, altminteri emoția se subțiază, vorbele expresive se tocesc, impulsul de a le nota dispare. Sînt zile în care venele îți sînt pline de ură și dușmănie, cu un sînge (mi-l imaginez) negru, bolborositor, miasmatic și zile în care inima pompează în orice fibră numai lumină și azur. Ar fi păcat ca – din lene sau din prejudecată – acest grafic sufletesc să nu fie surprins în toată dinamica sa”. Judicioase rînduri în aprinderea, în „bolborosirea” lor metaforică. Și nu fără un adaos polemic la o opțiune în favoarea „momentului oportun” a lui A. Pleșu ce recomandă o „sinceritate” controlată: „Înainte de a te pronunța trebuie să cîntărești atent împrejurările și efectul probabil al eventualei „sincerități!” Dar e cu puțință, se întrebă Constantin Călin, o sinceritate lipsită de spontaneitate? Vlăguită de-o amîinare ce modifică „aranjează” imboldul inițial care e al unei reacții absolute? „Cine afirmă, de pildă, «Am să-i spun același lucru și peste zece ani!» nu-și dă prea bine seama la ce se angajează. Atunci, nici el, și nici cel căruia promite să-i spună nu vor mai fi la fel. Situația, atitudinile, «mesajul» (și efectul lui) vor fi altele. Deși se vrea înțeleaptă, ideea de a utiliza cu schepsis «sinceritatea» nu numai că nu mă atrage, dar îmi provoacă îndoieli față de cel sau cei ce o enunță”. În sprijin, apare mai la vale și un citat din Maurice Barrès: „L'expression la plus rapidement trouvée est pour moi, maintenant (la bătrînețe – n.m.), la meilleure”. Și încă un adaos... pitoresc, încadrat în materia diaristică: „Lunea – am observat – sîntem mai înclinați spre confesiune decît în restul zilelor săptămîinii. Așa se face că azi Sporici mi-a vorbit de «drama (sa) intimă», o dramă ideologică” (întrucît întreaga scriere se referă la perioada de dinainte de căderea lui Ceaușescu, „confesiunea” cu pricina e, oricum, o probă de curaj).

Voluntar ori involuntar, Constantin Călin își compune o imagine de sine care acordă coerență morală paginilor d-sale. E figura unui *raisonneur*, a unui observator detașat (cu măsură) de faptele și împrejurările pe care găsește nimerit a le relata, implicat în fluxul lor dar fără a uita să arunce din cînd în cînd priviri într-o oglindă în care vede un personaj. Trăsăturile acestui personaj reprezintă cheia analizelor pe care le efectuează. Emană dintr-însul un calm avînd desigur o rădăcină nativă, dar e de presupus că și cultivat ca o măsură de adaptare sapiențială la o existență „la scară mică”, populată de „mizerii – reverie – anxietăți – rugăciuni – așteptări”. Astfel încît dificultățile launtrice sînt într-un anume grad domptate, transpuse în iluzia cinematografică: „Viață cu noduri de toate felurile, multe și înnădituri. Un film la care scenele noi nu le corectează pe cele vechi”. Una din măsurile de protecție o reprezintă îmbătrînirea (prematară). Autorul dă tircoale bătrînilor din jur, îi contemplă, îi iscodește, îi comentează, „frămîntat” de o asemenea temă în care vede pesemne un mod de-a se experimenta existențial pe sine însuși: „Mă uit cu interes la cei la care, poate, doar fiii lor

se mai uită: la bătrîni. Le cercetez îndelung zbîrciturile, fac, altminteri spus, un fel de «arheologie a obrazelor». Între numeroasele meserii în care Bunul Dumnezeu, în excelența Sa, îi întrece pe toți maeștrii de pe pămînt e și cea de gravor. Ce uimitoare varietate de încrustații pe pielea fețelor odinioară «mai netezi decît oglinda», cum zicea bietul Parpangel, eroul lui Budai-Deleanu: linii drepte, curbe, scurte, continue, paralele, intersectate, subțiri, groase, superficiale, adînci etc.”. Și concluziv: „Întotdeauna fizionomia bătrînilor mi s-a părut înfinit mai elocventă în exprimarea tipurilor, a caracterelor decît cea a tinerilor, unde lipsa «semnelor» face inevitabile aproximațiile, erorile de interpretare”. Conservator temperamental dar și dintr-o reacție defensivă, Constantin Călin se autoapreciază astfel în ipostază de călător: „călătoriile cu trenul mă predispun mai mult la evaluarea propriului trecut decît la imaginarea propriului viitor”. Nemulțumit de ce-a „lăsat în urmă” în plan scriptic, evocă un trecut nu tocmai îndepărtat cu un fior ce ni-l amintește pe alt „provincial”, G. Ibrăileanu, care, ajuns cvadragezar ca și criticul în discuție la perioada însemnărilor cu pricina, se socotea „bătrîn”: „Acum un deceniu încă eram foarte sigur de înzestrarea mea. Reușita cea mare era doar o simplă chestiune de timp. Eram, ca și tînărul evocat de Călinescu, «convins că într-un lustru (adică în cinci ani)/ Voi deveni ilustru». Azi, după ce atîta am bătut pasul pe

loc, mă întreb uneori dacă nu cumva am trăit o «impostură», o iluzie”. Nu ezită a-și adnota modificările comportamentale cu un amar al toleranței intervenite, dar și cu o superbie adiacentă, vădită, de pildă, într-o referire la Robert de Montesquieu, „personaj, altminteri, dubios, un fel de Bogdan-Pitești”, care a emis următoarea „vorbă devenită celebră”: „*Quand la croix passe, on la salue, mais la croix ne repond pas*”. De ce oare nu mai păstrează o atitudine „severă, aristocratică”? Dacă odinioară se vedea stăpînit de „intransigență”, posedînd „gustul despărțirilor definitive”, acum se vede nevoit a ceda: „Între timp, rigorismul meu s-a mai atenuat, ba, în două-trei situații, am simțit chiar o ușurare cî pot să răspund la salut unor inși cu care întrerupsesem orice relație. De fiecare dată, am fost surprins eu însumi de așa ceva. De ce am făcut-o? Ei bine, asta a început să mă îngrijoreze: pînă unde? Pînă cînd?”. Mister. Mister precum orice concesie a firii umane față de sine, care are aerul a fi o concesie față de Destin...

Apare însă o compensație pe o altă parte. Dezamăgitul, „aristocratul” demis din postura-i ideală își ascute simțul critic care-și extinde aria de acțiune, se sistematizează devenind un substitut al egolatrului izolat în aspirația sa livresc-creatoare. Disprețului tacit îi ia locul o polifonie a tonurilor reprobatore. De la subtilitatea ironiei pornind, la nota acută a sarcasmului, egocentricul evoluează pînă la o postură aparent mizantropică. Aflat într-o „stațiune de odihnă”, dă fir liber indispoziției ce-l cuprinde în fața spectacolului „vecinătăților indezirabile”: „vecinii din dreapta mă fac să mă gîndesc cu neplăcere la reziduurile de primitivism și grosolanie rămase încă în comportarea țaranului. Mîrlănia lor e o formă de egoism: cred că nici nu le pasă de prezența celorlalți. Ceea ce contează pentru ei e «să se simtă bine». Ce fac pentru asta? Unul cîntă poezie, altul fluieră după motanii de pe alee, al treilea rîde și pîrîie. Tustrei se culcă devreme și se scoală cu noaptea în cap. Dupăie, tropăie, trîntesc ușile”. Sensibilitatea cărturarului vulnerat nu mai suportă vulgaritatea care, poate, altădată l-ar fi lăsat indiferent. Ar fi putut repeta vorba altui poet, chiar băcăuan: „toți nervii mă dor”: „Chef prelungit, greoi, de slugi fără stăpîn, cu bătrîni moțaind la marginea mesei, între pahare, cu false intelectuale și poeți gata să moară pe versul lor, cu retorică sentimentală și declarații amoroase, cu plecări și birfe, cu muzică, dans, transpirație, fum de țigări și mirosuri de resturi de mîncare, cu sticle goale așezate ca la popicărie, urit, obositor...”. Sînt imaginile provincialismului, concentrate cum o băutură tare.

Nu e cruțată nici lumea literaților, deși aici lucrurile sînt tratate mai nuanțat. Rezervele apar puse pe argumente, nu o dată trase în portrete ce rețin atenția. Intervine o dispoziție de prozator care prefiră cu voluptate „momentele”, le asamblează într-un mozaic colorat într-un anume fel. Apele cromatice nu se schimbă de la o însemnare la alta, vîdînd seriozitatea observatorului. Uneori un simplu incident e îndestulător pentru o caracterizare netă ca o sfichiuire: „Articolele mele – mi-a atras atenția Liviu Filimon, un profesor de psihologie cam zărghit, aplecîndu-se asupra mea și apucîndu-mă, cu un gest care se voia amical dar nu era, de rever – nu sînt niște articole banale; sînt articole de idei, articole de cotitură”. Un ins normal, într-o situație normală, nu-și prezintă astfel «marfa». Pe o treaptă doar puțin mai înaltă îl întîlnim pe George Genoiu, „«Om al epocii», dedat cu năravurile rele ale acesteia, (...) mai reprezentativ și mai interesant ca personaj decît ca autor de teatru”. Tip de activist cultural, înzestrat cu toate „darurile” tagmei, acesta nu se dezmente în nicio situație. Posedă o omogenitate exemplară: „La festivitatea de acordare a premiilor revistei (1986), Genoiu, în rol de distribuitor-șef, și-a început cuvîntul spunînd: «Firea poporului român s-a dovedit

Comedia numelor (40)

Gena revistei *Ateneu* purtată cu glorie de Ovidiu Genaru și George Genoiu.

x
Caracterul profetic al prezentei rubrici. Nu în zadar l-am socotit „pervers” pe Pervez Musharraf. Autoritățile din Pakistan l-au acuzat recent pentru asasinarea lui Benazir Bhutto...

x
Mihail Pezderco.

x
La ce s-a înhămat Petru Hamat? La o amplă exegeză a „imagnarului doclinian”, echivalată cu – țineți-vă bine! – „matricea liricizată a «golf(uiirii)»”. Bine că nu a „lagun(irii)”!

x
Iată un felice descendent atît din Nicolae Gheran cît și din Dumitru Caracostea: literatul Cătălin Badea-Gheracostea.

x
Omul potrivit la locul potrivit. Adorabilă e Cristina Soare de la TVR1, cînd anunță că a doua zi vom avea parte de soare!

x
N-am părăsit, iată, marea tradiție a Romei, din care ne tragem: după Romulus Vulpescu, a apărut, în mass media, Remus Vulpescu.

x
Un ins manierat, deși îl cheamă Vasile Mocofan.

x
Nu s-ar putea spune că nu e un nume năzdrăvan: Aurelia Năzdrăvan.

x
Un argument pentru cei ce vorbesc despre degenerarea artei contemporane: amfitrioana proximei decernări a Premiului Oscar este actrița Hellen Degeneres.

Ștefan LAVU

statornică în prețuirea valorilor». Las de-o parte faptul că n-a fost așa, și subliniez eroarea de a crede că poți face impresie cu astfel de considerații... patriotice. Destinate urechilor celor de la partid, ele sună găunos pentru ceilalți, cărora le repugnă tradiționalismul de ocazie”. Iată încă o scenă de toată savoarea cu autorul în chestiune: „Sîntem puțini, așa că pot să le observ comportamentele. Pînă mai ieri egali cu G., unii au deja în fața lui o psihologie de slujbași care așteaptă o apreciere de la el ce-i chinuie. Iar el, ca să impresioneze, «joacă teatru». La începutul ședințelor, privește în hîrtii, subliniază ceva o dată, de două ori, taie un cuvînt, mai pune un punct, întărește o virgulă. Își face de treabă afectînd gravitatea. Imprimă apoi fiecărei comunicări un aer misterios: toate vin «de sus»», și laudele și criticile. «A zis tovarășul Toma... «A zis tovarășa Ciocîrlie». Îmi vine să rîd”. Pe alt palier îl găsim pe poetul Ovidiu Genaru, care, în ochii scrutători ai diaristului, ar avea o „morală” ce „nu diferă de a lui Bălăiță, a lui Breban și a altora, aceea că scriitorul trebuie să fie lacom ca un pelican, ca un rechin, să înghită tot ce înlînește și să digere ce i se pare bun! Ceva asemănător cu vorba cunoscută a lui Molière: «Je prends mon bien où je le trouve». Un alt caz, de o sporită notorietate: „Succesul a scos din Bălăiță un amor-propriu bine ținut în frîu mai înainte. Nu-i mai place, de pildă, să fie strigat «Gigi» de «colegii» de la ziar, ale căror abordări familiare le suporta pînă de curînd. N-a bruscă încă pe nimeni, dar îl apucă sughitul cînd se întîlnește cu Jămneală și acesta îl ia cu «Ce mai faci, Gigi?». «Ca și: «În ultima vreme, Bălăiță vorbește, deseori, sarcastic, despre «sosul epocii». Scriitorii cu succese pe plan social (Adrian Păunescu, de pildă) «fac parte din sosul epocii», zice el. «Sînt trecători»: nu vor rezista timpului, poate nici timpului vieții lor. Numai că sarcasmul său nu reușește să ascundă total invidia față de ei. Eu chiar îl suspectez că trage cu ochiul spre «sosul» care-i provoacă atîta dezagust”. Ceea ce s-a și confirmat în cariera romancierului. Haina prezenței publice a unor confrăți e întoarsă pe dos, spre a i se pipăi căptușeala. Libertatea de spirit a diaristului, care e antidotul eficace al oricărui context limitativ, îi îngăduie pe de o parte să nu aibă idoli (auto)împuși și pe de alta să nu-și zăgăzuiască „sinceritatea”. Chiar cînd propozițiile acesteia îi pot produce (și cu siguranță produc) dezagremente. Așa încît cartea lui Constantin Călin e un atractios roman de moravuri nu numai „provinciale” (sau, totuși, „provinciale” prin extensie?).

Gheorghe GRIGURCU

Constantin Călin: *Provinciale. Fragmentarium* 1975-1989. Ed. Babel, 2012, 476 p.

Flux-Reflux

Occidentul la ananghie

Se va sfârși lumea sau doar o epocă – la a cărei naștere s-ar putea să avem norocul de a fi martori, dacă nu chiar constructori? Un răspuns ne parvine de la dl. Lucian Boia, în cel mai recent eseu al său, intitulat „Sfârșitul Occidentului? – spre lumea de mâine” (editura „Humanitas”, București, 2013). Chiar

titlul indică, subreptice, că dacă Occidentului i-a sunat ceasul, o lume nouă e pe cale de a se naște, eventual corectată. Situație în care chestiunea Occidentului se inserează într-o sferă mai largă a problematicii, cuprinzându-ne pe toți locuitorii planetei deocamdată albastră.

Dar ce înțelegem prin noțiunea de Occident? Ni se spune: „Cândva Occidentul a fost autoritatea și seducția totodată, modelul dominant, tehnologia desigur, dar și toate valorile etice, politice, culturale”. Se presupune că știm unde era situat. Cândva – deci nu și acum în viziunea eseistului, în zilele noastre, Occidentul istoric dă semne de oboseală, ceea ce nu-l împiedică totuși să ocupe o poziție excepțională în globala configurație contemporană. Se va retrage de pe scenă acest actor epuizat, lăsând loc unor tinere și expansive talente? Nu putem ști, odată ce nu cunoaștem cum merge istoria, afară de aceea că nimic nu va mai fi așa cum a fost. Numai că zicem „nimic nu va mai fi cum a fost” după calamități. Or, calamități care să pună capăt Occidentului sub ochii noștri se par a nu se fi produs sau au scăpat percepției noastre. Acest *aut-aut* se va reîntâlni pe tot cuprinsul lucrării, într-un permanent schimb de mingi la înălțime. Pro și contra, argumentele se vor încrucișa, copios alimentate cu date și informații. La alegerea noastră. Afirmările categorice sunt evitate până acolo unde dl. Lucian Boia mărturisește a nu ști nimic despre nimic. Surprinzătoare lacună la un erudit în mai multe domenii, mai mult sau mai puțin înrudite. Nu înțelegem cum de nu i-a căzut în mână lucrarea savantă a lui Constantin Abăluță, chiar așa intitulată: „Totul despre nimic”, și în care, într-adevăr, nimic n-a fost lăsat pe dinafară. (Cu excepția exclamației distinsului meu profesor de matematici, regretatul Traian Pop, la o vreme după ce mă scotea la tablă: „O, nimic, cât ești de mare!”)

Ca să precizem viitorul trebuie mai întâi ca acesta să devină trecut – vai, prezicătorii trecutului nu sunt la mare preț, iar ce citim în palma prezentului ne poate induce în eroare. Da, însă de cum se preschimbă viitorul în trecut putem încerca să identificăm și să explicăm ceea ce până atunci nu putea fi anticipat. Este vorba, prin urmare, de a anticipa. Întru care e imperios necesar să stăpânim materia care se numește istorie. Autorul va proceda la o concentrată istorie a Occidentului, spre a ne explica în ce a constat miracolul acestuia. Va începe cu anul o mie al erei noastre. Dl. Boia are, pesemne, îndoieli asupra noțiunilor în cauză ale lectorului – îi dăm, de altfel, dreptate. Fie și în cazul acelor posibili lectori din rândurile elevilor care, în cursul superior, citesc silabisind.

Rememorăm, deci, calea prin care Occidentul, în plină expansiune către perfecțiune s-a realizat, cu aroganța pe care i-o știm și cu o putere surprinzătoare. Momentul în care, fără frământări de conștiință, parcă firesc, Occidentul își anexează lumea. Cu urmarea că civilizația planetară de astăzi este civilizația occidentală, preluată și adaptată în fel și chip, cu vorbele analistului. Și este un adevăr că ceilalți n-au inventat nimic esențial sau dacă totuși au făcut-o, n-au avut capacitatea de a pune în valoare. În revers: cumplite fapte ale Occidentului, care cad și ele în balanță. Sclavia – preexistentă, de altminteri – colonialismul, fascismul, comunismul, cu rădăcini care ar fi complicat tabloul. În plan economic, în plină splendoare, Occidentul deține 54,38% din producția mondială. Tot atunci, cel chinezesc, 8,8 %. Descreșterea PIB-ului Occidentului, după două distrugătoare războaie mondiale, de pe solul lui pornite și prin ale sale țite, ajunge astăzi la puțin mai mult de jumătate.

Alambicul lui Ianus

Lecturi teutone.

Plin de melancolie este romanul *Schweigeminute* al lui Siegfried Lenz. O poveste de dragoste, între un elev de liceu și profesoara lui de limba engleză. Idila amoroasă a sfârșit tragic prin moartea profesoarei, victima unui accident maritim (vapurașul cu pasageri izbindu-se de stâncile unui litoral ascuns de-o negură deasă, naufragiul înecând toți pasagerii). Teza autorului: dragostea devenind nemuritoare prin moartea care nu iartă.

August 1924. În stațiunea balneară Fusch, scriitorul H (Hugo von Hofmannstahl), veteran al locului, acum, la sfârșitul vieții, își amintește de anii petrecuți în acest loc, în timpul copilăriei. Plin de nostalgii (în cele ale timpului care trece și cele ale vârstei care se usucă), este retrăită amintirea locurilor, plimbările la liziera codrului, întâlnirea cu amicii și delicia scrisului, stimulate de atmosfera boemă a locului. Walter Kappacher povestește cu măiestrie acest apus al vieții, în romanul *Der Fliegenpalast*.

Ceea ce funcționează de minune este violența oamenilor de-a se depăși, împinși de aviditatea după bani.

Nu există nicio altă piesă muzicală dedicată vârstei înaintate (sentimentul funebru al vârstei, evocarea prietenilor „duși”, apropierea morții) ca simfonia „Von der Wiegebis zum grabe” (1881), – Liszt văzând moartea ca pe-o soră, ca pe-o prietenă, ca o promisiune a întoarcerii la casa natală.

M-am întrebat, deseori, în ce fel căutările noastre sunt alinate la viața cotidiană, – speranțele noastre, bucuriile noastre, principiile noastre, – urmând imaginea unui ideal fix, exterior...

„Le levier d’Archimede existe: c’est la prière et son point d’appui: DIEU. L’un des aspects de la folie chrétienne est la démesure entre les buts et les moyens. Un saint ramasse une épingle pour sauver un peuple” (Gilbert Cesbron).

Tăcerea și suspiciunea sunt adesea sinonime.

Poezii sunt ca dinozaurii, într-o zi vor dispărea.

„Die Welt kostet Zeit, und der Mangel an Zeit ist es, der Verächter der Moral Macht.” (Hans Blumenberg)

Când asistăm la o tragedie sau la o comedie, când ascultăm un concert sau o simfonie, toate partiturile sunt înlanțuite într-o continuitate coerentă, care se aseamănă cu o necesitate. Această succesiune este mai puțin evidentă când e vorba de relațiile umane...

În anul 2050 însă va măsură doar 5,70%, cel al S.U.A. 5%. Ca să nu mai vorbim că Occidentul trece printr-o catastrofă demografică, datele statistice o relevă, populația lui îmbătrânește – fenomen ce nu-i este doar sieși caracteristic, însă.

Totuși, din trecutul său miracol se menține o anume virtute a economiei, susținută de prioritatea păstrată în domeniul cercetării științifice. Și, zicem noi, acesta n-ar fi singurul atu al oropsitului Occident. Ceea ce a declanșat pesimismul generator al noii științe, declinologia, și apariția unei noi categorii de analiști, declinologii, a fost lungă criză din anul 2007, cu asemenea urmări până în ziua de astăzi, încât am putea afirma că ea, în fapt, continuă, mustește chiar. Criză care, cu capacitatea ei de a se mondializa a pus capăt consumerismului, adică anume elementului distinctiv al lumii secolului al XX-lea. Propriu-zis, lovitura dată economiei statelor de către darea pe față a datoriiilor suverane – sistarea probabilă a acestora ca factor de creștere, au creat panica. Dacă acest fenomen de masă era balsamul fericirii, iar de dânsul nu vom mai avea parte, atunci, desigur, asistăm la sfârșitul unei lumi. Cu tristul privilegiu de a-i supraviețui. Cu regrete parcă, pe care le citim printre rândurile paginilor eseului. Căci în acest Occident, așa cum îl știm, ființa omenească a câștigat zece ani în longevitate. E drept, pierzând Paradisul. Cât de bun sau de rău este schimbul, socoate fiecare. În opinia dlui Boia „Viața de apoi a fost una dintre «iluziile» care au modelat civilizația occidentală” – „credința transfigurării omului și

O epistolă scrisă în limba latină de Descartes și adresată lui Thomas Hobbes (ianuarie 1641) a fost vândută la licitație, la suma de 150.000 de euro.

Pentru a domestici hipertensiunea fac o cură de usturoi...

Retrospectiva Artemisia Gentileschi (1593-1653), Musée Maillot.

Apropiată de paleta lui Caravaggio, Artemisia atacă tema violenței și a morții, în mediul feminin. (Marie-Madeleine; Judith et Holopherne).

Citit un roman (*Papeles inesperados*, 1955) de Julio Cortazar, descoperit recent.

Într-o sală de concert (Paris) violonistul american Ruggiero Ricci execută „Capriciile” lui Paganini. Însuflețită de ritmul muzicii, vioara devine o pasăre de foc, apoi o fuzee siderală, antrenând publicul din sală într-o chermезă nebună. Admir fluiditatea narativă și grația surrealista.

Un ziarist indiscret, după lectura autobiografiei mele, îmi spune:

„Ați avut o viață împlinită!”

„Împlinită? Nu! Dar despletită! Da!”

Țara mea. Patru române, franțuzite, au cucerit Franța literară: Anna de Noailles, Marthe Bibesco, Hélène Vacaresco și Hélène Soutzo. Primele trei, au scris poezii și romane. Ultima (născută Chrissoveloni, venită din Grecia), s-a măritat cu „literatura”, mai precis cu scriitorul Paul Morand, principesa Soutzo fiind mai mult „helenică” decât balcanică.

Democrația egalitară și civilizația industrială au desacralizat „femeia”. În trecut, într-o lume în care legitimitatea era o lege prioritară, femeia avea o valoare mistică.

Despre Iliria și iliri, puține date sunt cunoscute. Istoriograful Appien de Alexandria (secolul II, î.Ch.) menționează unele obiceiuri stranii (fără a le numi) și un cult al morților; ilirii construiau o movilă, cu un diametru de 60 m, pentru a-i onora pe conducătorii lor. Appien a fost cunoscut prin opera *Romaica* (Istorie a Romei, în 24 de cărți). O lucrare de referință folosită de toți istoriografii epocii.

Nicholas CATANOY

a lumii”. Lipsa speranței, fie chiar a unei speranțe iluzorii, a unui obiectiv înalt, fie acesta de neatins, riscă să afecteze grav sistemul de civilizație.

Paradoxal, în zilele noastre individul este mai liber decât oricând – dar, zicem noi, și mai controlat, beneficiar și păgubit totodată al unei uluitoare desfășurări tehnice, în plin esor. Acest Occident foarte materialist, nu mai puțin nespuse de idealist stă să moară, după tristul sfârșit al unor utopii. După care nu pare capabil să genereze altele. De unde și finele ideii de progres. Un Occident, prin urmare, tot mai mic, în fotografia pe care i-o face eseistul.

Cu un viitor ce nu se lasă citit și cu un trecut tot mai străin nouă, situația omului contemporan nu se arată strălucită. Nici a Occidentului, priponit în inextricabilele lui probleme, imigrația, șomajul, deplorabila stare a băncilor – și mai sunt! – Atâta doar că, dacă nu va fi așa, va fi altfel, conchide dl. Boia, după ce ne-a înfățișat scenarii crude și scenarii blânde, cu artă, erudiție și spirit, poate cu prea multă încredere în ignoranța noastră. În concluzie, când Occidentul își va regăsi vocația – autorul spune gustul pentru marile idealuri, vom avea o lume nouă. Dacă, asemeni dlui Lucian Boia întâmpinăm greutăți în a ne forja o opinie proprie, să nu ne pierdem cumpătul, nu e sfârșitul lumii.

Barbu CIOCULESCU

Poezie

CLATIN PIRAMIDA, AGIT ABSINTUL, CÂNT

„K. tăcu o vreme, și pentru că se obișnuise cu întinericul încăperii, începu să remarce câteva detalii”.

Franz Kafka

„Nu în ziua aceasta trebuie să mori!”, îmi șoptește administratorul pălmuindu-mă pentru o folositoare revenire la realitate, eu apuc să revăd samovarul, blocurile din preajmă, gimnaziul goga, broșa ei argintie.

„Nu în anul acesta trebuie să mori!”, îmi șoptește domnul K aruncându-mi pe spate paltonul lui vechi, înfășurându-mi gâtul cu același fular,

eu apuc să revăd luna (de fapt secerea ei), revărsarea nevei, ultimul dosar.

„Nu în secolul acesta trebuie să mori!”, șoptește Trismegistul urându-mi fericire (ce-i aia?) în țara lui de nisip, rugându-mă să fiu eu însumi în universul de piatră.

„Trezește-te, azi trebuie să mori!”, se aude vocea peste o mie de ani (gura mi se umple cu câteva lopeți de sare și pământ ales), eu privesc nedumerit în jur, adu-mec zborul unei muște, clatin piramida, ud mușcata din odaia domnișoarei Burstner, agit absintul,

cred în mâna bătrână care scrie „în ziua aceasta cu două luni pe cer privesc viermele cum se târăște pe gresia odăii, în numele lui și al meu voi înălța în aceste locuri un monument care să amintească despre noi și apucăturile noastre foarte poetice”.

LAUDANUM

„Privește cerul, după norul acela stă ascuns Dumnezeu!”, îi spun în timp ce ea îngălbenește o frunză verde cu un ruj uitat pentru a aduce odată toamna aici pe pământ, curioasă privește cerul dar nu vede nimic, doar un cocor rătăcit și atunci întinde o mână imensă până la norul acela tainic, îl pipăie cu teamă, cu atenție, convinsă că acolo e chiar Dumnezeu în carne și oase, mereu ascuns după ceva care-i sporește aura, misterul.

„După ce voi muri vreau să fiu îngropată cu rochia mea de în topit în răsuflarea emoțiilor tale de odinioară”, spune mirată arătând cu degetul vietatea chircită după norul acela, precum un șoricel ascuns după icoana cu imaginea mea și a ei în timpul rugăciunii de seară de sub aprinșii gutui orbiți de lumina imensei verighete de pe degetul *Lui*.

NILUL DE O ZI

Am hoinărit și eu pe malurile apropiate ale Nilului, am cules papirus, am vânat ibiși, m-am crezut faraon, pentru a-mi face sfânt adăpost lângă podul de pontoane printre pescăruși, colilie, mărar sălbatic (*antante de mărar*, cum am scris odată), semenii să știe că și eu sunt unul de-al lor. De pe țărmul lui am zărit turnul primăriei, palatul de justiție, piramidele falnice (blocurile de pe *splaiul crișanei*, mândre, foarte mândre!), am numărat arinii și sălciile, am privit eclipsa prin ciob amăru, am bombănit la autorități, în el mi-am spălat fața, mi-am înmuiat trupul în cataractele lui, doar faptul că nu-i găseam niciodată delta mă tulbura profund, mă exaspera, mă enerva. Doar pe malurile lui am avut curajul să o sărut întâia oară,

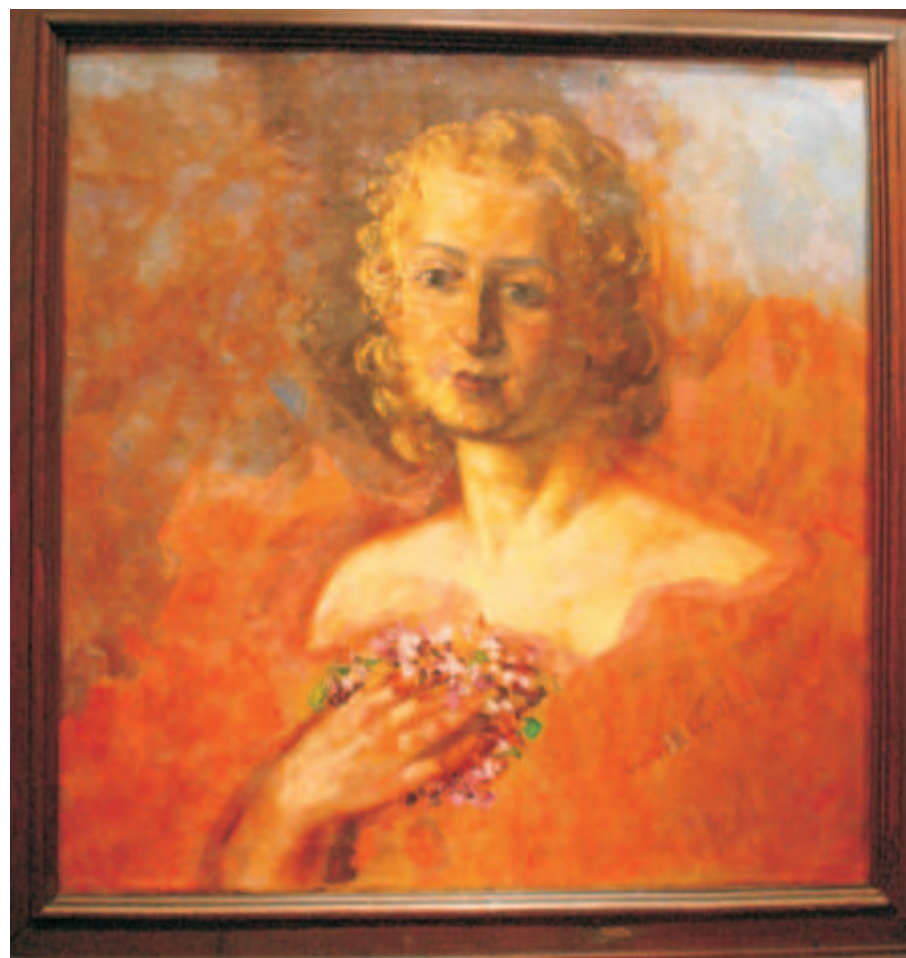
i-am amintit acest lucru în fața dispenserului orășenesc, colț cu lyceul, m-a privit lung, nedumerită, dezamăgită, „nilul tău este crișul nostru și în el spăl veștmintele în care ne-am înmulțit!”, mi-a spus simplu și maiestuos, închizându-mi ochii cu degetele ei subțiri ca ramura de afină.

În ziua aceea am aprins lumânări doar la căpătâiul celor vii.

POEM DIN TIMPUL UNEI ALTE REPUBLICI

„Timpul rafinamentelor a trecut, ne trebuie barbari!”.
Charles Louis Philippe

De astăzi toți barbarii vor purta verighetă în folosul umanității de aceea mă voi alătura cu toate hergheliile, cămilele și elefanții mei acestui popor rătăcit, îl voi înmulți în sensul acelor de ceasornic, cu el voi trece pusta, stepa, tigru, eufratul, la căruțele lui voi împinge năuc, zăpăcit de nebunia zilelor care au fost, care sunt, care vor fi, vom renunța la obiceiurile lor, la idoli lor și vom instaura domnia legii pe pământuri noi, vom deșteleni și defrișa locuri virgine, bogate în humus (fiecare dintre noi va gândi o utopie care va fi pusă în practică conform scrierii), emanciparea noilor seminții va da roade, voi fi pionierul perfect, civilizatorul abil, misionarul perfid, acum când o privesc pe ea cum frământă cu picioarele lespezea masivă, „acest mormânt va adăposti în curând trupul meu!”, spune fericită știind că la porțile orașului (Spinalonga?) bat cei mai frumoși barbari, cumularzii, bastarzii, goliarzii, trimbulinzii.

Octav Băncilă - Portret de femeie

CONSEMĂRI DIN CAMERA OBSCURĂ

„Cordonul rochiei tale negre l-am înfășurat la gâtul acelei lebede albe!”, îi spun ei în timp ce rătăcim pe țărmul unei mări foarte îndepărtată de noi, ea îmi răspunde că mai avem mult până la vârsta de aur a omenirii, „corbul care zboară mereu deasupra noastră poartă la o gheară inelul tău, iar la alta inelul meu!”, îi mai spun, dar ea îmi arată că inelul îi este pe deget,

„astăzi vom conduce pe ultimul drum această înserare unică!”, dar ea îmi spune că vrea să sufere de aceeași boală ca și a mea, „ascultă! foșnetul acestui arin este asemănător cu cel al rochiei tale, se aude până în pergam!”, dar ea nu ascultă, ea îmi reproșează un cuvânt spus acum o mie de ani, „oare de ce în depărtări se aprind luminile moscovei?”, o întreb uluit, „pentru ca tu să fii costache conachi!”, îmi răspunde printre lacrimi amare, incendii și șoaapte lângă sânii ei ce sângerează mici picuri de lapte.

Lucian SCURTU

Versul memorabil

Venind să înlocuiască termenul *poezie*, pluralul *versuri* nu mi-a plăcut niciodată. Simțindu-l în înțelesul lui primar (lat. *versus*) de brazdă, rând, șir, el contravine construcției încheiate a poeziei. Un pâlcc de versuri nu poate înfăptui sinteza care e poezia, identitatea ei nouă.

Versurile rămân doar parametri ce se recomandă a fi sistem, fără să și fie, printr-un subtil fapt de impostură. Laolaltă, sugerează fragmentele ce nu se pot emancipa la condiția întregului, osândite la propria-le nedesăvârșire. Singularul însă, șirul de cuvinte animate de ritm, mai dispune de o șansă, aceea de a se salva prin însușirile ce-l fac memorabil, scoțându-l din țesătură și dându-i independență. Memoria, de un fel sau de altul, îl alege din armoniile fluide ale poeziei potrivit nevoilor ei, lăsând restul să se risipească în planuri secunde ori în absorbția tiranică a uitării. Trecerea lui prin memoria afectivă a generațiilor îl potențează cu energiile potrivirii de gust, de experiență sufletească, de practică artistică ori de fire. Când își oprește perpendiculara călătoriei la planul sensibilității mele, îmi pare avionul ce-și completează combustibilul în zbor prin contactul absurd de coincident a două epiderme de metal... Printr-o conversiune audiovizuală, versurile memorabile îmi par crucile singuratic de pe câmpuri ori dintre ruini, arătând că acolo au fost cândva biserică... Alteori văd în ele purtătoarele speranței poezilor neînsemnați ori hărăziți uitării de a trece în eternitatea locuțiilor ori a proverbelor. E greu de știut dacă *zicala din bătrâni* n-a fost cumva la origini versul memorabil al unui poet anonim. Vorba de duh sau calamburul țâșnesc adesea în formulări ritmate, deci ca versuri solitare.

Un vers frumos, spunea John Keats, e o bucurie pentru totdeauna. De cele mai multe ori, el umple clipa de reverie cu diafanul trup al reflecției cadente, grefă literară pe portaltolui vieții. Punctând reveria, aruncă lumină de fulger peste trecut, exprimându-l prin forme ale rigorii prozodice. În felul acesta, el menține constantă bogăția sufletească printr-un spor ce compensează scurgerile ei prin uitare, prin disoluția în neant. Generalizând experiențele trecute, mă îmbogățește filozofic. De câte ori nu mă regăsesc în versurile memorabile cuibărite prin ungherele ținerii de minte... deodată sosește, din decenii, veacuri ori milenii, un poet printr-o înviere declanșată de un vers, pași ce l-a salvat din sălbăticiile oceanului, redându-l memoriei mele ca unei oglinzi la care are dreptul. Timp de câteva secunde mă simt mijloc al activării lui, fericit să pun umărul la urnirea ambarcațiunii ce i s-a împotmolit în mărul ticălos al uitării... Ca și crâmpiele de marmură ale unei statui, el poate da viață totului pierdut, reconstituirea acestuia rămânând în seama forțelor închipuirii mele, care îl adună din drumul risipirii lui în marea nimic.

Alteori îl confund cu rugăciunea, care-mi cere pe creștet lumina candeliei. Atunci el face cât o viață trăită ori netrăită, cât o lume pe care am avut-o ori n-am avut-o. Îmi hărăzește ce n-am bănuț, mă preschimbă în ce n-am izbutit să fiu, îmi revărsă în suflet bogății pe care speranța n-a îndrăznit să le atingă cu aripa. Atunci îmi spun, odată cu versul memorabil al Sfântului Efrem Sirul: *Doamne și Stăpânul vieții mele! Duhul trândăviei, al grijii multe și al grăurii în deșert nu mi-l da mie!*

...Ce i-ar mai trebui marea cuiva care n-a văzut-o, când Eminescu îi vorbește de *mişcătoarea mărilor singurătate*, Grigore Alexandrescu despre *ale valurilor mândre generații spumegate*, Alecsandri despre marea iernii: *Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară* ori Paul Valéry: *La mer, la mer toujours recommence!*

Disponând prin idee de funcții generalizatoare iar prin neatarnare de structură încheiată, versul memorabil se poate metamorfoza în maximă, poem într-un vers ori haiku, acesta fiind, la urma urmei, un vers pliat în trei, dar tot atât de lesne poate aluneca în locul comun ori în truism. Nevoile secrete ale sufletului, ce nu sunt negreșit legate de originalitate, îi ascund această deraiere.

Morgen, morgen, nur nicht heute!, în germană: „Măine, măine, numai astăzi nu!”, vers cunoscut al unui poet german uitat, Christian Weisse. Poezia din care este luat versul se numește *Aufschub*, care înseamnă *Amânarea*. Deși versul este îndreptat – mai ales după ce a devenit, cu timpul,

Atlantida din noi

Mărturisesc că până de curând nu știam mare lucru despre poetul Dan Dănilă. Documentându-mă în vederea scrierii acestui articol am aflat că este sibian, că anul viitor va împlini șazece de ani, că a debutat în presa culturală încă din anul 1973, că din 1990 locuiește în Germania, că a publicat până în prezent nouă volume de poezie și mai multe de traduceri în limba română ale unor poeți germani (Rainer Maria Rilke, Georg Scherg, Wolf von Aichelburg) și francezi (François Villon) și că, în afară de literatură, este preocupat de artele plastice (pictură și grafică). Faptul că absolut toate cărțile sale de poezie și de traduceri au fost publicate după căderea comunismului, în anii agitați și plini de confuzie ai nesfârșitei tranziții, multe dintre ele la edituri (probabil) sibiene, destul de puțin vizibile la nivel național (Thausib, Hermann, Leonberg), explică într-o oarecare măsură absența acestui nume din discuțiile care se poartă în țară privind poezii reprezentativi ai diverselor generații postbelice.

În ceea ce mă privește am descoperit poezia lui Dan Dănilă în urmă cu vreo câteva săptămâni, când poștașul mi-a adus volumul acestuia, *Atlantida există*. L-am citit, mi-a plăcut și m-am apucat să scriu despre el. Am fost surprins să aflu că nu este chiar nou (a apărut în anul 2011, la editura clujeană Limes), ba chiar că autorul a mai publicat după apariția lui alte două cărți, *Sonetele din Suabia* (Limes, 2012) și *Dimineața târzie* (Limes, 2013). De ce mi-a trimis autorul volumul din 2011 și nu pe ultimul, așa cum, probabil, ar fi procedat aproape toți poezii? Pot doar să bănuiesc că Dan Dănilă consideră acest volum mai reprezentativ pentru personalitatea sa poetică.

Oarecum firesc pentru un poet care a decis să trăiască departe de țară și de tot ceea ce a constituit arealul existenței sale în prima jumătate a vieții, lirica din volumul *Atlantida există* este una gravă, a marilor întrebări existențiale, rezultat al însingurării, îndepărtării de locurile și oamenii care i-au marcat viața, începutului îmbătrânirii. Atlantida este continentul ascuns în străfundurile sufletului fiecărui om. Relicve ale unor lumi demult dispărute ies la vedere când nici nu te aștepti, zgândărite de vreo replică dătătoare de aduceri aminte sau de revelația produsă de vreun obiect ignorat pe vreun colț de etajeră. Dialectica dintre starea de spirit a eului liric și obiectul provenind din trecutele sale existențe nu este una simplă. Dacă de cele mai multe ori contemplarea trecutului transmite în prezent o anumită stare de melancolie, la Dan Dănilă se întâmplă uneori ca o stare sufletească din prezent (tristețe, deprimare, melancolie) să trimită spre lumea demult dispărută a vreunui obiect care a supraviețuit miraculos timpului. Este cazul poemului *Paharul*: „Vinul acru al tristeților te umple/ ca pe un pahar ciobit, slinos, care/ a supraviețuit tuturor cutremurelor/ mutărilor și războaielor, valoarea/ lui pur sentimentală depășind tot/ ce se poate imagina. Din paharul/ ăsta bea cu plăcere bunicul, când/ venea seara obosit de la muncă./ A căzut de câteva ori de pe masă,/ vezi ciobiturile din talpa groasă,/ a picat mereu în picioare, gresia/ din bucătărie nu l-a învins. Parcă/ au rămas niște amprente pe care/ nimic nu le mai poate șpăla, de degete/ groase, acide, tari ca o menghină./ Niște umbre pe care nimeni n-are/ tăria să le șteargă, ca niște păcate/ despre care vor afla tot mai puțini” (p. 71). Istoria acestui pahar este mult mai lungă și mai complexă decât a celor care îl contemplă astăzi. El este martorul mut al unor vremuri apuse, a trecut prin mâna unor oameni care nu mai există, dar ale căror amprente vor rămâne vizibile în eternitate, fără ca cineva dintre viitorii săi proprietari să le mai poată vreodată identifica.

Lumea se schimbă cu repeziciune, comunicarea între generații devine tot mai dificilă, puține lucruri din educația pregătită cu grijă de o părinte copilului său ajung să mai aibă vreo valoare în momentul în care acesta ajunge

aforism – spre leneși, cred mai curând că e propriu înclinării omenești spre amânare, căreia medicina îi spune, când amânarea e împinsă până la ultima limită, *procrastinație*. Ba încă Mihai Ralea spunea că amânarea e trăsătura definitorie pentru ființa omenească, or nu s-ar putea spune că oamenii sunt prin fire trândavi...

Dar câte imponderabile nu mai rămân în privința versului memorabil! Ar fi de ajuns să ne gândim la enigmatică virare în timp a gustului artistic. Vreme de câteva secole, de pildă, cel mai frumos vers din poezia franceză a fost socotit un alexandrin din Fedra lui Racine: *La fille de Minos et de Pasiphae*. Un vers mai pufoș nici că se poate! Tânărul de astăzi, deprins cu durerea voluptuoasă a traumatizării auzului prin exces de ritm, intensități sonore mari și aglutinări ale consoanei rulante r, l-ar refuza categoric...

C.D. ZELETIN

Lucarnă

Trei cântece de Maurice Maeterlink în transpunerea lui Șerban Foarță

I

Șapte fete,-n Orlamonde
(Zâna lor e moartă),
Șapte fete,-n Orlamonde,
Cată lung spre poartă.

Șapte lămpi aprind în turle
Sumbre cum e mina,
Săli descuie, patru sute, –
Nu găsec lumina.

Peste peșteri preasonore
Dau, într-un coclaur;
Cheia porții încuiate
E turnată-n aur.

Văd, prin crăpături, oceanul,
Spaima,-n ele, suie,
Bat la poarta-nchisă, dar li-e
Teamă s-o descuie...

la maturitate. Drama lipsei de comunicare dintre părinți și copii, imposibilitatea conviețuirii lor într-un sistem de valori comun sunt maladii grave ale lumii secolului XXI. Prăpastia care separă un intelectual (artist) provenit din mediul rural al secolului XX, de propriul său copil, posesor de tabletă, iphone, laptop și cont Facebook, la început de secol XXI este insurmontabilă. Lumea de azi nu mai seamănă cu cea de ieri, dinamica vieții s-a schimbat, lucrurile despre care un părinte credea că vor conta pentru a grava personalitatea urmașului se dovedesc lipsite de relevanță. Momentele de imocență ale primilor ani ai formării rămân în amintirea părinților ca niște fotografii în sepia ale unei lumi stinse, pe care au cunoscut-o sau au visat-o, dar a cărei realitate cotidiană nu va mai prinde viață vreodată. Durere, nostalgie, culpă, eșec, toate se îmbină în mintea unui părinte care constată inevitabilă îndepărtare a fiicilor sale devenite adulte. „Oare cât de bătrân sunt acum pentru ele./ dacă fetele mele pe care le-am învățat să meargă,/ le-am înfășat, îmbăiat, legănat, plimbat cu bicicleta/ mea ruginită, pieptănat, dus la leagăne, la creșă/ la grădiniță, la teatru de păpuși, cărora le cumpăram/ înghețată și pantofi, le cântam, le arătam curcubeul/ leul de la grădina zoologică, colecții de fluturi și/ păsări împăiate, luna, stelele, cum să sufle în păpădie,/ cum să facă lanțuri din păpădii (...) le-am mințit să fie cumiți, le-am dus/ în excursie, cărora le-am spus povești,/ acum sunt/ femeii/ și cred tot mai puțin din ce le spun, au viețile lor în/ care eu nu am loc nici să stau într-un picior, care/ s-au săturat de mine ca de un palton vechi sau de/ un disc zgărit, care au aflat cât de răi pot fi toți/ bărbații, cât de important sau neimportant este/ orice tată, pe care le plictisesc, le enervez, care/ uneori se mândresc, alteori se rușinează de mine/ și despre care mulți spun că îmi seamănă, care...” (*Mă întreb*, p. 55).

Înstrăinarea, însingurarea, înaintarea în vârstă generează multă tensiune existențială și întrebări esențiale. Prin lirica sa din acest volum al maturității târzii, Dan Dănilă face trecerea de la *a trăi viața*, la *a înțelege viața*. Istoria unei existențe umane este, aproape fără excepție, istoria unui eșec. La vremea bilanțului de final, sunt rarissime cazurile în care sfârșitul este pe măsura destinului ce părea promis în anii tinereții. „Era cu totul alt mileniu, cu o altă lege,/ tot neînțeleasă, a alege sau a fi respins,/ parcă pe un alt tărâm, cu votul criptic./ În mândra modestie care-i doar a vieții/ chiar mă simțeam ales, leul cel tânăr/ cu inima mult mai mare decât coama” (*Atunci*, p. 82).

Există poeți care fascinează prin perfecțiunea formei, alții prin sensibilitatea trăirii sau prin bogăția imaginarului poetic. Dan Dănilă își captivează cititorii prin greutatea existențială a întrebărilor pe care și le pune. Este un om al timpului prezent, măcinat de îndoiele și copleșit de nostalgia, în ultimă instanță un poet în dilemele căruia se regăsește fiecare dintre cititorii săi.

Atlantida există. Fiecare om își poartă în suflet propriul său continent pierdut și depinde doar de inteligența, sensibilitatea și curajul său să îl scoată la lumină. Dan Dănilă a făcut-o, iar această carte este rodul temerării sale descoperiri!

Tudorel URIAN

Dan Dănilă, *Atlantida există*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2011, 102 pag.

Botezul

Locul și data ficțiunii: București, RPR, 1952;

Ficționabilii: Ionuț – șeful Direcției Generale de Cadre din Combinatul

Siderurgic „Dezrobirea”; Severina, soția lui Ionuț;

Silvia, sora mai mică a Severinei; Bobâncă, soțul Silviei;

Terente, maior, lucrează la ambasada română din Paris, unchiul lui Ionuț; Leo, funcționar la Direcția Generală

de Cadre.

Dacă nu vrei să ai necazuri, îi spusese cu ani în urmă unchiul Terente într-unul din eforturile sale educative, să fii atent cu cine te încuscrești, că prietenii îți schimbă ușor la o nevoie dar rudele rămân și atârnă greu al dracu' la dosar. Ionuț nu era omul care să primească lecții într-o problemă cum e vigilența pe care o considera, pe drept cuvânt, una din principalele valori ale profesiei sale. Cu vremea, însă, și-a dat seama că oricât de atent ai fi, nu poți să controlezi întreaga desfășurare, uneori surprinzătoare, a înzidirilor și te trezești că îți intră în familie o persoană nedorită și trebuie să plătești întreaga zestre de belele pe care îți-o adaugă în cont intrusul.

Toate astea și multe altele i-au venit în minte cu prilejul botezului micuțului Osvaldo, ce anunța discuții neplăcute în familie. Încă de la decizia de a-i da copilului un nume aiuristic, străin de onomastica străbună, a înțeles că o să aibă neplăceri cu imbecilul de cumnatu-său, ce pretindea că a existat un străbunic al său, Osvaldo, cioplitor în marmură, venit din părțile Lombardiei la începutul veacului, care s-a aciuat în țara noastră primitoare, și ținea morțiș ca pruncul să-i ducă mai departe numele.

Silvia, sărăcuța, care o iubea pe Severina mai mult decât ca pe o soră, fiindcă îi ținuse în gură biberonul și o spăla la funduleț și în toate celelalte părți și o îmbrăca și o ducea la școală până crescuse de mergea și singură, se nimerea la mijloc între ea și tontul de Bobâncă și nu știa cum să-și împace sora cu năbădăiosul de bărbatu-său, în caz că apăreau neînțelegeri între ei, ceea ce se întâmpla destul de des.

Discuția cea mai aprigă a fost pe tema dacă să boteze pruncul. Ionuț a opinat că e preferabil să renunțe la această tradiție barbară, mistică și inutilă, într-o epocă în care credința, mărgininându-se la forme fără conținut, a devenit o piedică în calea rațiunii și progresului. Mai împăciuitoare și ca să nu se strice cu însurășeii, cu soră-sa în speță, Severina a propus ca slujba de botez să se officieze în apartamentul lor, discret, fără ferele, fără oaspeți, fără gălăgie, ferit de clevetirile vecinilor, că uite aștia cheamă în casă popa iar la serviciu hulesc icoanele, biserica și toate cele sfinte. Gâlceava s-a dovedit până la urmă de prisos, fiindcă Bobâncă, pornit pe zurbă și căpățânos cum e, și ca să-și dovedească autoritatea de bărbat, a pus piciorul în prag și a zis că-l doare în cur de ce părere au alții, că-n casa lui e el stăpânul și a stabilit că se va face botezul creștinește.

Cu omul ăsta, Ionuț mai avusese discuții în răspăr și-i tolerase, de dragul concordiei în familie, toate obrăznicile pe care i le debita – că e politruc, că meseria lui e să cotrobăiască prin viața personală a oamenilor, că se hrănește cu cadavre, ca hienele, adulmecând cu voluptate păcatele și viciile reale sau fictive ale semenilor, greșelile părinților și ale stirpei până la a treia generație și că se instruiseră prin școlile de indoctrinare sovietice. Bineînțeles că înainte de căsătoria cu Silvia, îi rugase pe băieți să facă, așa cum ar fi procedat oricine vrea să știe cine îi intră în familie, o sumară investigație în situația identitară a ipochimenului și rezultatele, insuficient de edificatoare, conturau profilul unui tânăr fără accidente semnificative în biografie, provenit din mica burghezie orășenească: părinți – el pedagog la un liceu industrial, ea casnică; bunicii după tată – mici funcționari de bancă, fără avere, cu excepția unei căsuțe în cartierul Lacul Tei cu două camere, antreu, privată în fundul curții și apă la cișmea; cei după mamă – el mort în Caucaz (sergent major), ea decedată la patruzeci de ani în urma unei epidemii de gripă japoneză. Singurele puncte vulnerabile: un unchi emigrat în Argentina în anii dinainte de război cu care nu mai corespundea din '41, o soră a bunicului patern cu opt hectare de pământ în Ialomița și un văr al doilea al mamei, azi la pârnaie, care dăduse foc în gara Titu unui drapel rusesc, în '46.

Defectele majore ale lui Bobâncă nu se trăgeau, așa cum se observă, din mediul de unde provenea ci din nefasta influență a unei familii de burjuii la care slugărise maică-sa în timp ce tata lupta în războiul criminal din Răsărit. Altfel nu se explică de ce un om care venea dintr-o familie

nevoiașă să fie purtătorul unor idei, deprinderi și prejudecăți aparținând deșeurilor vechii orânduirii exploatoare.

Botezul lui Osvaldo, așa cum hotărâse nerodul de Bobâncă, a avut loc la catedrala Sf. Elefterie. Ionuț n-a reușit, cu toate insistențele depuse, să o determine pe Severina să nu se ducă la biserică, nici după ce îi promisese că dacă renunță la farsa asta de doi bani îi cumpără un colier de perle de la magazinul de bijuterii Romantica, pe care și-l dorea de multă vreme. Cum crezi că pot lipsi de la o zi atât de importantă în viața soră-mii, spunea, doar nu vrei să-mi reneg familia de hatărul tău, și tot așa, că el, Ionuț, e un speriat, un căcăcios, că e în stare, pentru funcția sa, să-și calce în picioare credința, tradițiile și rânduiala, părinții și soția și tot ce avea mai scump până deunăzi, fir-ar al dracului de combinat la care te închini ca la icoane, și în clipa aia el i-a scăpat un dos de palmă și fata nu s-a clătinat din loc și nici n-a plâns, nici n-a strigat, ci doar și-a acoperit obrazul cu palmele și a ieșit cu pași mărunți pe ușă și-n noaptea aia și-a luat în brațe așternutul și a dormit pe canapeaua Biedermeier din salon.

De când se măritase Silvia cu blestematul de Bobâncă se tulburase, parcă, armonia și înțelegerea din casa lui. Bărbatul ăsta în toată firea ce părea la început timid și respectuos și potrivit cu funcția de normator la întreprinderea „Cimentul” pe care, după informațiile culese de băieți, o împlinea fără entuziasm dar conștiincios, a devenit deodată insolent, autoritar și agresiv. Ionuț nu înțelegea de ce, deși se arătase întotdeauna binevoitor cu el, cu el și bineînțeles cu Silvia, pe care îi invitase deseori la masă și le aducea din când în când țigări și băuturi străine și brânzeturi și fructe tropicale și alte bunătațuri ce se găseau numai la magazinele cu circuit intern, nu înțelegea de ce îl lua peste picior și se lega de funcția pe care o avea la Combinat, nu numai onorabilă dar și de mare importanță socială. Invidia dar și înclinarea naturală a oamenilor pentru zeflema și bășcălie nu explicau în întregime rațiunea care îl determina pe tontul de cumnatu-său să se ocupe cu atâta insistență de viața și profesia lui.

Toate mizeriile astea au culminat la masa festivă oferită la restaurantul „Macul Roșu” de tinerii însurășeii cu ocazia botezului micuțului Osvaldo. O masă întinsă, peste patruzeci de invitați, majoritatea rude ale cumnatului, cu lăutari (acordeon, vioară, țambal și contrabas), discursuri lungi, îmbrățișări duioase, lacrimi, chiuituri și toate celelalte. Ionuț a intenționat inițial să nu participe, simțind că e mai prudent să nu se amestece într-o mulțime gălăgioasă, pestriță și imprezvizibilă dar Severina l-a pisat atât de mult la cap încât până la urmă a cedat. Ca să nu fie singur în pustietatea de străini de pe la mese, l-a invitat pe Leo ca să-i țină hangul. Nici Leo nu era atras de întrunirile familiale. Mulțimea, la petreceri, își pierde discernământul și bunul simț al clasei sociale din care provine, devine irascibilă și violentă. În caz că vrei să ai necazuri, spunea, ei bine du-te de petrece la nunți sau la botezuri și o să auzi atâtea lucruri neplăcute încât n-o să mai știi cum să te scoți din tot rahatul ăsta.

O vreme, lucrurile au decurs după tipicul cunoscut. S-a toastat, s-au spus cuvinte emoționante, bătrânii au lăcrimat cu gândul la tinerețea de odinioară, cei tineri și-au deșertat paharele, și le-au umplut din nou, și-au mângâiat nevestele în scurte elanuri de tandrețe iar lăutarii au cântat mulți ani trăiască, noi suntem români și hai leliță-n deal la vie, acompaniați de toți mesenii, în timp ce ospătarii fugeau sprintări de-a lungul meselor purtând tăvi pline cu antreuri preparate în casă, fripturi de porc și de curcan, cartofi prăjiți, sarmale și, dacă aveți nevoie de piper, vă rog, sau de muștar, vă rog, sau poate de puțin mujdei sau ceapă verde.

Pe urmă lucrurile au luat o întorsătură proastă fiindcă bărbății, cum era de prevăzut, s-au matolit destul de repede și a început zavera între ei, mai întâi fiindcă nu se înțelegeau asupra cântecului pe care urma să-l zică lăutarii, pe urmă pe chestiuni sportive, adică Steaua sau Dinamo, dinamoviștii situându-se în tabăra majoritară, și în sfârșit din cauza fustelor – resentimente, gelozii până mai ieri mocnite, intrigi. Vreo doi bărbăți s-au luat de guler, s-au scuturat puțin și-au aruncat cuvinte de ocară, până au intervenit câțiva mesenii mai voinicoși care au aplanat conflictul, în timp ce lăutarii cântau de zor mult îndrăgita ro-manță „Radu mamii”, interpretată de o guristă tucurie.

Din când în când venea la masa lor Silvia și se interesa dacă mai au nevoie de ceva, dacă doare să li se aducă înghețată sau cafele, drăguță, cumnațica, emoționată cum era în rolul de amfitrionă excedată de responsabilități și îndatoriri și Leo, care băuse un pahar și devenise duos-sentimental, se arăta galant cu ea și o complimenta stângaci dar hotărât și o mângâia pe braț ocrotitor și mâna îi mai scăpa ca din greșeală de-a lungul coapsei de femeie zdravănă și durdulie. Și într-una din peregrinările nevinovate ale Silviei la masa lor, a părut Bobâncă, roșu la față, congestionat, și s-a uitat la ei provocator și a zis e fain

O întâlnire fără argumente pentru citirea sufletului

Înfrumusețată de dorul/rodul real al cuvintelor, după „O altfel de ninsoare”, în care „altcineva locuiește/ pe dinăuntru/ ireversibil”, Carmen Doreal ne face părtașii jurnalului său liric: „jurnalul meu de poetă/ mă risipește peste inima ta/ la limita seriei/ mizînd pe o singură noapte”. Cititorul se regăsește de cele mai multe ori în postura de iubit sau confident așezat „La masa tăcerii”, privind „asfințitul... o rană/ din care/ o umbră a plecat”. Poezia, în cazul de față, este o tandră resemnare, o acceptare a compromisului devenit creație artistică, pe fondul unei nevoi acute de identificare în timpul/spațiul prezent. Este, pe alocuri, un dulce catharsis, în care autoarea își declară credința trecută și redobândită: „cred în tine, poezie/ ești prietena mea cea mai bună/ în nopțile albe/ îmi îți empatice/volubilă companie/ cred în tine poezie/ îmi dăruiești aripi complementare/ anticipînd fericirea în sine/ îmi demonstrezi că viața ar fi/ un șir de întîmplări/ declanșatoare” („Cred în tine poezie”).

Elementele prin care se recurge la analiza eu-lui cit și situarea/raportul în(tre) dimensiunile existențiale sînt reprezentate de două motive principale: imaginea în oglindă și dedublarea. La poluri opuse, oglinda poate însemna înfierare amoroasă – „oglină are două fețe/ îmi tatuează cuvîntul/ un înger/ o dată pentru tine însuși/ o dată pentru mine („Oglinda are două fețe”) sau eliberare – „oglină decantărilor fine/ eliberează poeta din mine/ levitație cu inima la cer...” („Cred în tine poezie”). Dedublarea se realizează într-o vînzătoare de iluzii – Siddhartha, „dedublată de un iubit secret/ îmi invadează sîngele/ cu teletatii halucinante/ o altă toamnă mă regăsește/ înveșmîntată/ în rochița de frunze/ colorată rebel/ de un pictor impresionist” („Siddhartha”). Chiar și „biciuită de umbre” între aceste transfigurații lirice, poeta „reinventează iubirea sub Poarta de sârut/ pe malul fluviului Saint-Laurent” și trăiește „Transcendența” – „divaghez în vers alb cu Pierre Morency” – fără să uite numele lui Eminescu, Arghezi, Sorescu, Nichita Stănescu sau experiența din Paris, acolo unde „Dali, Elytis, Claude Debussy,/ agățau oglinzi suprarealiste înalte/ deasupra patului meu...”

Trăind între prezent și trecut ca între două oglinzi în care (se) privește concomitent, Carmen Doreal nu este capabilă să facă o alegere și devine un continuu „metamor”, poezia ei fiind o lungă călătorie, asemenea unui fluviu de sentimente. În această odisee interioară ca „un cosmos fără limite”, în acest „zbor lăuntric cu drumuri înnoptate”, poeta „își dă inima înapoi cu o vară”, „sub învolburata chemare... dincolo de rana asfințitului”, și ne propune o întâlnire fără argumente, învațîndu-ne cum să-i citim sufletul.

Ionuț CARAGEA

Carmen Doreal – *Întîlnire fără argumente*, Editura Fides, august 2013

aici terenul pentru ginitori, că e lume aicea căcălău și cum Ionuț tăcea iar Leo își mângâia paharul gol a continuat grozav aș vrea să află ce-o să turnați acolo în raportul vostru împuțit, când o să ajungeți mâine la serviciu.

Silvia, speriată, l-a luat de braț energic și a încercat să-l tragă spre masa unde bea cu popa, cu nașii și cu neamurile dar omul se proptise trainic pe picioare și continua să profereze la adresa celor doi măscări ignobile, de toată jena.

Taraful tocmai terminase un cântec de pahar și în sală se lăsase o liniște solemnă, doar ici și colo mai auzindu-se câte un chiot de femeie cherchelită. Cred că a sosit momentul să ne retragem, șefu', a zis Leo, retragerea în momentul potrivit face cât o victorie strălucită.

Constantin MATEESCU

Scriitori și teme

Poetul și artele plastice

Priza la poezii „Generației de Aur” începuse să scadă simțitor începând cu optzecismul și a scăzut, parcă, de tot în postcomunism. Adversarul cel mai bine poziționat din punct de vedere estetic-axiologic a fost și a rămas Gheorghe Grigurcu. Ceilalți, mai puțin sau deloc îndreptățiți, n-ar trebui luați în seamă, dar, în bloc, au contribuit la instalarea unei

suspiciuni cu privire la altitudinea acestei generații.

Iată, cota specială a lui Grigore Hagiu (fruntaș al acestui moment de „explozie a lirismului”, ar fi împlinit 80 de ani în acest septembrie) s-a diminuat considerabil în vremurile noastre din mai multe motive, între acestea fiind și anemia receptării în general. S-a indus părerea că ar fi vorba de o penurie culturală, de limitarea perspectivei artistice. Pe el l-ar fi interesat mai mult ce spune nu cum spune, nu să caute efectul estetic în cuvânt, că n-ar avea capacitate de plasticizare. Adevărat, nu-i un imagist, însă are un puternic simț al picturalului. S-ar putea vorbi chiar de vitalitatea conștiinței estetice, de „știința” actului creator – o *ars poetica*, explicită și implicită. E un poet modern (cu unele atitudini romantice) pe linia intelectualizării emoției („rațiunea emoției”, zice el). Am spus și repet, Grigore Hagiu face parte din categoria acelor creatori care, prin așa numitul efect de rezonanță, participă la declanșarea unei serii istorice sau contribuie la o mutație a conștiinței estetice.

A doua pasiune artistică a lui Hagiu, ca și a lui Ștefan Petică, sunt artele plastice. Încât nu-i exagerat a se vorbi și din acest unghi de indiciul vocației artistice. Absolventul secției critice al Facultății de filologie e bun cunoscător și al artelor plastice. Interpretările lui sunt nu doar comprehensive, ci și „creatoare”. Să-i reamintesc aici pe Leonardo da Vinci cu al său *Tratat despre pictură* unde postulează legătura dintre poezie și pictură (*ut pictura poesis*), pe Jean-Baptiste Du Bos care stăruie asupra acestei asocieri („poezia picturii”, „compoziția poetică a tabloului”, „tehnică și poezie în pictură”). Poezii romantice sunt, de asemenea, receptivi la compoziția volumelor și la culoare. E cunoscut că poezii parnasieni sunt prin excelență picturali, la fel prerafaeliții. La noi, prin Bлага expresionismul acaparează bună parte a poezilor din generația '60, cu ecouri evidente și în lirica lui Grigore Hagiu. Picto-poezia nu e numai un accident derizoriu. Autorul *Descântecelor de gravitație*, l-am numit pe Grigore Hagiu, realizează sumedenie de profiluri, unele din „Pantheon”, altele, cele mai multe, sunt „portrete contemporane”, „spicuri din expoziții”, „reper și considerații” despre „artă de pretutindeni” (multe cuprinse în *Bucureștiul artistic*, 1984). Toate acestea trădează, cum vom vedea numaidecât, o bună cunoaștere a domeniului, capacitatea analogică, erudiție chiar, străină de pedanterie. Receptorul e un observator penetrant, favorizat de contactul direct și permanent cu valorile artistice printr-o percepție sensibilă și binecunoscută. Cu ajutorul metalimbajului artistic, ca să-l parafrazăm pe Bachelard, nu ne traduce culori și forme, ci ne face să le visăm. Poet vizual, el are, ca să spun așa, viziunea plastică în sânge.

Vreo 70 de artiști plastici îi pun în mișcare lui Grigore Hagiu condeiul însuflețit, emoționat și rațional. Nici vorbă de triumfalism, fenomenul plastic românesc îi apare ca o expresie a spiritualității și civilizației noastre „în genere”. Se vede cum o adevărată explozie creatoare s-a impus axiologic. Trei ar fi, în versiunea poetului, virtuțile recunoscute ale plasticii autohtone: racordarea la tradiție, reînnoirea la izvoarele primordiale, ale folclorului, și confruntarea directă cu valorile universale. În diversitatea de autori și tendințe distinge genul proxim, specificitatea artistului român: echilibrul expresiei și rațiunea emoției. Niciodată, constată aguil observator, excesul n-a stat în firea creatorilor noștri: „Un echilibru fundamental, adevărat frumos prin moral și moralul prin frumos, rezistă până azi. Pictorii și sculptorii noștri actuali și-au făcut, din această veche și mereu credință, profesiunea lor intimă”. Raportul dintre artă și morală de vreme îndelungată, la

mare cinste pentru generația în discuție, e reluat de curând sub mixtura verbală: est-etică, un fel de maxima morală. Numai că morala stă în fapte, nu în sentimente, spunea Jules Renard.

Grigore Hagiu este un entuziast cu un discurs „amoros”, salvându-se de sentimentalism printr-un fel de spiritualizare a dragostei. Altminteri se știe ca un clișeu, arta nu trebuie interpretată „emoțional”, fiindcă nu este pur și simplu efuziune a unui sentiment, ci trecerea sentimentului într-o construcție. Brâncuși e genial pentru că trezește emoții (estetice) mereu noi pe o idee de statornicie. Această „proteică personalitate” (i) se impune, întâi de toate, prin faptul că exprimă simplitatea originară „menținând trează voința dintăi a cuprinderii prin artă”. Exact și frumos spus, mai puțin poncifal, în ton cu retorica timpului, potrivit căruia arta lui Brâncuși reprezintă străvechimea poporului român, întruchipând virtuțile lui creatoare și morale. Mai subtile sunt considerațiile despre tehnica brâncușiană, despre harul meșteșugăresc, intuiția formei în spațiu, concentrarea fecundă și sinteza dintre nemaiîntâlnita vigoare și iluminarea astrală.

Luchian este pentru Grigore Hagiu „Eminescu al picturii”, în sensul că arta lui se explică prin existență și invers. Admirația poetului pentru pictor capătă eflorescențe imnice: „blândețea lui e a marelui învingător, conștiință stăpânitoare peste razele unui cerc în neîncetată expansiune”; „povestea cea mai frumoasă a picturii noastre”. Bine intuită, noutatea artei lui Luchian constă în tulburătoarea privire lăuntrică (hotărâtoare și pentru Țuculescu). Spiritualitatea vederii este și obsesia poetului care face din marele pictor „suveran al ochiului gânditor” de o invincibilă melancolie. Și, de bună seamă, el vede în adâncimi insondabile, „la rădăcina ființei noastre”. Comentariul se încheie într-un registru tragic-apoteotic: „aproape complet paralizat, Luchian continuă să lucreze; pictura lui în această perioadă consfințește una din cele mai zguduitoare viziuni eminesciene, a luminii fără de trup, a luminii-lumină, demnă și strălucitoare în puritatea ei singulară. Luchian își lasă pana purtată de altcineva, îl pune pe acel altcineva să-i izbească tabloul, într-un anume fel de pensula înțepenită în mână sau legată de antebraț și abia smucindu-și tot trupul reușea să sângereze o pată de culoare. El nu mai exista. Picta de dincolo de viață”.

Grigore Hagiu exercită oficiul unui veritabil critic de artă. Textele sale scot în relief finețe, comprehensiune și epicureicul. Hedonismul superior se asociază cu percepția resorturilor intime ale structurii artistice și, în felul acesta, contactul cu arta autentică stârnește un circuit afectiv și clarificator al limbajului specific operei. Iată cum explică „precocitatea genială” a lui Andreescu: cu o sinceră și totală dăruire, „pictorul se mută din atelier pe câmpul anotimpurilor primordiale” și în realitatea cotidiană, pe care le transformă într-un sentiment pur. Fenomenul acesta mai general se impregnează de structura intimă cu o intensitate calmă dar penetrantă. La Petrașcu discerne „sobrietatea mereu constantă a transpuerilor” și o singularitate autarhică până la gradul maxim de lirism. Dar, cu toată îngândurarea lui „umbroasă”, intră în mișcare toate fibrele ființei sale, cu o voluptate a posesiunii. Prin densitate și echilibru, pictorul aspiră și ajunge la/în sfera spiritualității clasice. Și, aproape aforistic: percepția oricărei ființe este structurată temporal-muzical. Paralela Brâncuși-Paciurea îl arată pe primul un spirit mai sudic, mai destins și „melodios”, pe câtă vreme autorul „Himerelor” și „Giganților” e un nordic, fantast, sumbru, contorsionat. Baroc și romantic deopotrivă. Se situează, constată Grigore Hagiu, tot pe linia arhaică, „imemorială”. Sculptorul are dublă înzestrare: putere de transcendere și capacitate de a coborî în concretul enigmatic. E ca un joc demiurgic cu raze aproape imateriale și cu spațialitate monumentală. Ușurința cu care Paciurea ne face părtași la traumele lui ne conduce, în ultimă instanță, către descoperirea de noi înșine. În pofida devălmășiei „cu întunecate gravitații”, care solicită o inițiere labirintică, Paciurea, zice sagacele interpret, caută liniile domoale, maiestroase, clasice.

Hermeneutul pare a regreta că empatia inefabilă pierde la judecata de valoare „rece și pură”: „Prin intermediul operei, prin imaginația ei mai puternică decât a noastră, făptura creatoare se naște încă o dată fantasmă geometrică, tărâm al incidentelor structurat”. Se pare că

poetul nu înțelege bine jocul afinităților structurale. Pentru a comunica, de exemplu, cu pictura lui Ghiață, el simte nevoia să recurgă la enunțul poetic, cum a mai făcut-o și cu alte prilejuri. Pentru că l-a cunoscut aievea pe pictor, criticul-poet e îndboldit să schițeze metaforic portretul acestui om cu o „magică blândețe a trăsăturilor”: „Om tăcut. Sferă perfect rotundă de pe care alunecă orice cuvânt. Sferă însă oglinditoare. Neliniștind ciudat prin personalitate. Nici un contur al umbrelor de rând. O înaltă capacitate limitată a priveliștilor imemorale. Alături de Ghiață, gesturile deveneau mai încete și solemne, cuvintele intrau în conul lor de șoaptă de la sine, zgomotele înserau pe întinderi calme. O prevestire de răcoare, a munților foarte apropiați, se făcea simțită cu tot ce trezește-n noi această zonă muzicală”. Intropatia, aici, e manifestă. Din „stilul” pictorului reține, ca factor esențial, temeincia și rafinamentul meșteșugului. Pentru liricul și receptivul degustător de artă, Luchian aparține toamnei, Țuculescu – verii. Culorile țuculesciene fascinează prin extraordinara lor densitate: „privindu-le atent, te simți, la rândul tău, privit. Nu mă refer la cei pe care-i numește chiar artistul sau îi surprindem noi înșine în țesătura simbolică a pânzei. Vorbesc despre culoarea în sine, despre felul cum alunecă pensula și mânăta de o intuiție devorantă, așterne fără să vrea forma ochiului, îngrămădind ochi în toate planurile, unii ascunși, acoperiți de o pastă, alții la vedere, în continuare, proliferând priviri treze”. Impresiile de *gourmet* al artei sunt puse în verb poetic, dar și în descrieri exacte de specialist în materie. Tableta despre Anghel, de exemplu, propune o alternativă la chipul lui Eminescu, „tânăr zeu”. Altele, mai ales cele referitoare la contemporani, scot în evidență propria configurație estetică. La Catargi apreciază „o logică a emoției capabilă să simtă fenomenele în timp”, dramatismul conținut atât în aspectele statice cât și în cele mișcătoare, prospețimea, „pecetea umană și umanizată”, structura sistematică, „adâncită în expresie și calmă în cuprindere”, o imperceptibilă zbatere a liniilor în căutare de statornicie, intuiția care este o altă formă, a intelectului. Altădată, admirabil i se înfățișează poetului-critic de artă modul în care Ladea proiectează viața operelor lui „în spațiul începutului de eternitate”, altfel spus, tot cu vorbele sale, „în primordialitatea mereu renăscută”, precum și în „simplitatea austeră și oraculară”.

S-a afirmat în repetate rânduri că polivalența operei determină deschiderea criticii și, conform unui mai vechi percept, critica întreține longevitatea operei. Grigore Hagiu, ca un profesionist în receptarea artei plastice, îl comentează pe Ciucurencu și socotește acest fapt ca pe un privilegiu, cu specificarea referitoare la critică: „O personalitate într-adevăr mare crește și se nuanțează în focul discuțiilor. Creația, opera acestei personalități, se constituie într-o lume treptat și mereu știută, niciodată aflată și străpunsă în toate consecințele ei ultime. Paralelismul obiectiv, dintre conștiința exprimată și cea interogativă, odată urnit, devine mișcare obiectivă. Ne-ar trebui, poate, uneori, mai multă detașare, mai multă răceală, o pactizare cu timpul îndepărtat, distanțarea oferindu-ne criterii mai ferme. Ne lăsăm prea lesne copleșiți de prezent. În fragilitatea încrederii noastre se structurează însă și puncte de reper cu șanse de supraviețuire. Încercând să ne familiarizăm cu universul picturii lui Ciucurencu, dincolo de îndreptățirea martorului ocular, ne obiectăm noțiunile noastre mai largi despre artă, aducem mărturie de gustul și puterea noastră de percepție într-un timp istoric anumit, apt să-și motiveze valorile”. Ciucurencu e un remarcabil colorist în linie post-impresionistă. Pe critic îl impresionează cu deosebire „filoanele aurifere ascunse, încifrate în tablouri, un fel de joc secund cristalizat de interiorul formelor de culoare” și, din nou, aceeași raportare la izvoare străvechi și folclorice, care îl înrudește organic pe „acest mare olandez dunărean cu maestrul care a dat formă gânditorului de la Hamangia”. Cât despre Pallady, pentru care Grigore Hagiu are o „slăbiciune” aparte, acesta ar corespunde vorbelor lui Goethe: „Născut să vadă / Menit să contemple”. Vocația lui este identificată ca trăgându-și substanța din umanismul clasic, prin „limpezimea uluitoare” și prin încărcătura de realitate bine gândită. Dar și structural oximoronică: „Contradicțiile iluminează spații aparent dispartate”, decide cunoscătorul nu doar al formelor înalte, ci și al categoriilor negative din structurile moderne.

Grigore Hagiu e un poet cu gust fin și aleasă cultură.

Constantin TRANDAFIR

ZIGZAGURI

Jurnal din anii '90 (VI)

„Dorul” lor

Preocupat să ne convingă de noua sa fizionomie, Ministerul de Interne a anunțat, recent (iunie 1991), la *Televiziune*, o *rganizare* a concursului de romane „Mai am un singur dor”. Bănuind cam ce-i arde pe dumnealor, alegerea

titlului mi se pare întru totul potrivită. Ar trebui felicitări pentru sinceritate!...

Fărîmituri (1)

De la orice banchet intelectual (iar „Zilele culturii călinesciene” au această calitate) rămîn în afara cronicilor evenimentului „fărîmituri” de idei și sintagme ce merită să fie adunate. Ele reflectă anumite dispoziții de spirit și temperamentale și fac, uneori, o impresie chiar mai puternică decît relatările despre manifestările propriu-zise. Interesul lor derivă, mai ales, din faptul că provin de la personalități. Iată cîteva exemple care ar putea stimula și altora instinctul de culegători. • „Eu – a ținut să afirm într-o «paranteză» Al. Piru, frîngînd încă o săgeată în cei care l-au contestat – am predat mult mai bine decît N. Cartoian *Istoria literaturii române vechi*. El era un bun cititor de documente, dar nu se pricepea la literatură. Nivelul lui de înțelegere estetică mergea pînă la Kogălniceanu”. • „Am fost în tinerețea mea un colportor a mărturisit (lucru pe care-l știam din lectura „Epistolarului” lui Gabriel Liiceanu) istoricul de artă Radu Bogdan. Intrigile mele au fost însă niște intrigi bune. Am jucat un rol important în împăcarea lui T. Argezi cu E. Lovinescu”. • „Din toți scriitorii pe care i-am frecventat, singurul de care mi-a fost într-un fel teamă, știindu-1 cît e de imprevizibil – a recunoscut același – era G. Călinescu, care avea obiceiul să spună că «Minia (sa) e la fel de cumplită ca și cea a lui Ahile»”. • „Spre deosebire de societatea românească a secolului al XIX-lea – a mai spus Radu Bogdan – observație pătrunzătoare –, societatea românească de azi e cloazonată (compartimentată), compusă din monade ce-sînt suficiente lor însele”. • La prima sa documentare într-o bibliotecă americană, după ce cercetase cîteva rafturi de enciclopedii, chinuit de o migrenă atroce, cunoscutul etnolog Romulus Vulcănescu (de față la reuniunea de la Onești) ar fi exclamat: „Valahule, îți plesnește capul răsfoind aceste cărți!”, exclamație care evidențiază atît complexele, cît și îndirjirea intelectualului român atunci cînd iese în străinătate. • „Americani – a adăugat respectatul profesor – sînt antologoștii unuia sau altuia dintre domenii. Cărțile lor sînt ireproșabil informativ, dar nu o dată le lipsește «punctul de vedere», în nu puține cazuri, originalitatea lor e mai mică decît aceea a cărților semnate de europeni”. • Aducînd în discuție atitudini curente și dezavuiind „vehemența autodistructivă” a intelectualilor noștri, Constantin Crișan a emis aceasta virulentă observație: „Domnilor, sîntem sub nivelul minerilor !” (evident, sub raport moral): „Solidaritatea lor e efectivă în toate împrejurările, pe cînd a noastră...”

Fărîmituri (2)

Ca și „Zilele culturii călinesciene”, recenta „Bacoviană” mi-a permis să strîng o nouă porție de „fărîmituri”, adică de mici anecdote și vorbe memorabile. Le transcriu cu minime adnotări: • Deși nu consideră inoportună participarea oamenilor de artă la viața politică, Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, în discuția pe care a avut-o cu studenții Universității Bacău, a evocat și următorul exemplu: „Noi avem – a spus criticul de la Chișinău – un interpret de muzică populară, Niculae Sulac, pe care cred că l-ați ascultat. E și un om foarte spiritual. El s-a angajat în campania electorală pentru a-l susține pe fostul prim-secretar al partidului, Grigore Eremei. Vorbea, vorbea, dar nu convingea pe nimeni. Și oamenii i-au spus: «Tovarăș Sulac, foarte frumos cînti matală, dar foarte prost faci politică. Te rugăm de aceea să te lași de politică și să cînti în continuare»”. • Influențat de atmosfera creată la deschiderea festivităților, Sergiu Adam, redactorul-șef al „Ateneului”, a devenit, contrar firii sale, emfatic: „Vom continua să premiem toată Basarabia: pentru rezistența ei, pentru puterea ei!”, a exclamat el la un moment dat.

Revista pe care o conduce a premiat anul trecut și în acest an cinci scriitori de dincolo de Prut. • Și mai exagerat în entuziasmul său, Octavian Voicu a afirmat că – nici mai mult, nici mai puțin – „Prin poezie, România e un imperiu!”. • După opinia lui Grigore Vieru, cel adînc lezat de ofensele foștilor stăpînitori, care le spuneau românilor „țigani” și „barani” (oi proaste), condiția basarabenilor ar exprima-o foarte bine următoarele versuri populare: „Nu sîntem săraci de avere, / Ci săraci de mîngiere”. • Pus în situația să asculte alocuțiuni mai mult sau mai puțin inteligente sau să vorbească el însuși, Andrei Pleșu a conchis că „Sîntem un popor retoric”. Acum, odată cu „dezlegarea limbilor”, parcă și mai mult decît în trecut!...

Cinci scrisori

Natașa Popova, o jurnalistă reputată prin curajul său, a avut ideea să adune într-o carte cîteva din scrisorile trimise de femeile sovietice ziarelor și revistelor în 1990–1991. Culegerea sa a apărut recent în Franța, cu titlul „Ni s-au furat viețile”. Eu am citit doar cinci dintre aceste scrisori, în „Lire” (martie 1992). Ele provin de la o elevă neglijentă în contactele cu bărbații, de la o mamă al cărei fiu a dezertat din armată, de la o pușcăriașă care și-a ucis amantul, de la o pensionară care, din motive birocratice, n-a avut cu ce să-și înmorminteze mama, de la o prostituată care, mulțumită perestroikăi, a devenit stăpînă pe propria marfă, „are tot ce vrea”, plus ideea de a se fonda un sindicat al profesiei și de a fi propuse deputate în parlament. Nota dominantă a acestor texte este disperarea, chiar și în ultimul caz, unde cinismul nu-i decît o mască. Toate vorbesc despre incompreensiune, raporturi interumane deteriorate, abrutizări, umilințe, ostilitate, ură, singurătate. „La Ribinsc – arată prostituata – se dau tuturor celor aduși neuroleptice puternice, îndeosebi haloperidol. (...) Oamenii din jurul meu îmi inspirau frică. Unii tremurau tot timpul din cauza medicamentelor; alții, din contra, nu puteau nici să-și miște mîinile și picioarele. E dezagustător. La nivel moral e catastrofic”. „Pușcăria – conchide ea, la capătul lungii sale scrisori – este făcută pentru a priva omul de ceea ce îi este indispensabil, a-l răni, a-l înjosi, a-i sfărîma orgoliul, pentru a uita că sîntem ființe umane care avem drepturi”.

Fericirea noului

De la începerea Jocurilor Olimpice de la Barcelona, gîndul îmi fuge la cărțile despre Spania. Revăzîndu-le, constat că afinitățile noastre față de locurile care l-au dat lumii pe împăratul Traian sînt mult mai vechi și mai puternice decît se crede îndeobște. Curios și semnificativ e că, dintre români, cel mai bine pare să se fi simțit în Spania istoricul Mihail Kogălniceanu, care a vizitat-o în tinerețe. În nu o dată savuroasele sale note despre această țară devine liric, de o melancolie care emoționează: „Poetii zic că noul au forma țărilor deasupra cărora trec, repetîndu-le *le moule* (forma) a munților, a văilor, a pădurilor, a cîmpurilor și le plimbă în cer. Ei bine, de cîte ori vîd un nou frumos, strălucit de soare (...) [el] mi se pare un dorit prieten, venit din Spania și, aducîndu-mi aminte de toate plăcerile, de toate plăcutele suvenire ce am avut în această țară, rîvnesc fericirea noului”. Nouă, norii ce ne evocă?

Lectura în decor

Nedespărțiți complet de amintirea „verilor fierbinți”, petrecute prin muncă, a „heirupismului” impus, continuăm să credem că a discuta despre vacanță e o frivolitate. Și totuși, chiar înainte de '89, această temă a fost abordată în cîteva reviste, îndeosebi sub forma unor anchete despre „literatura de vacanță”, căreia editurile nu-i acordau atenția cuvenită. Nu s-ar putea spune că preocupările în această direcție au crescut în ultimii doi ani. Regretabil e faptul că însăși ideea a pălit. În valul de literatură facilă care ne inundă, ea pare un pleonasm. Cei care vîd lucrurile astfel, categoric greșesc. Vacanța nu ni-i dată pentru satisfacerea înclinațiilor mediocre, vulgare din noi. Timpul ei nu e mai puțin prețios decît cel din restul anului, pentru a-1 cheltui numai cu cărțile așa-zise „deconectante”. După părerea mea, adevărata „literatură de vacanță” e cea care stimulează pasiunea călătoriilor și a (re)descoperirii unor repere geografice, istorice, culturale. Homer, Herodot și Ovidiu, citiți pe malul mării, pot fi tot atît de pasionați ca și Trollope, Stephen King sau Ion Băieșu, iar Montaigne și Thomas Mann, citiți pe o pajiște de munte, pot fi tot atît de accesibili ca și Robert Cullen și Mircea Micu. Mai ales în vacanță, care e prin definiție o sărbătoare, nu ne putem permite să ne subestimăm intelectul și sensibilitatea.

„Plicuri goale, fără conținut”

Am tradus atît pentru mine (*pro memoria*), cît și pentru „Sinteze”, părți dintr-un interviu cu René de Obaldia despre

imaginație, actori, regizori, acordat de omul de teatru francez celor de la „Magazine littéraire” (iulie-august 1993). În răspunsurile lui am găsit lucruri (observații și disocieri) la care și eu am ajuns, pe calea simplă a bunului-simț.

Iată ce a spus el despre imaginație:

„Imaginația e prima virtute a oricărei activități de creație, fie ea plastică, muzicală sau literară. Dacă imaginația nu-i la putere, e foarte trist pentru om. El vede redus la cel mai mic numitor. Or, epoca noastră e lipsită în special de imaginație. Ea e prinsă în mrejele evenimentului. Din cauza invaziei televiziunii, a mediilor, oamenii stau cu nasul lipit de evenimente ca musca de o bucăciță de zahăr. Nu există altă dimensiune. Evenimentul de ieri îl vinează pe cel de mîine și această mișcare, această diversitate, produce în cele din urmă un efect de nonrealitate. Din cauză că sîntem prinși în vârtejul momentului uităm ceva mult mai important, care depășește fracțiunea de timp care ne-i dată.”

„Iubiți actorii?”, a fost întrebare.

„Am un dublu punct de vedere față de ei. Ei sînt trupul viu al teatrului. Sînt fascinat de munca lor: cînd un actor e pe scenă, el nu poate trișa. Poate fi recomandat de Papa sau de Președintele Republicii, pe scenă, el este în arenă, singur, dat fiarelor. Are drept singure ajutoare munca, sensibilitatea, profesionalitatea sa. El susține textul. În fața unui mare actor sau a unei mari actrițe sînt în admirație. Însă există diferite rase de actori. Am amici comedieni pe care îi iubesc profund. Alții sînt absolut insuportabili căci dezvoltă abuziv partea narcisică a profesiei. Unii actori nu sînt nimic în afară de rolul lor: plicuri goale, fără conținut. În „Exobiografie” (Grasset 1993) am inventat pe de-a-ntregul două vedete de cinema, Lia Plombiere și partenerul său, Richard Brancoly. Acestea sînt arhetipuri. Ele îmi permit să vorbesc de actori fără să numesc pe nimeni. Richard Brancoly joacă personaje de viteji, de eroi, deși în viață e un veritabil mitocan, de o lașitate totală. Totuși, el este adulat de public. Actorii sînt din ce în ce mai mult obiectul unei idolatrii. Publicul identifică actorul cu personajul său! În secolul al XVII-lea, Biserica condamna actorii nu pentru istoriile de moravuri, cum s-a crezut, ci pentru că actorul era în celălalt, alterat, iar celălalt, e diavolul. Prea adesea există la actori o teribilă lipsă de realitate.”

„Și regizorul?”

„Regizorul trebuie să fie un șef de orchestră. E un rol esențial, însă care a căpătat, în zilele noastre, o importanță exagerată. Shakespeare, Cehov, Marivaux totdeauna au existat, rezistat, în ciuda regizorilor care, poate, nu servesc o operă, ci se servesc de o operă în profitul lor. Le spun adesea unora: «De ce nu scrieți propriile voastre texte decît să faceți pe grozavii cu Molière?». Am întîlnit regizori după care nu trebuia mai ales să rizi la Molière, pentru că risul este burghez. Că Moliere sau Shakespeare se întorc în mormîntul lor, asta nu face cîtuși de puțin zgomot, iată!”

Ori-ori

Loial din fire, mă frapează „rupturile”, mai ales cele care intervin tîrziu. În viața literară, cît și în cea politică, situațiile de acest gen sînt totuși numeroase. Lunga prietenie dintre P.P. Carp și T. Maiorescu sfîrșește, incredibil, în „cea mai crîncenă vrăsmășie”. La rîndul lor, Louis Aragon și André Breton, prieteni din copilărie, se despart tot „dintr-o chestiune de principii”. Caz și mai curios, J.L. Borges se ceartă cu Roger Caillois pentru că acesta din urmă n-a fost de acord că „Edgar Poe era inventatorul genului policier”. Interesant de remarcat e că, în fața unor asemenea exemple, nu sînt tentat să mă întreb cine a avut dreptate. Văd în ele, pur și simplu, niște dovezi de intransigență, manifestări pe care nu le pot avea decît oameni cu convingeri și pasiuni puternice. Deși „suflet moale”, îi admir din ce în ce mai mult. Odată cu înaintarea în vîrstă, mă surprind, deopotrivă, toleranță și extremism. Detest ambiguitățile, nici-nici-urile, falsurile sentimentale; prefer claritatea și fermitatea în toate domeniile. Deși vine în răspăr cu ce se predică acum, părerea mea e că „fundamentalismul”, în sensul de rigorism, reprezintă singura alternativă la o toleranță devenită fără margini, care îi favorizează pe „consumatori”, nu pe „donatori”. „Ruptura” e, în fond, un act de fidelitate. S-a spus: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni”, ceea ce înseamnă că nu poți opta pentru lucruri incompatibile. O viață întemeiată pe compromisuri și concesiile e inacceptabilă și inutilă.

Constantin CĂLIN

Interviu Alexandru Dragomir (II): „Am făcut filosofie fără să știe tatăl meu”

(Interviu din iunie 2000, refăcut de Isabela Vasiliu-Scraba după cenzurarea lui în „Observatorul Cultural”, 2005, și însoțit pe alocuri de comentarii)

Alexandru Dragomir: Bacalau-reatul l-am dat tot la Cluj, în 1933, dar la facultate am venit la București să fac Dreptul. Taică-meu voia neapărat să fac Dreptul și unchiul meu, care era profesor de istorie și membru al Academiei, Silviu Dragomir, îmi spunea că nu trebuie să fac facultatea la Cluj, pentru că acolo tata era cunoscut, unchiul meu la fel, erau știuți de toată intelectualitatea clujeană, inclusiv toți profesorii universitari de la Drept îi știau și ei și, astfel, aș fi fost ispitit să trec examenele prin prestigiul alor mei și nu prin merit propriu.

Așa am venit la București, în octombrie 1933. Țin minte că nu mi-a plăcut deloc.

De fapt, retrospectiv, eram un tânăr ardelean, îmbrăcat ardeleneste, vorbind ardeleneste, gândind ardeleneste și ținând să rămân așa. Și era în 1933. Trecuseră ani de zile de la Unire și tot mai exista încă PREJUDECATA, DISCRIMINAREA cu ardelenii și regățenii. Cei din Moldova și Muntenia erau regățenii. Asta avea o colorație peiorativă în Ardeal.

Și ni se răsplătea cu vârf și îndesat de către cei din veciul regat. Aceștia considerau că ardelenii, în primul rând, vorbesc o română stricată. Că, în al doilea rând, sunt niște papă-lapte, că sunt niște naivi și alte calități *eiusdem farinae*. Nu mi-a plăcut deloc aici. Nu îi înțelegeam pe colegii mei ce vorbeau, fiindcă vorbeau foarte iute, fiindcă erau bășcăliosi, cum se spune. Și pentru că eu nu gustam așa bine glumele. Nu știam să discern și, mai ales, nu știam să răspund cu aceeași monedă. Și, când m-am întors în vacanța de Crăciun la Cluj, i-am spus lui taică-meu că eu nu mai vreau să mă întorc la București, că acolo este tot ce v-am spus adineauri. Și tata a spus: „Nu, nu, tu o să te întorci, o să te întorci! Ți-e greu? Cu atât mai bine! Te vei duce și te vei întoarce!”. Așa că m-am întors. Ce puteam să fac? Autoritatea paternă a învins.

[E demnă de remarcat constatarea că, și după cinsprezece ani de la hotărârea ardelenilor de a se unii cu regățenii, încă mai dăinuiau prejudecăți și de-o parte și de alta. Privind retrospectiv, filosoful se amuză evident de această situație care i-a creat inițial dificultăți de adaptare peste care a trecut însă cu ușurință dezvoltându-și simțul umorului. Lipsiți de orice urmă de umor, redactorii de la „Observatorul cultural” nu au pierdut aici ocazia de a face politica zilei, accentuând (prin subtitlul dat acestui fragment) diferențele enumerate de filosof în glumă. Căci, după „politica zilei”, se cer din nou sădite anacronice prejudecăți, musai asociate cu o mândrie local-provincială cu totul deplasată în secolul XXI]

Dar în iunie 1934, după ce am dat examen, nici nu m-am mai dus înapoi la Cluj, pentru că aveam prieteni regățeni de aici, din București. Știu chiar că m-am dus la vila de la Predeal a unuia dintre ei. Intrasem în societatea bucureșteană.

Pe urmă am făcut Filosofia, în ilegalitate față de taică-meu. Am făcut Dreptul, cum dorea tatăl meu și toată familia, „ca să câștig și eu un ban”, și apoi, un an mai târziu, m-am înscris și la Filosofie. Mi-am plătit din economii taxele, până când unchiul meu [istoricul Silviu Dragomir] s-a întâlnit la Academie cu P.P. Negulescu sau cu C. Rădulescu-Motru, nu mai știu cu care din ei, care erau profesori la Filosofie, și ăia m-au trădat! Fără să vrea, săracii! Adică i-au spus unchiului meu: „Domnule, dar ai un nepot care este un foarte bun student!”. Unchiul meu s-a mirat: „Unde student?”. „Păi la mine, la Filosofie!” El a spus: „Dar nu-i student la Filosofie, el e student la Drept!”. Și acela i-a spus: „Că-i student și la Drept nu știu, dar știu că a dat examen cu mine!”.

Așa am pățit și cu Iorga. Dădusem examen cu Iorga, în anul II [1935/36], și făcusem performanța de a ieși la

iveală, în capul lui Iorga, acolo, la teze, la examen. El, în fiecare an, alegea una sau două dintre tezele studenților, teze care îi păreau lui mai răsărite, și discuta apoi cu autorii. Ori că anul meu era prost la istorie, ori că, ori că..., a fost destul ca Nicolae Iorga să mă aleagă pe mine și să mă cheme la o conversație. Și, din conversație în conversație – iar asta ține loc de „din lac în puț” – m-a întrebat: „Dar cum ai reușit dumneata, student la filosofie, să faci o asemenea teză răsărită la istorie? Ce legătură ai cu istoria?”. Atunci n-am avut încotro și i-am spus că sunt nepotul lui Silviu Dragomir. Iar el a zis: „Aaaa, așa se explică!!!”. Și, din momentul acela, a pierdut orice interes pentru mine. Fiindcă era o explicație ereditară și nicicum nu era un merit al meu.

[Teama de posibile performanțe datorate eredității au avut-o permanent ideologii comuniști, paznicii gândirii pe șablon care s-au indeletnicit cu selecția inversă, în special la facultățile de marxism-leninism, rebotezate „de filosofie”, fără a schimba și materiile sau perspectiva materialist-dialectică prin care deformau totul. De aceea mai toți conducătorii de doctorate din acest domeniu, ca de altfel și marea majoritate de specialiști în „filosofie” sunt incapabili de a urmări scrieri filosofice. Lucrul se vede din faptul că ei nu se plictisesc niciodată să bată apa în piua din indiferent ce perspective politice, crezând că astfel își camuflează perfect impostura.]

M-am înscris la Filosofie, eram sărguincios, conștiincios, urmam cursurile lui Negulescu, ale lui Mircea Florian, ale lui Antonescu – la pedagogie, și ale altora, câți mai erau pe acolo. Din 1934-1935 am urmat și cursurile lui Nae Ionescu, care mă impresionase prin..., hai să spunem, personalitatea lui care era mai mult decât sugestivă, dar cu care nu eram de acord. Eu aveam lecturile mele. Și, într-o bună zi, întâmplarea a făcut să ascult un curs de-al lui în care spunea exact ceea ce citisem eu, cu o zi înainte, în Kirkegaard. Mă rog, nu știu dacă spunea chiar exact. Așa mi s-a părut mie, un student, un puțoi ca să zic așa, la 18-19 ani. Și, din momentul acela, am spus că Nae plagiază. Ceea ce era, evident, O ENORMITATE, O PROSTIE. Ce vrei? La vârsta mea de acum pot să scuz orice din păcatele tinereții.

Așa am scăpat de molipsire naeionesciană. Dar îmi aduc aminte cum era atunci. Nae intra primul la curs, totdeauna elegant îmbrăcat, dar nu distins îmbrăcat. Nu era nici țipător. Venea îmbrăcat scump și asta se vedea. În orice caz, era foarte bine îmbrăcat, spre deosebire de Negulescu, de Motru care erau mai cărpăciți, mai dascăli îmbrăcați. Leafa mică, „remunerație mică, după buget”. Și am terminat facultatea normal, adică am terminat Dreptul în 1937 și Filosofia în februarie 1939. Pentru că, între timp, am făcut armata și apoi ne-a dat drumul din armată și ne-au luat din nou. Era atunci istoria cu pactul de la München, cu anexarea Austriei de către Hitler. Mă rog... erau tot soiul de tulburări politice și ne tot chemau sub arme.

Și pe urmă în 1941, în 28 martie 1941, am plecat în Germania. Întâi la Breslau, care mai târziu a devenit orașul polonez Wrocław, pentru că nu obținusem nici o bursă de stat, ci numai o bursă de oraș în Breslau, unde am stat un semestru.

Și apoi, în toamna anului 1941, am plecat la Freiburg, cu o bursă Humboldt. Am stat acolo din toamna anului 1941 până în toamna anului 1943, la Heidegger, făcând o lucrare de doctorat în Hegel. Asta la sfatul lui Heidegger, lucrare pe care bine că nu am terminat-o, fiindcă am fost mobilizat. Nu prea poți termina o teza de doctorat într-un an și jumătate la Heidegger!

Isabela VASILIU-SCRABA

(continuare în numărul următor)

Interviul Acoladei: CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

„Eu sunt toți oamenii pe care i-am văzut în viață”

Draga Constantin Abăluță, ne-am despărțit astăzi, la prânz, după alegerile... „de la Scriitori”. Era o atmosferă relaxată, ca atunci când nu ai speranțe prea mari. Figura ta bonomă, delicatețea, politețea dintotdeauna păreau a ascunde vârsta

biologică, neimportantă – mă încurajez eu – în cazul unui poet. Un premiu literar de acum câțiva ani era o dovadă că poezia ta e sub o zodie fastă. Am ajuns acasă, am început să mă gândesc la dialogul nostru. Am făcut rost de cartea ta recentă Tot atât de liber și sunt gata să renunț la întrebări. Ce minunat ar fi să așternem între noi doar versurile... Așa aș fi procedat și cu poetul Gheorghe Grigurcu, alegând cele mai frumoase poezii ale anilor din urmă. Revin însă la sentimente mai bune, îmi reprim emoția lecturii și mă ascund în spatele întrebărilor cinstite, gospodărești.

Am înțeles eu bine, oare? Ai trecut printr-un moment limită. Ba mai mult. Îl retrăiești, l-ai retrăit, scriind. Cum s-a întâmplat totul, în datele „pamântești”, omenesți?

Miracolul scriiturii, interșanjabilitatea realului, convenția literară, canalizarea emoției și încă multe alte sintagme ar putea da seama de alcătuirea mai deosebită a acestui volum. În decursul timpului am observat că multe din sugestiile lirice nu trec pragul spre cititor dintr-o pricină foarte simplă: aceea că poetul folosește nepotrivit pronumele personal, creind o apropiere (EU) atunci când confesia nu era necesară ori devenea chiar ridicolă, ori o îndepărtare (EL) atunci când nu obiectivarea era cerută de subiectul/obiectul poemului. De la această observație vine și libertatea pe care mi-am luat-o de a schimba «paternitatea» unor fapte reale, pentru a obține un mai pronunțat efect liric. Astfel, mi-am asumat EU experiențele limită ale unei ființe dragi mie, după ce varianta inițială, folosind persoana a treia singular, mi-a dat senzația de uscăciune reportericească. De altfel, toată prima parte a cărții, respectiv ciclul *Zădărnicii solare*, este o confesie în care actantul liric se destăinuie cu ironica dezabuzare a celui ce a trecut prin peripecii diverse ce schițează tot alte posibile euri. Acel NOI al publicului receptor se formează treptat, prin empatia acordată feluritelor ipostaze ale EULUI. Spre deosebire de ciclul doi al volumului, *Tot atât de liber*, unde propun o experiență contrară: folosind insistent pronumele personal EL ca să descriu experiențe existențiale ultimative, însă atât de diverse, încât fiecare dintre ele devine singulară, raportându-se în ultimă instanță tot la un EU.

Până unde merge poetul în reconstituirea unei experiențe limită? Aș pomeni aici o carte a Ilenei Mălăncioiu, „Crini pentru domnișoara mireasă”, dar și cartea lui Ion Zubașcu, „Moarte de om. O poveste de viață”.

RĂSP. 2: Cred că Ion Zubașcu a mers cel mai departe. Dar nu de asta este foarte bun. Ci pentru că a știut să iasă din acel EU de care vorbeam mai sus, cu toate că nu l-a părăsit nici o clipă. A reușit să ne facă să credem că experiențele aceluia ce-și zice EU sunt experiențe noastre. A reușit să ne înfioare cu ipoteza că EU se transformă rapid, fără nici o derogare posibilă, în NOI. Este o palpăre a realității crude, a umanității sfâșiate, cu acea seninătate pe care Iov o capătă după îndelungi suferințe și revolte care i-au bătucit trupul și i-au înălțat sufletul. Versurile Ilenei Mălăncioiu din volumul amintit radiografiază catarsisului durerii, acea stare deosebită de înălțare în declin pe care îndoliații acestei lumi o resimt ca pe-o binecuvântare.

Un modest plan de salvare

În urmă cu aproape 300 de ani, Irlanda își vedea moartea cu ochii – cam ca România azi. Războindu-se cu englezii din afară – care îi tot virau pe gît mărfuri și pretenții politice în timp ce-i refuzau exporturile –, cu catolicii din interior, cu fermierii care nu se țineau de

agricultură și deci nu aprovizionau ca lumea piața cu de-ale gurii, cu propriii cetățeni sleiți de taxe de tot felul, își croise un tablou agonic. Prin orașe și prin sate se țirau adulți ceșind ca să-și țină în viață cei trei sau mai mulți „copii neajutorați” de lângă ei, iar dacă aceștia erau mai mărișori, „ori deveneau hoți, negăsind nimic de lucru, ori își părăseau scumpa țară natală, ca să meargă la luptă în războiul de succesiune pentru tronul Spaniei, ori se vindeau” ca sclavi pe plantațiile de trestie de zahăr din Indii.

Cum soluțiile miraculoase nu se iveau, un om indignat din Dublin – strămoșul „indignaților” de azi, din care am citat mai sus – le-a oferit guvernanților o idee strălucită, dar aceștia, nerecunoscători, cum le e felul, au sărit cu gura pe el, acuzându-l de infamie și cinism fără măsură. Omul se numea Jonathan Swift – da, cel cu *Călătoriile lui Gulliver* –, iar „ideea” sa scrisă era pamfletul, devenit model celebru al genului, *O modestă propunere pentru ca pruncii săracilor din Irlanda să nu fie o povară pentru părinții lor sau pentru țară și pentru ca ei să se facă utili societății* (1729). Personaj public care-și ținea rangul, Swift și-a împănă *A Modest Proposal* cu informații, observații de procedură, elemente de sondaj de opinie, reportaj și precauții oratorice, toate menite să dea aparențe de gravitate sardoniceului text. Pe scurt, „propunerea” avea următoarele puncte esențiale: copiii de până-ntr-un an sau doi să le fie vânduți de părinți oamenilor cu mijloace pentru a-și face dintr-înșii fripturi fragede; adolescenții de 12-14 ani (echivalentul de azi ar fi pe la 16-19 ani) să fie tăiați și ei pentru a suplini lipsa vinatului (carnea ar fi mai tare); din pielea foarte tânără s-ar putea face mănuși de damă și cizme de vară pentru *gentlemen*-i; bătrînii și oamenii cu handicapuri sau slăbiciuni se usucă oricum pe picioare în lipsa resurselor, așa că nu trebuie luate defel măsuri pentru ei, îi seceră prompt moartea; în plus, mamele care-și dau copiii potențailor, primind cițiva bănuți pe ei, s-ar putea pune iar pe puiat, întreținînd ciclul de măcelărie fină; carcasele ar constitui o bună marfă de export etc. Pentru a nu fi bătut de vreun interes personal în avansarea „propunerii”, Swift precizează că nu poate scoate vreun profit din ea, căci copilul său cel mai mic are deja 9 ani, iar soția lui a trecut de vîrsta la care mai poate procrea. În

plus, e dispus să accepte orice contrapropuneri „la fel de dezinteresate, ieftine, ușor de aplicat și eficiente” ca a lui.

Nu întîmplător, maximalismul grotesc al marelui scriitor a fost admirat fără rezerve și studiat atent de un alt maestru al penitei amare și al indignării apăsate la capitalism (aflat deja în altă fază), George Orwell. Exasperarea acestuia la perspectivele de guvernanta globală pe care le deschideau ultimii ani '40, cu sîngerosul război proaspăt încheiat, s-au focalizat nu pe supraviețuirea materială, ci pe aceea morală și spirituală, direct amenințată de o adevărată filosofie a mistificării. În 1984, Orwell nu era mai puțin sumbru decît Swift în *Modesta sa Propunere*. Corespondența lui Orwell arată că titlul pe care i-l a propus inițial editorului său era „Ultimul om din Europa” (personaj care sîrșea și el zdrobit de sistemul totalitar compact de o parte și de alta a Cortinei de Fier). Editorul s-a temut de formula prea radicală și i-a cerut scriitorului o variantă. Doar hazardul a făcut ca volumul să se cheme 1984: Orwell a inversat ultimele cifre ale anului în care scria la finalul cărții (1948) și credea că o va termina pînă la Crăciun, doar că a terminat-o în primăvara lui 1949, an în care a și fost publicat... 1984. Istoria călca deja în hazard – ce mai conta atunci o ultimă aruncare a zarurilor, 1984 sau 1994? Tot un drac.

Azi, trăind la București – uneori pînă în literă – străvechea criză irlandeză, pe care s-au altoit generos cîteva versiuni ulterioare, dar și adevărate integrale a utopiei negre 1984, parcă ai fi tentat să schițezi „un plan negustoresc” de salvare, ținînd cont de coordonatele locului și de „succesurile” deja dobîndite de instanțele supreme în rezolvarea crizei „lor” (căci vreo alta nici nu pare să le fi trecut pe la ureche). Mai întîi, cu vîrstnicii care pier de la sine la noi, chestiunea e ca și rezolvată. La fel, multe s-au reglat cu o bună doză de emigrație: sînt gata plecați cei foarte buni, cei buni și cei ațți de muncă în orice condiții. Mai rămîn: copiii mici, tinerii care n-au nici o șansă să-și facă vreun căpătîi cu mîinile lor pentru că puțina economie existentă sucombă și cîteva milioane de maturi care încurcă locul.

La cîtă mondializare s-a implementat, comercializarea copiilor mici pe piețele externe, unde se și cer grozav, pare mai ciștigătoare decît vînzarea directă către grătarul unui oligarh local (sau pentru consumul Parlamentului, al guvernului, al Președinției, al patronatelor, al sindicatelor etc.). De altfel, multe mame au trecut deja la treabă pe cont propriu. Procesul începuse bine cu adopțiile din anii '90 și numai o ciudată criză de moralitate pe instabila scenă internațională – etapă de mult depășită – a tăiat avîntul astei șmecherii din care mulți au avut de ciștigat. De data asta însă, statul trebuie să se ocupe de tot, de la A la Z. El poate propune spre adopție copiii mici contra unor sume consistente vîrsate la trezorerie. Tinerii fără șanse pot fi cu siguranță împărțiți în două grupuri: cei buni de gură, fără multă minte și fără Dumnezeu vor fi angajați în instituțiile de forță ale statului,

urmînd să constituie pepiniera lor de cadre: cei buni la carte și binecrescuți vor fi propuși spre concesiune pe 50 de ani țărilor cu natalitate slabă, iar sumele obținute din concesiuni vor fi vîrsate la trezorerie. Maturii care încurcă locul nu vor mai fi așteptați să-și găsească singuri joburi de căpșunari sau să scrie cereri de asistență socială, ci vor fi propuși direct de stat ca populație colonizatoare în zone depopulate în care nu vrea să se ducă nimeni, iar sumele colectate pentru autorizațiile de colonist vor fi vîrsate la trezorerie.

Un asemenea plan comercial, pe gustul zilelor noastre, e „dezinteresat, ieftin, ușor de aplicat și eficient”. Lipsit de cruzimea satirului, de sfîriitul cărnii pe jar și preocupat în chip modern de prosperitatea tuturor categoriilor vizate – care au început, de altfel, în chip intuitiv, să-l testeze de ceva vreme –, el mai are și meritul de a eluda umbrele turmentate ale moralei și spiritualității, a căror evoluție curat orwelliană în ultimii 70 de ani ne-a schilodit de-a dreptul, și inutil pe deasupra. Planul prezintă numai avantaje în cascadă: pruncii aduc bani, tinerii angajați neghiobi asigură viitorul oligarhiei noastre democratice, concesiunii aduc ritmic bani, ca și coloniștii. Trezoreria e veșnic plină de pe urma capitalului social valorificat cum se cuvine. Cui îi mai folosesc atunci sumele care se adună acolo? Cum cui? Instituțiilor de forță, dedicate interesului național și perenității lui. Sau lor. Cînd, peste 50 de ani, moșii și babele concesionate și colonizatoare se vor întoarce, vor găsi aici o grădină. Păi, e puțin lucru?

De ce rîdeți? E de domeniul evidenței că armata, poliția, serviciile secrete, justiția, înalții funcționari, colaterali și afinii lor – să fie, așa, ca la vreun milion – pot face singuri poduri și șosele, blocuri și case, literatură, artă, media, ciorbe, mititei, banking, turism, liturghii și toate celelalte. Sare în ochi naturaletea cu care înși bine hrăniți și odihniți, scutiți de DEX și tabla înmulțirii, mină trebile națiunii mai bine decît mii și mii de diplomați gingași ieșiți din înalte școli care își fac firme, fac pe liberalii și una-două dau faliment sau se înscriu la șomaj, îi irită pe birocrati iar de cîva timp se mai și sinucid din ce în ce. În fond, trebuie să ne hotărîm ce vrem: să durăm sau să pierim? Dacă vrem să durăm, planul e simplu și eficient, cum ați văzut. Adică dispărem. Un timp. Și pe urmă... mai vedem.

Adina KENEREȘ

P.S. Nu vă indignați (sau indignați-vă!) Au făcut-o înaintea dumneavoastră cei pomeniți și mulți alții mai mici, acum cițiva ani și faimosul Stephane Hessel, excedat de derapajele sistemului financiar, care a dinamitat planeta – vezi *Indignez-vous!*). Mai bine reflectați la planul negustoresc. Sau faceți o contrapropunere etc. Swift, trebuie să mai spun, a scris abia în epitalf – în litere de aur pe scut negru, în Catedrala St. Patrick din Dublin, unde odihnește – că de-acum „crunta-i indignare nu mai poate sfîșia nici o inimă”.

Poezia ta a avut parte de caracterizări admirabile. Amintesc acum de cele scrise de Mircea Martin, de Mircea Iorgulescu, Gheorghe Grigurcu, Tudorel Urian, Barbu Cioculescu. După cum, la rândul tău, ne-ai dăruit un admirabil portret al Norei Iuga, la împlinirea unei vârste anume. Despre afinitățile poetului aș vrea să vorbești acum. Ai putea alcătui o familie literară, cu mulți frați, să zicem așa, în care fiecare vine cu vocea lui, cu personalitatea lui. Cine face parte din familia asta?

Ai pomenit-o deja pe Nora Iuga. De ea mă leagă amintirile cele mai vechi și cele mai noi. Cenacluri, *cadavres exquis*, exerciții de poezie în lanț (renga) făcute pe o fregată în deltă; prezentări reciproce de cărți în reviste, la târguri de carte; poemele ei traduse de mine în franceză, cîteva din prea puțîn cunoscutele mele « întîmplări stradale » traduse în germană de o traducătoare recomandată de Nora, care le-a și supervizat. După Nora, urmează Nino (George Almosnino), soțul ei și prietenul comun, marele poet căruia mai acum cîteva ani, la o comemorare a morții sale premature, mai mulți prieteni i-am dedicat un număr în revista CONTRAPUNCT. De Nino mă leagă dragostea de obiectele solitare și insolite, cu o viață aparte pe care poemele noastre o revelează ori o nascocoște. Vasile Petre Fati ori Gheorghe Grigurcu îmi dau binețe din același areal minimalist care, în ultimele cîteva decenii, a devenit o carte de vizită europeană și prin aportul antologiei mele *Douze poètes roumains* (L'Harmattan, 2007, en français par C. Abaluta et Gérard Augustin, préface de Sorin Alexandrescu).

Despre rădăcinile tale bucureștene aș vrea să rememorezi cîte ceva. Cred că ele te-au făcut să scrii cartea, de-o mare originalitate. Întîmplări imaginare pe străzile Bucureștiului. Care sunt acele amintiri pe care nu vrei să le dai uitării?

RĂSP. 4: Atenție, observație, memorie: triumviratul pe care se bazează un scriitor. Stilul e bine să vină de la sine, să fie cerut de întîmplările narate. Tot ce un scriitor observă în jur va fi legat involuntar de întîmplări din trecut care-i vin în minte în clipa aceea, ori în momentul cînd «trece pe hîrtie» nucleul

respectiv de simțire-gîndire. Nu cred că există operă literară fără rădăcini autobiografice profunde. Strada înjumătățită prin demolarea caselor și săparea unei imense gropi de fundații lăsată în părăsire și devenită groapă de gunoi (subiectul romanului meu *Groapa roșie*) este chiar strada pe care am locuit jumătate din viață. Umbra aruncată de acest eveniment este umbra comunismului, cuvînt care nu se pronunță nicaieri în text. Nici nu este nevoie căci, absurdul și decăderea unei societăți vorbește de la sine despre totalitarism și despre *rinocerita* care, așa cum observa Eugène Ionesco, poate avea orice culoare politică. Micile proze ce-și iau drept cadru (și pretext) străzile bucureștene, în ordinea lor alfabetică, intenționează, prin cumul, diversitate și inter-relaționare, să creeze un text cu valențe de roman-graffiti. Un roman al romanelor posibile. Un București imaginar și real. O epură balcanică băntuită de-un occidentalism de suprafață.

Ai fost elev la Cantemir. Apoi ai urmat Arhitectura, o facultate care nu era la îndemîna oricui. Cînd ai început să scrii? Prin ce «peripeții» ai trecut în anii cînd ți-au apărut primele cărți?

RĂSP. 5: Erau anii mini-liberalizării, deschiderii către normalitate. Totuși nu era prea ușor să publici, căci locuri în planurile editurilor erau puține pentru începători, cu toate că ei începuseră să fie susținuți, printre alții, de formidabila echipă de critici de la *România literară*. Am prin sertare multe scrisori către Consiliul Culturii și Educației Socialiste prin care îmi ceream dreptul, ca membru al Uniunii Scriitorilor, să public o carte pe an (era o lege în acest sens). Urma războiul hîrtilor și-al nervilor. Le puneam în vedere ștabilor că sunt liber-profesionist și că trăiesc din ceea ce public, și dacă nu public nu voi avea ce mânca. Sugeram că un om care nu are minimul necesar e în stare de multe. Opream scrisoarea aici. Nu sunt un curajos, n-am fost dizident. Însă mi-am cerut drepturile cu o anume insistență, căci mă simțeam apărat de critici. De multe ori am avut succes. Azi, într-o societate liberă, nu pot face

același lucru. Căci azi critica este evazivă și editurile au drept de veto întrucît, nu-i așa?, sunt întreprinderi eminamente particulare.

Ce speranțe îți legi de mai binele poeziei, al poezilor, al lumii literare de la noi?

Încerc să nu-mi fac speranțe în nici un domeniu. Dacă se întîmplă ceva bun mă va-ncanta. Cele rele încerc să le dau uitării. Trebuie să-mi menajez sensibilitatea într-o lume cu susul în jos. *Urătă-i lumea/Oamenii sunt triști* spunea într-un poem Wallace Stevens. Și gîndiți-vă că el n-a apucat 11 septembrie 2001.

Descrie-mi o dimineață de septembrie. Și așează-o între speranțe, melancolie, versuri ale altor poeți, aspirații, amărăciune... Cine ești, Constantin Abăluță?

M-am născut în octombrie, sunt Balanță. Toamna îmi e consanguină. Firele argintii ale păianjenilor zburători întinse peste un lac; umbrele de cîteva ori mai lungi ale unor găște pe pajiște; pe măsură ce soarele declină, acele sclipiri care aleargă pe ferestrele unui bloc; o bătaie ciudată în ușa, care-i de fapt ciocănitura dintr-un copac – toate aceste mici miracole ale naturii, și triste și vesele, după cum ne dictează starea noastră lăuntrică, mă fac să trăiesc și să scriu, să apreciez versurile poezilor lumii, care probabil că au simțit ca și mine, chiar dacă au scris cu totul altfel.

Cine sunt? Presupun că toate cele de mai sus. Precum și cele – necunoscute – care vor năvăli peste mine. Tot Wallace Stevens spunea: *Sunt ceea ce este în juru-mi.// Nu mai există ducesă/La cincizeci de pași de trăsura*. Iar eu, pe urmele lui, am dat ca titlu de poem următoarea sintagmă: *Eu sunt toți oamenii pe care i-am văzut în viață*, titlu care trădează, cred, și reverența mea către părintele poeziei moderne care rămîne totuși Walt Whitman.

Interviu realizat de

Lucia NEGOIȚĂ

ITINERARIILE PLASTICE

Hans Sedlmayr. Care măsură? (I)

plastică a secolelor XIX și XX ca simptom și simbol al vremurilor (Editura Meridiane, București 2001, 254 p.).

De ce a stîrmit această carte atîtea discuții, de ce și-a găsit ea partizani patetici și opozanți vehemenți, dincolo de situația ușor ambiguă a lui Sedlmayr însuși, asupra căruia au planat anumite suspiciuni în ceea ce privește relația cu regimul nazist, iată o întrebare la care s-ar putea răspunde onest doar printr-o construcție intelectuală cel puțin de aceeași anvergură. A spune doar în câteva fraze, eventual în câteva pagini, că Sedlmayr creează aici un scenariu cu amplitudine profetică sau, dimpotrivă, că mutilează, prin abuz de lectură și printr-o anumită exaltare speculativă, natura însăși a creșterii artistice este, în același timp, riscant intelectual și, oarecum, la limita moralității profesionale. O carte atît de rîvnită pînă acum și atît de frecvent invocată în mediile intelectuale trebuie, totuși, citită cu multă atenție și judecată cu tot atîta măsură (chiar dacă pierdută). Dar ce este, în definitiv, această carte atît de celebră și așa de complicată?

I. O critică a modernității

Ceea ce se poate spune cu siguranță este că *Pierdere măsurii* nu se încadrează nici în categoria *scrierilor despre artă*, în aceea a *istoriilor* care au ca obiect al cercetării creația artistică, în ansamblu, și opera artistică, în particular, după cum ea nu este nici un studiu de estetică, un text care privește creația artistică în perspectivă strict teoretică, iar frumosul ca pe un concept filosofic. Ea este, simultan, mai mult și mai puțin decît atît: este mai mult pentru că privește, în mod legitim, arta și dinamica ei în timp ca pe un simptom al stării de sănătate a societății umane, ca expresie subtilă a bunei funcționări a lumii înseși, după cum este mai puțin pentru că instrumentalizează creația artistică, o scoate din spațiul ei firesc și o plasează exclusiv în zona unui anumit funcționalism, a unui evident pragmatism, fie ele și simbolice. Teza lui Sedlmayr poate fi rezumată, simplificînd sever lucrurile, cam așa: odată cu instaurarea modernității, și într-un ritm mult mai accentuat după revoluția franceză din 1789, civilizația umană, mai exact cea europeană și, în mod special, cea occidentală, s-a înscris pe o iremediabilă pantă entropică, descendentă, iar dovada peremptorie a pierderii coeziunii lăuntrice a umanității este oferită, cu o acuratețe de barometru, de către însăși creația artistică a intervalului. Spre deosebire de epocile trecute, în care artele se subsumau unor centre totalizatoare și autoritare, gen *biserica* și/ sau *palat*, acum, în modernitate, aceste sarcini sunt secularizate și ele urmează într-o perfectă sincronie laicizarea și atomizarea societății înseși. Modelul teocratic se erodează, formele artistice suferă și ele un proces alert de secularizare, iar omul, asemenea lui Adam după mușcătura din fructul oprit, rupt de transcendență, se trezește singur, precar și vulnerabil, în fața infernului, dar, mai ales, dispus să facă experiența disoluției ca act suficient sieși, fără nici o finalitate spirituală sau etică. Cu alte cuvinte, autonomizarea artistului în raport cu centrul puterii transcendente, eliberarea limbajului de sub autoritatea unor anumite principii ale reprezentării și dobîndirea conștiinței de sine, alături de multiplicarea infinită a intereselor și a modalităților de investigație corespund, în linii mari și în plină modernitate, acelei mutații pe care Vattimo o remarcă în postmodernitate, adică deplasării accentului de pe metafizic pe estetic, ceea ce ar echivala, în viziunea lui Sedlmayr, unui gen de creativitate *slabă*, ruptă de reperele ei teocentriste și căzută, fatalmente, într-o lume aflată ea însăși la limita supraviețuirii simbolice. În lăuntru acestui scenariu amplu, în care vizionarismul de ansamblu se sprijină pe o vastă cultură artistică, experiența estetică este programatic suspendată, iar criteriile axiologice, irelevante. Spre a evita, însă, altminteri inevitabila cădere în anecdotică și în iconografia derizorie, a căror singură valoare este doar aptitudinea de a sluji ca argument în enormul mecanism al demonstrației, Sedlmayr recurge la o strategie convingătoare și subtilă în aceeași măsură: el nu folosește în demonstrații, drept argumente, decît autorii unanim acceptați și operele validate axiologic și demult intrate în conștiința colectivă. Fără a emite el însuși judecăți estetice, Sedlmayr se sprijină pe acele momente ale istoriei artei care

constituie autorități în sine și nu mai au nevoie de vreo susținere colaterală. O dată identificată problema și precizat vectorul demonstrației, nu mai rămîne decît fixarea materialului iconografic, punerea lui în context și pornirea travaliului retoric pe care demonstrația îl impune imperativ. Astfel, pentru dimensiunea *demonică* a modernității este invocat Goya, pentru senzația acută a *solitudinii* și a *părăsirii* este mobilizat Caspar David Friedrich, iar pentru circumscrierea *purei vizualități* este chemat la ordine Cezanne. Toate cele trei cazuri sunt privite, nu ca performanțe artistice ieșite din comun, ca repere ale forței limbajului și ale conștiinței de sine a creației, ci ca dovezi ale eșecului umanității, pe deplin relevant tocmai în acest spațiu al performanței. Într-o asemenea perspectivă a lecturii, arta își pierde orice relevanță specifică și devine un simplu, dar autoritar, material de construcție pentru cea mai convingătoare și mai sigură dintre catastrofe.

II. Manipularea timpului și exproprierea spațiului

Deși, în această severă critică a modernității, Sedlmayr vorbește despre eșecurile umanului, invocă separarea creaturii de Creator, constată extinderea interesului simbolic și asupra răului, a infernului și a lumii anorganice și subpămîntene, de fapt analiza se oprește la un anumit interval, ignorînd, mai mult sau mai puțin evident, episoadele similare celor investigate, dar care aparțin unor alte momente istorice. Romanicul tîrziu, Bruegel, Bosch etc., deși sunt invocați ca precursori, pentru că imaginarul lor nu putea fi neglijat în contextul unei asemenea demonstrații, sunt absolviți de povara simptomatologiei decadente prin introducerea subtilă a ideii că ei cultivă o mistică a friicii în fața unui Dumnezeu oțios și nu se cufundă, fără un motiv spiritual înalt, într-o spaimă fără referent și într-un infern la scara 1/1, așa cum o face, de pildă, Goya. Întreaga perioadă manieristă, cu bizareriile ei iconografice și cu acel cutremurător sentiment al singurătății și al părăsirii din spațiile fictive ale unor orașe încremenite, nu pare a-l interesa în prea mare măsură pe Sedlmayr, probabil din pricina simplă că ea nu prea se leagă de problematica modernității și nici nu poate fi invocată ca argument pentru denunțul acesteia. Dacă e să mergem, însă, pe celălalt versant, pe acela al spațiului, vom găsi și aici multe lucruri pline de semnificație. Deși secolele XIX-XX sunt analizate necruțător, iar concluzia este una singură, și anume aceea a pierderii sensului spiritual din creația artistică, a degradării umanului pînă în pragul disoluției sale sufletești, se va observa cu ușurință că noțiunea de *uman* acoperă doar segmentul european-occidental, în vreme ce zona răsăriteană, cea care, într-o măsură demnă de luat în calcul, a rămas fidelă, fie și numai în programele artistice ecleziale, spațiului postbizantin, deci și transcendenței ca referent unic, este ignorată cu totul. Chiar dacă se referă la modernitate, la acel segment temporal care include marile descoperiri geografice, explozia formelor de comunicare și o ușurință fără precedent a deplasării, Sedlmayr se comportă ca și cînd ar locui într-un univers static, suprapunînd habitatul său nemijlocit și grupul uman pe care îl reprezintă ideii abstracte de *lume* și de *umanitate*. Acest tip de prospecțiune savantă și de riguroasă trăire morală în fața modernității se manifestă, în mod paradoxal, cu o totală lipsă de prejudecăți în ceea ce privește folosirea instrumentelor. Deși critica este lansată din perspectiva unui timp nedeterminat strict calendaristic, dar care, metaforic, privește un ev mediu generic, instrumentele critice sunt preluate chiar din inventarul modelului cultural pe care îl denunță. Sedlmayr nu-și formulează observațiile și amendamentele din perspectiva ficțională a eposului medieval, ci din aceea istoricistă a modernității care îi oferă modelul unei dinamici a formelor istorice și simbolice apt să ducă la concluzia că omenirea este în plină dezordine și în pragul completei dezarticulării lăuntrice. O astfel de concluzie este absolut logică, și chiar perfect îndreptățită, dacă premisele sunt investigate voluntarist și inadecvat. Cine vrea să determine relația cu Dumnezeu și să stabilească funcționarea lăuntrică a unui timp și a unui spațiu anume, va ajunge sigur la concluzia pe care o știe deja dinainte dacă ia drept sistem de referință aceleași elemente ale unui timp care funcționa după alte repere și trăia în alte modele culturale. Dacă privim Dumnezeul secolului XX prin prisma catedralelor din sec. XIII, în mod cert că avem un grav deficit de dumnezeire, dar dacă îl privim pe același Dumnezeu prin inertiile canibale care mai bîntuiau încă Europa medievală, mărețele catedrale dobîndesc subit o pură funcție decorativă. Orice critică făcută unui timp dintr-o altă perspectivă decît aceea a prezentului său nemijlocit, este nu numai nedreaptă în esență, ci și imorală ca proiect intelectual și lipsită de onestitate profesională. În vreme ce, de pildă, prezentul este resimțit organic și perceput în nenumăratele sale episoade minore, privirile retrospective, cu atît mai grav cu cît bătaia este mai lungă, se fundamentează exclusiv pe funcțiile memoriei, pe obnubilarea detaliilor și pe nenumărate ficționalizări compensatorii. Sedlmayr, ale cărui

Tematică și bibliografie

La mare

Până tîrziu, între războaie, personajele merg în vacanță la munte, la moșie sau la băi. Marea nu este o opțiune, nici în realitate, nici în ficțiune. Singura ei funcție rămîne cea dată de romantici, de întindere zbuciumată și înșelătoare pe care o contemplă uneori. Litoralul literar se naște o dată cu Balcicul.

În *O moarte care nu dovedește nimic*, drumurile la mare sunt escapade printre altele, la țară sau în străinătate, care consolează pe moment și răscolesc pentru câteva zile. Litoralul e o cură, temporară păcălire a nervilor. Decorul e același în *Ioana*, chinul e neschimbat: „Niciodată n-o să pricep exact ce se numește fericire, așa aspectul ei variază după om și după clipă. Parcă e valul superb care se întinde pînă la mine și se destramă înainte de a detalia toate farmecile din el. Pot numi fericire aceste extaze și torturi ce se succed mereu și aceste potoliri, pentru un scurt timp, în fața mării! (...) Și în ora cînd mă strecoar printre cele câteva corăbii ce odihnesc pe plaja mică și mă ascund după o cotitură unde nu vin oameni de obicei și acolo mă întind pe nisip, cu marea și cerul în fața mea, și urlu de disperare și singurătate, nu pierd conștiința de importanța Cavarnei pentru mine de-a lungul anilor, cum mă vor purta nostalgiile spre locurile aceste, și suferința că n-o să pot reîncepe identic această viață”. Un soi de teatru, autentic și plin de dureroasă iluzie, strălucitor și foarte simplu, discret confident și martor impersonal, asta e marea scriitorilor din anii '30. Însoțită de muzică, de introspecție nedusă pînă la capăt, de tumult interior care devine intrucâtva ridicol, de filosofie deopotrivă subtilă și sterilă.

În *Jurnalul* lui Sebastian, plecările la Balcic, primăvăratice, mai mult decît estivale, sunt prilejuri de odihnitor abandon, chiar atunci cînd vremea nu e îmbietoare: „Totuși, *tout compte fait*, a fost o vacanță. Cîteva plimbări la Hîlalgî, în tătărime, spre Cavarna, cîteva ore de lene la cafea, cîteva dimineți de somn – și peste toate astea marea – o mare verde, vînată, *mauve* – toate astea încă sunt mai bune decît starea deplorabilă în care plecaserăm”.

Pânza de paianjen – probabil romanul cel mai îmbibat de mare din interbelicul nostru, vede în fuga la țărme aceleași lucruri ca și contemporanii: evadare întrețesută cu oarece complicații. În liniștea Balcicului, mișcările sufletești se amplifică, regretele capătă ecou. De aici, profunzimea dureroasă a unor copilării, la urma urmei.

Descoperită cu încetul, marea nu e, în romanele cu miză psihologică, spațiul renunțării la prejudecăți și al vacanțelor fără griji. S-ar putea spune că dimpotrivă. Nu un bronz sănătos (considerat vulgar cu cîteva decenii în urmă, ceea ce explică, probabil, relația rezervată, literar, a secolului XIX cu marea) caută eroii scriitorilor interbelici la Balcic sau la Mangalia, ci eschive, repausuri, păcăliri ale destinului care joacă în valuri. Marea accentuează nevrozele și pune, în același timp, surdina pe niște iubiri răsunătoare. Pe evenimentele politice, pe presimțirea unor dezechilibre mai mari decît neliniștile sentimentale. La mal, unii adulmecă parfum de mondenitate, fiindcă la mare, în anii nebuni, merge elita, alții, mai mulți, parfum de singurătate. Poleită literar cu o profunzime de idei puțin suspectă.

Simona VASILACHE

cunoștințe de istoria artei sunt impresionante și ale cărui disponibilități intelectuale sunt pe măsură, reușește, în mod evident, să evite gafele mărunte și aserțiunile vulgare, dar nu reușește să realizeze mai mult decît o construcție incantatorie și un imn savant, închinat ambele unui Eden pierdut prin maturizare naturală și prin dobîndirea acelei conștiințe care face intolerabilă propria goliciune.

Pavel ȘUȘARĂ

Mic tratat despre iubire

C a r t e a părintelui profesor Ioan C. Teșu, *Familia contemporană, între ideal și criză* (Doxologia, Iași, 2011), s-ar putea intitula *Mic tratat despre iubire*. Și asta pentru că „iubirea împodobește totul”, cum scrie inspirat moralistul. Pledind pentru iubire înaltă, pentru „legătura dragoste” în familie, își așează scrierea (cum altfel?) sub semnul Epistolei Întia către Corinteni a Apostolului Pavel: „Dragoste nu am, nimic nu sunt; dragoste nu am, nimic nu mi folosește”. (I. Corinteni, 13,4-8, *Imn al iubirii*)

În Kali-Yuga modernă, plină de rătăcirii și de sminteli (UE a cerut Italiei eliminarea crucifixului din școli, tribunale, clădiri ale guvernului, ca să nu tulbure minoritatea necreștină ori pe vreun *mal-croyant*), cartea teologului I.C. Teșu e un reper. *Expresso verbo*, în lumea sărăcită de valori morale unde viețuim, ne luminează (ca un sfeșnic) tainița familiei creștine, pentru a regăsi drumul spre ea, întru redeșteptarea rostului ei sacru. Familia trebuie să fie treaptă spre cer. Și aici pot fi citate cuvintele magice: „pentru totdeauna, în veșnicie” (v., de același autor, *Virtuțile creștine, cărări spre fericirea veșnică*, Trinitas, 2001).

Citiți, rogu-vă, cartea preotului Teșu ca pe o provocare. Ca să ajungă la deșteptarea creștină, ființa trebuie să aleagă calea soteriei. Pare ușoară? Nu este. E îngustă, anevoioasă, aspră, abruptă. René Girard ne-a avertizat că diavolul e mai lesne de imitat decât Iisus; el chiar vrea să fie imitat, știe să seducă. Înapoi, cere revigorant-inflamant părintele, spre „statornicie și trăinicie, împlinire și mîntuire”. Verbul *a inflama* – de la *flamă* – i se potrivește, privind și darul argumentării în forță, și capacitatea de expresie.

Mesajul esențial al celor aproape 400 de pagini este să nu ne lăsăm dezintegrați de „realitățile tragice” pe care le trăim, suportul necesar fiind familia ca „oază de pace și liniște”, ca „microeclesie”. Pusă la îndemina tinerilor, în tiraj mare, cartea ar fi un luminaj pentru cei bombardati cu „noua dezordine amoroasă”, cu ideea căsătoriei „ca afacere” ori ca simulacru de *Valentine's day*, cum cere ideologia hedonist-consumeristă. Pentru societatea noastră de un pragmatism exacerbant, Nordul e averea. O „știristă” era sigură că Cetatea Banilor, Craiova, nu e altceva decât cetatea celor cu bani ca instrument de *shopping* și de *loisir*. Important e *a fi* nu *a avea*; *a fi* e precumpănitor, învață părintele Ioan, trimițând la Sfântul Ioan Hrisostom: familia să nu fie un „comerț al aurului”. Și o repetă, să se audă, în stilul său incitant: „dumnezeul lor este banul, iar religia lor este plăcerea” (lucr. cit., p. 88). Or, unul dintre dușmanii deghizați ai familiei este dorința de acumulare, de supraconfort, de bunăstare excesivă, dar efemeră. Sociologii și etnologii nu reacționează (sau nu destul) la disprețul generalizat față de cutumă. Salută „schimbarea”, în numele așa-zisului drept „democratic” la dragoste, de frică să nu fie etichetați ca depășiți, limitați, anacronici. Ciudat lucru: comuniții au negat sau au contestat temelia religioasă a culturii, însă valorile creștine sunt mai mult decât amenințate în postsocialism. „Arta-i una, biserica-i alta”, decretează Turcescu, lider de opinie. Îi răspunde, de la Ieș, Alex Savitescu, universitarul: „Arta n-are nici o treabă cu religia”. Și, în paranteză: „pare-mi-se că *treaba* asta a zis-o, pe *unde*, Aristotel, cu mult timp în urmă...” (subl. mele, Magda U.).

Lumea atee se arată mai dură decât în ceaușism. Intelectuali analfabeți spiritual iau sacralul în deridere. Ne aflăm în plin fenomen de de-sacralizare: scuipăm pe eroi și morminte, pe drapel, pe datină, chit că suntem dependenți de înaintași, vrem nu vrem; ne naștem nu aiurea, ci într-o religie anume. Când se coboară sicriul în mormînt, se aplaudă ca și cum s-ar sfîrși o piesă de teatru. Cît despre piesa de teatru *Evangelistiții*, de „emancipata academică” Alina Mungiu, mi-a amintit de blasfemierea Noului Testament, ca exercițiu de „reeducare” în închisoarea Pitești. Tortionarul Țurcanu împărțea deținuților rolurile (Iosif-Maria, Iisus-Maria Magdalena). Urma comanda: „Deci, fă, Marie, pune fundul la bătaie!”

Aplauzele erau obligatorii, sub amenințarea răngilor, bitelor, carcerii. Măcar la Pitești s-a aplaudat, și-

de înțeles, sub tortură; la Ateneul Tătărași s-a aplaudat sub Benoît Vitse, regizorul care a urcat pe cruce, în chip de Răstignit, o femeie cu șold senzual, goală-puşcă. O fi făcut-o la sugestia Alinei Mungiu, care opina că Iisus era „un amant cu totul incapabil”? În viziunea Evangelistei, Noul Testament n-a fost decît o farsă pusă la cale de Apostolul Pavel, un oligofren sîngeros. În aceeași mungică viziune, creștinismul e o cretinologie, Iisus, un mistificator, și încă unul conștient, Fecioara – o tîrfă cu ciorapi negri, deșirați, Ioan – un *gay* depravat etc. etc. Nimic de zis: dramaturga l-a întrecut în terfelirea spiritualului pe tortionarul de la Pitești. Lovitură psihică fără fir de talent dată credincioșilor? Ei, și? „Nu-i obligat nimeni să și duci la teatru”, s-a rostit mult aplaudată.

Se spune că, atunci cînd se ridică Turnul Babel, nimeni nu dădea ajutor nimănui, fie el în pericol de moarte; dar ia să se fi spart o cărămidă: ce plîns, ce vaiet! Vă pare cunoscută situația? Seamănă cumva cu „era reziduală” pe care o traversăm, a cărei marcă este *disoluție* versus *coeziune*, *ură* versus *iubire*, *dezbinare* versus *unitate*, *ființă degradată* versus *ființă îmbunătățită*?

E adevărat, oamenii normali într-o lume anormală sunt considerați dintr-o specie pe cale de dispariție. Numai că, în întuneric, omul luminos strălucește; în plin haos, normalul e mai vizibil. Iată de ce, cînd varii canale îndeamnă

bibliografie riguroasă: studii de sociologia și psihologia familiei, de psihosexologie; culege „cuvinte de folos duhovnicesc” din *Bogățiile oratorice* ale Sf. Ioan Gură de Aur, din Cuviosul Nicodim Aghioritul, *Carte sfătuitoare pentru paza celor cinci simțuri, a nălucirii și a inimii și care sunt îndulcirile duhovnicești și chiar ale minții*, din Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești VI. Viața de familie*. Reține, însă, și din Saint-Exupéry că, în iubire, „esențial nu este doar a privi numai în ochii celuilalt [...] ci fundamental, într-o relație, este a privi amîndoi în aceeași direcție” (p. 227); ne poartă de la Paul Evdokimov (*Taina iubirii. Sfințenia iubirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*), la D. Stăniloae (*Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*) și Arsenie Boca (*Tinerii, familia și copiii născuți în lanțuri. Despre legile și fărâdelegile familiei creștine*); de la Vasile Pavelcu (*Din viața sentimentelor*), la Petre Semen (*Păcatul – boală a sufletului – coordonate biblice*). Bibliografia este fericit completată cu Gary Chapman, *Cele cinci limbaje ale iubirii*, Claude-Marc Aubry, *Ghidul îndrăgostitului*, John Meyendorff, Perel și Pestov, Laroche și Larchet, Ziglar și Zorin, dar și cu românii Iolanda Mitrofan, Adrian Majuru, Adina Băran-Pescaru ori teologul Virgiliu Gheorghe.

Sigur că există „pietre de poticnire” care alterează relația soț-soție, ajungîndu-se la „singurătatea în doi” (e

titlul de debut al poetului Ioanid Romanescu). Pentru a obloji rănilor familiei creștine, leacul e de căutat în cutumă. Stilpii familiei, după I.C. Teșu: credința robustă, iubirea curată, jertfa de sine, ruga, înfrînarea, postul. Sunt, oare, concepte desuete armonia familială, stabilitatea, fidelitatea, abținerea, educarea copiilor prin practica empatiei? Nicidecum: „Dincolo de convulsiile, alterările, degradările, pervertirile” vieții moderne, omul-om va păstra „icoana relațiilor ideale dintre bărbat și femeie, părinți și copii, apropiați și semenii”, păcatul fiind „o tăgăduire de sine, o negare de sine” (p. 265). I.C. Teșu nu ascunde sub covorul omisiunilor relele moravuri, nu ezită să aducă în discuție luxura, neînfrînarea simțurilor ca unul dintre cele 7 păcate, sau homosexualitatea: „ceea ce natura refuză, iubirea se rușinează să îmbrățișeze”, după Andreas Capellanus. Și nu este deloc permisiv cu „noua formă de păgînism”, v. cap. *Tragedia omului*

într-o lume postmodernă și declarativ creștină, altfel spus, cu barbarul din noi. Aici, teologul se întînește cu etnologul (Petru Ursache, *Etnosofia, Paideia*, 2006) care spune în *Cuvînt prevenitor*: „Voi vorbi despre familie și despre societate, despre bine și rău, despre prietenie și dușmănie, bucurie și ură, viață și moarte etc. Vreau să arăt ceea ce se știe deja de la înaintași, însă experiența noastră istorică negativă ne obligă adesea să repetăm că societatea tradițională românească, din perspectiva satului «de tip clasic», era echilibrată, robustă, plină de vitalitate, nu anemică, înapoiată, conservatoare, năpădită de vicii, dominată de ură, cum susțin neoproletcultiștii care deformează și politizează cu vădită rea intenție. Fără polemici sterile, se cuvine o replică fermă, pentru a ajuta cititorul de azi și de mîine să pășească din nou pe terenul certitudinii și al adevărului”. La fel răspunde teologul Teșu celor care beștelesc modelul existențial românesc.

Ce să facă românii decît să încerce să rămînă, ca-n folk-lore, „luminați și curați, de Maica Domnului lăudați”? Sau, în formularea unui etnolog de elită, Silvia Chițimia, dispărută de pe micul ecran odată cu TVR Cultural: „Căci e păcat să trăiești ca un negustor într-o lume a Tainei”.

Antidot la „împușinarea sufletului” (Hrisostomul), la „reificarea” femeii, adică transformarea ei în *res*, lucru, cartea profesorului de credință Ioan C. Teșu intră pe poarta mare în bibliografia „culturii mariajului”. Părintele face parte din categoria celor care-ți pot da speranța că familia creștină (mai) există. Știe să îmbărbăteze, cuvintele sale sunt ziditoare și asta înseamnă mai mult decît a înălța o biserică.

Magda URSACHE

Marius Bunescu - Castelul

la erotizarea societății, la poligamie, susțin o gîndire viciată asupra căsătoriei, vocea unui creștin autentic, trăind creștinește autentic, devine foarte sonoră. Cu înțelepciune, gînditorul religios creștin Ioan C. Teșu ne spune – și-l auzim – că iubirea familială e „un sacrificiu și o dăruire de sine”. Or, „dăruind vei dobîndi”, nu vei sărăci, cum știm de la celălalt gînditor religios creștin, care și-a spus cu modestie monahul Nicolae.

Iubirea dă sens existenței, iar familia e pentru teologul Teșu „biserica de acasă”. Acolo te refaci, scapi de tensiuni, lași dezordinea de afară (atacuri și ofense, umiliri, dispute neplăcute, injurii, scene degradante) și intri în ordinea lăuntrică. Ieși din timpul ordinar și pătrunzi în casa-enclavă. Preotul ne asigură că haosul n-are putere asupra incintei noastre, cu icoanele așezate în inima casei. Și ne conduce spre izvoare vechi (Sf. Ioan Gură de Aur: „soțiaman”). Căsătoria nu e *pedică* în calea succesului social, dimpotrivă, ascultînd de poruncile iubirii, cultivăm totodată starea de „trezvie” pentru a rezista la primejdia indiferentismului, a relativizării. Autorul pune accent pe complementaritate (a fost și atu-ul căsniciei mele), pe dialog, pe alteritate. Iar izvorul este tot Hrisostomul. Încă din secolul al VI-lea, propovăduia egalitatea între soți, căci, „iubirea face autoritatea blîndă și ascultarea ușoară”.

Părintele ne instruește, chibzuit, în doctrina iubirii familiale așa cum a promis: „fără ipocrizie și ton moralizator” (lucr. cit., p. 77). Ne spune cum se naște iubirea, cum crește, cum se păstrează, cum se respectă și se onorează, ca să dăinuie o viață, dar și cum se îmbolnăvește și pierde. Dumnezeu, ne reamintește teologul, a creat femeia din coasta lui Adam, nu din cap, nu din talpă. A ales locul de lîngă inimă, de sub braț, spre ocrotire, fapt greu de priceput pentru egofili. Celălalt, alterul, este, ca „bunăvoire” a Domnului, „un aproape, mai interior chiar decît își este el însuși” (p. 21).

Ca să-și argumenteze demersul necesar pentru însănătoșirea comunității, pledoaria pentru „jertfelnică dragoste și prețuire” (p. 225), autorul apelează la o

Intransigența apofatică a camaradului Maurice Blanchot

Petri Ursache professoris in memoriam piam

Despărțirea de Hegel. Dacă pentru auctorul *Fenomenologiei spiritului* este negativitatea esența diferenței, pentru Blanchot ea devine numai un mod al ei. Pentru întiul, contradicția-i motorul devenirii, instaurând mișcarea propriei depășiri: un lucru e apt de mișcare, de activitate, doar în măsura în care întreține o contradicție. Pozitivul îi imanent negativului, iar contrariile acced la unitate.

În vreme ce contradicția hegeliană zace în confruntarea dintre determinațiile antagonice, rostirea blanchotiană indică și menține pragul insurmontabil, căci gardul care în contradicție desparte întiia determinare de a doua se face, de această dată, decalaj ce o situează pe fiecare dintre ele la distanță de ea însăși.

Françoise Collin signalează limpede punctul despărțitor: afirmând că amintirea este uitare ori că vorbirea este tăcere, Blanchot separă amintirea de amintire, uitarea de uitare, vorbirea de vorbire, tăcerea de tăcere. Contradicția zice că A = non A; spunerea blanchotiană că A nu îi egal cu A, că între A și A se strecoară diferența, negativitatea, moartea.

În timp ce contradicția hegeliană e o înfruntare în care dualitatea aceluiași + celălaltului, depășită în triadă prin *Aufhebung*, întemeiază unitatea, negativitatea blanchotiană, inamică a unificării și identificării, presupune dezintegrarea lui *idem*, desprinderea sa de sine însuși la contactul cu alteritatea.

Proximitatea în care sînt așezate vorbirea și tăcerea, de pildă, duce la explozia conceptelor de vorbire și tăcere în sînul propriei lor determinări.

x

Apropierea cu Derrida. Cultura umanistă n-a rupt, în ochii lui Blanchot, vraja unității, continuității și identității. Pentru el, umanismul-i un mit nițelș teologic: «Rival, înlocuitor, moștenitor, omul, creator de sine ori în devenire spre Omega, nu e decît numele de împrumut al unui Dumnezeu ce moare spre a renaște în creatura sa.»

Așa se explică de ce acceptă în derridiana «diferență» (*différance*) o aliată. Reunind ideea de diferență și cea de procrastinare, ea indică o mișcare ce «amină pentru altă dată, mereu o altă dată ce nu va deveni prezent niciodată, împlinirea scriiturii»; ea îl deschide pe auctor, cel puțin în ultimele sale cărți, deconstrucției conceptelor metafizice de semn ori de prezență ca ultime refugii ale nostalgiei unității, ajutîndu-l să întrezărească un viitor imposibil, încă, unde se vor putea desfășura absența de carte, discontinuitatea sau scriitura din afara limbajului. Dar, ca să erodeze tirania unității, Blanchot încearcă, în ultimile-i scrieri mari, să elaboreze neconceptul de neutru, care, «dacă l-am gândi, ar elibera gândirea de fascinația unității (fie ea logică, dialectică, intuitivă, mistică) redîndu-ne unei exigențe particulare, capabilă să frîneze și să evite orice unificare».

x

Neconceptul de Neutru. Totuși: travaliul Neutruului nu îi asimilabil travaliului negativității hegeliene, al acelei negativități interpretate de Alexandre Kojève prin centrarea lecturii asupra părții a patra din *Fenomenologia spiritului*. Travaliul acesteia asigură sciziunea ființei, este principiu al mișcării de diferențiere, ce-i urmată de reunificare prin reflectarea în sine a diferenței.

Formele de bază ale negativității hegeliene is, cum știm bine, munca, lupta, dorința.

Neutruul blanchotian exclude însă reconcilerea celor potrivnice, putînd fi înțeles prin analogie cu experiența interioară a lui Bataille – ce nu raportează necunoscutul la cunoscut ori alteritatea la identitate, ci judecă pe *idem* mai degrabă în funcție de *aliud* – sau cu Altul lui Lévinas din, bunăoară, *Totalitate și Infinit*.

Și omul nostru visează o «relație în care necunoscutul ar fi afirmat, manifestat, chiar exhibit: descoperit – sub ce aspect? Prin tocmai ceea ce-l reține ca necunoscut». Căci, aidoma Neutruului, necunoscutul admite un raport strein de orice exigență a unității, identității ori prezenței.

Ce este, dară, Neutruul? întrebăm iarăși și iarăși.

Neutruul nu-i nici Ființa, nici Neființa, care-s numai un ecran pentru el.

Neutruul nu-i un eveniment: când are loc Neutruul, nimic nu are loc: cu excepția locului. E accesibil doar *via negationis*, prin târcoale apofatice. El nu-i nici aceasta, nici așa, nici

altfel. Ar putea fi, în ultimă instanță, negativitatea infatigabilă. Cum ne arată plonjonul etimologic, *ne-uter* = nici una, nici cealaltă: «terț exclus, el nu-i nici negare, nici pură afirmare a ființei». Textele blanchotiene îl pun în evidență grație tehnicilor de neutralizare a contrariilor, prin asocierea în propoziție a formelor afirmativă și negativă ale unui verb, prin juxtapunerea adjectivelor antonime, prin suprimarea virgulei între substantivele opuse.

Necesar pentru ca lucrurile să poată fi percepute ca imagine, iar limbajul ca poezie, el îl fascinează pe Blanchot, care, în *Spațiul literar*, îi acordă diverse denumiri: cînd «șiroire a Exteriorului veșnic», «Exterior fără intimitate și repaos», «Impersonalul», cînd «On indeterminat», «Cineva» ori «Imensul Cineva fără chip».

Neutruul transpare, astfel, în descrierea solitudinii esențiale a celui intrat în spațiul literaturii: «Acolo unde sunt singur, eu nu sunt, nu-i nimeni, doar impersonalul îi acolo: Exteriorul în chip de ceea ce previne, precede, dizolvă orice posibilitate de raport personal».

În fond, el comandă experiența literară, deoarece a scrie însemnează a pătrunde în singurătatea unde domnește fascinația; «însemnează să te abandonezi riscului absenței de timp, unde domnește Veșnica Reîntoarcere»; însemnează «să treci de la Eu la El, așa încât ceea ce mi se întîmplă nu se întîmplă nimănui, e anonim prin faptul că mă privește, că se repetă într-o împrăștiere nesfîrșită. A scrie însemnează a dispune limbajul sub fascinație și, prin el, a rămîne în contact cu mediul absolut, acolo unde lucrul redevine imagine, unde imaginea, din aluzie la o figură, devine aluzie la ceea ce este fără figură și, din formă desenată pe absență, ajunge informa prezență a acestei absențe, deschiderea opacă și vidă spre ceea ce-i cînd nu mai e lume, cînd nu mai există încă lume».

x

Eternul Ocol al Diferenței. Neutruul se relaționează și cu Eterna Reîntoarcere a Aceluiași. El face semn spre «o regiune unde nimic nu durează, unde ceea ce are loc nu a avut loc totuși, unde ceea ce reîncepe n-a început niciodată».

Neutruul și *die ewige Wiederkehr des Gleichen?* Firește. Doar că, pentru Blanchot, nu-i Eterna Revenire a Aceluiași decît un șiretic ce maschează Veșnicul Ocol al Diferenței, necoincidența lui același cu el însuși, nonidentitatea lui *idem*, mișcarea de distanțare, tot ce poartă deportînd, «devenirea de întrerupere», discontinuitatea, universul einsteinian, curbura lumii, cetitura cea reticulară, lectura multidimensională. «Dacă Eterna Reîntoarcere poate să afirme, ea nu afirmă nici întoarcerea sub chip de cerc, nici primatul Unului, nici Totalitatea, fie chiar sub necesitatea că, prin Veșnica Revenire, *totul revine*, căci așa cum nu o figurează cercul și cercul tuturor cercurilor, Totalitatea nu poate să cuprindă Eterna Revenire ori să coincidă cu ea. Chiar dacă *totul revine*, nu revine Totalitatea ci: revine asta, revine Reîntoarcerea (la neutru)».

Asta = *cela, it, es*.

x

Dispariția elocutorie. Definind literatura prin referire la Neutru – acest altul ce nu își pierde alteritatea, acest exterior ce nu își pierde exterioritatea –, nu ca o mișcare de reducere, de autoreferire, de interiorizare și în același timp de manifestare, dar drept o distanțare maximă a limbajului de el însuși, ca vid și ca dispersare, Blanchot invocă epigrafic fragmentul lui René Char, binecunoscutul fragment: «În explozia universului pe care o experiem, minune! Bucățile ce cad is viei».

Hotărît lucru, votează dumnealui cu Dionysos, cu zeul beat, cu zeul nebul, tutelator al rostirilor sparagmatice, eclatate, diseminate, nu cu Apollo ori Zeus. Fapt încă nu prea limpede în *Partea focalui*. Acolo, cuvîntul «îmi dă lucrul semnificat, dar mai întîi îl suprimă. Ca să pot spune: *această femeie*, trebuie ca într-un chip sau altul să-i retrag realitatea de carne și sânge, s-o salvez și s-o nimicesc. Vocabulul îmi dă ființa, însă mi-o dă lipsită de ființă. El este absența acestei ființe, neantul ei, adică numai faptul că nu este».

Limbajul îi astfel un asasinat amînat, iar moartea este, în cuvinte, ultima posibilitate a sensului lor.

Cuvintele au pentru Blanchot, la acea dată, o triplă existență: «ele există spre a dispărea, există pentru a face să apară lucrurile și, dispărute, continuă să fie și să dispară pentru a menține lucrurile ca apariții și a împiedica să nu se scufunde totul în neant».

E dusă, așadar, pînă la capăt intuiția mallarmeană că a scrie însemnează nu a evoca un lucru, ci absența lui. Cuvintele dispar din scenă pentru a lăsa loc lucrurilor: dar, cum respectivele lucruri sînt o absență, pe scena literaturii

se ivește o absență de cuvinte și de lucruri, un vid simultan, un nimic sprijinit pe nimic.

Vocabulele literare, de tac ori de vorbesc, «joc mereu jucat, mereu dejucat, persistă indefinit, fără grija de a avea ceva – lumea – de spus, nici pe cineva, omul în postură de supraom, care să o spună».

Rostirea-i concepută de Blanchot plurală, fragmentară, capace să mențină mereu, dincolo de unificare, diferența. Sensul luînd naștere prin concedierea lucrului, scriitura presupune «dispariția elocutorie» a autorului din opul impersonificat, al cărui limbaj nu are nevoie de nimeni «care să-l exprime, de nimeni care să-l audă: el vorbește și

Corneliu Baba - Arlechin în roșu

se scrie singur»; în el acționează un soi de «conștiință fără subiect».

Or, aproape în același spirit, Noua Critică a urmărit să restituie operei locul acaparat de auctor. Un Georges Poulet, un Jean Rousset, un Jean Starobinski, un Jean-Pierre Richard mențin subiectul, un subiect analog eului profund al lui Proust, în vreme ce – sub înriurirea unor Foucault, Lacan, Lévi Strauss ori Derrida – se va fi tins, o vreme, la ejectarea noțiunii înseși de subiect, inoperantă pentru Julia Kristeva, Sollers, Deleuze, Lyotard + alții.

Explodînd eul, în locul subiectului cartezian, prezent sieși în mișcarea Cogito-ului, venea subiectul descentrat. Prin răsturnarea blanchotiană se obținea ceva precum: «Gîndesc, deci nu exist.»

Apofaticul nostru laic reia neobosit afirmația că pe scriitor stă de fapt scris *Noli me legere*, formulare lapidară a interdicției de lectură. Pe de altă parte, cel ce a scris opera «nu poate trăi, nu poate rezida lingă operă. Ea reprezintă decizia ce îl concediază, îl suprimă, face din el supraviețuitorul, deposedatul, neocupatul, șomerul, inertul de care arta nu mai depinde».

x

Ce poate fi literatura? Xiea undeva Roland Barthes că veacul al douăzecilea ar fi fost secolul întrebării despre ce este literatura (ceea ce presupune automat că ea există; Mallarmé, precaut, se întreba odată dacă ființează ceva precum entitatea în cestiune).

Sartre a răspuns la întrebare din exterior, aservind ficțiunea discursului ideologic.

Poziția privilegiată a lui Blanchot în acest orizont interogativ pare limpede. El va fi anchetat asupra statutului literaturii din interior, considerînd-o în ea însăși. Numai în ultimă instanță făurea opoziția dintre exigențele zilei și pasiunea nopții, dintre realul raționalizabil prin muncă și domeniul nocturn al artei, dar, atenție!... ideea de artă angajată îi pare inconsistentă dat fiind că, în epoca dominată de imperativele tehnicii, afișul, articolul de ziar sau tratatul științific servesc mult mai eficient istoria.

Îi rămîne artei, adică literaturii în cazul de față, interogația asupra originii (cu descoperirea că la început a fost reînceputul), experiența alterității, apropierea de «vorbirea deșertului», rătăcitoare, impersonală, neîncetată; îi mai rămîne literaturii experiența morții, mai bine zis a morții ca posibilitate nemăsurată a imposibilității, ca șopot interminabil căruia opera îi deschide acces.

În *Cartea viitoare*, din 1959, un capitol se cheamă *Încotro se îndreaptă literatura?*, iar răspunsul că se îndreaptă către esența sa, adică spre dispariție, nu e hegelian decât aparent. Dispariția blanchotiană a literaturii amintește mai degrabă de sfârșitul heideggerian al filosofiei. Așa cum, după stingerea metafizicii, îi incumbă gândirii o sarcină cu adevărat dificilă (obiect al intervențiilor universitare ale unui Gianni Vattimo), literatura dispărând se deschide «la o rostire neutră ce se vorbește singură, îl străbate pe cel ce o ascultă, este fără intimitate, exclude orice intimitate și n-o poți determina să tacă, fiind neîncetată, inepuizabilă».

Reflecția se prelungește în *Literatura încă o dată* din *Conversația infinită*, văleat 1969, și în *Pasul dincolo*, văleat 1973, unde se afirmă, în dezacord cu Derrida, că a scrie înseamnă să mergi prin lumea urmelor către ștergerea urmelor; înseamnă opoziție la totalizare-identificare-unificare și înlesnirea diseminării. Paradoxul însuși al scriiturii e presupus a consta în faptul că marchează însăși nu lasă urme, că nu lasă decât urme invizibile.

Titlurile înșeși ale cărților blanchotiene vizează specificul literaturii, golul ce-i roade ființa, contestația irepresibilă pe care o duce cu sine peste tot. *Pași greșiți/Faux pas*, de pildă, designează abaterea, transgresiunea, singularizarea literaturii în vremea tehnicii planetare, când ea se opune normei diurne, ba chiar, uneori, o și lezează. *Partea focului/La Part du feu* amintește de «partea blestemată» a lui Georges Bataille, menită distrugerii sau consumului neproductiv, dar și de concepția barthesiană a rostirii literare ca lux, risipă, putere inutilă de a fabrica mai multe înțelesuri cu un singur cuvânt. *Cartea viitoare/Le Livre à venir* ne repetă că opera-i diviziune, contrarietate, chin, neliniște a unei mișcări fără început și fără sfârșit, niciodată prezentă, mereu dincoace sau dincolo, totdeauna viitoare în ciuda precizei sale datări, în ea subsistând mereu ca un prezentiment, sub cuvântul ce-a acționat, vocabulul strălucitor, rezervat pentru ce nu se va fi exprimat încă.

Scriitura dezastrului, Spațiul literar, Pasul dincolo, Nebunia zilei așteaptă – și propun – o apropiere analoagă.

Nu avem, din păcate, răbdarea necesară pentru atare întreprindere juisivă. Altele ne așteaptă: ambiguitatea romanului, bunăoară.

x

Viclenia scriiturii. Ea, ambiguitatea, rezultă din faptul că nici una din exigențele romanului, ca și ale literaturii în general, nu exclude exigența opusă, pentru că se construiește din cuvinte ce operează o perpetuă transmutare a realului în ireal și a irealului în real, cuvintele aspirând evenimente, lucruri tangibile, proiectându-le într-un ansamblu imaginar și, în același timp, realizând acest imaginar, dându-l drept real.

De aici osteneala trecerii de la «eu» la «el», crearea unei distanțe între limbaj și scriitor, înaintarea spre narațiunea impersonalizată, unde povestirea se face sub ochii noștri prin actele personajilor. «Eu» poate rămâne forma aparentă a emițătorului, însă ficțiunea face loc tot mai mult, ca la Samuel Beckett, rostirii neutre, spunerii descentrate, murmurului neîncetat.

Romanul mai are și o morală proprie: echivocul; el își posedă propria realitate: puterea de a descoperi lumea în ireal, de a ne determina să experiem ceea ce deja cunoaștem... la modul necunoscutului; își are propriul adevăr, ce-l obligă să nu afirme nimic fără a căuta reluarea și fără a pregăti, odată cu reușita, necesarul eșec, încât orice teză care triumfă într-un roman încetează imediat de a fi veridică.

Dar: opera, roman sau ce o fi, ia chip de carte, iar aceasta, chiar și deschisă, tinde către finițiune și închidere ori spre imobilitate, formă rafinată a represiunii, intronizare subreptice a unității sau totalității. Salvarea vine, și în acest caz, tot de la negativitate, căci, în literatură, își face mereu loc «o afirmație ireductibilă la vreun proces unificator, nelăsându-se unificată și neunificând, neprovocând la unitate». Cu alte cuvinte, infinita contestație, puterea critică, «forțele misterios de negative» ale rostirii literare, ceea ce mai rămâne când «vocabulul capodoperă, vocabulul operă, posteritate, glorie, cultură, creație, ființă, distrugere și neant, iar la sfârșit cuvântul origine, rînd pe rînd, s-au oferit și s-au retras neștergându-se integral de fiecare dată, lăsând în această mișcare o urmă și o trăsătură aproape de neșters».

Acum realizăm de ce tradiționala c a r t e , înfeudată marilor reductori culturali, nu e decât «un șiretlic prin care scriitura se îndreaptă spre absența de carte», către rostirea neideologică, neumanistă, extralimbajieră, ateologică, al cărei chip ne apare azi drept o culme a imposibilului, scandal al gândirii. «Și astfel scriind, dar nescriind, din această scriitură mereu exterioră scrisului nici o urmă, nici o dovadă nu se înscrie vizibil în cărți, poate ici și acolo pe ziduri sau în noapte, totuși la începutul omului scrijelitura inutilă ori creștătura întâmplătoare lăsată în piatră îl ajută să întâlnească, fără să știe, nelegitima scrisură a viitorului, un viitor neteologos ce nu-i încă al nostru.»

Poezie

spațiul velin

când sunt într-o cameră goală
pe care nu știu cum să o umplu
îi pun într-un colț
un pahar cu lapte

apoi
mă așez undeva mai la dreapta
sau mai la stânga
și aștept
firesc
să încep să levitez

în centru nu pun nimic
de centru are atârnat vecinul
un bec

drum bun domnule nimeni

în dimineața aceea
oamenii întinseseră de la ferestre
cabluri oțelite pe care mergeau încet
precaut

miile de cabluri se pierdeau în zare
formau o burtă sub greutatea tălpilor
picăturile de sânge atârnav ca niște mere

pe relieful străzilor goale
se vedea un caroiș de umbre

eram decis să duc pianul chiar și în condițiile acelea
am cautat sub clape
o pereche mai groasă de ciorapi

despre tipologiile lui don quijote

apropiindu-se de morile tăcute și masive

x

Fulgul și clopotul. Comentariul critic trebuie, blanchotian vorovind, să se considere superfluu în fața operei, iar la sfârșit să dispară în fața purei sale afirmații. Inutilitatea metalimbajului pare că-l obsedează pe auctorele nostru, ca, de altfel, pe Lacan ori pe gânditorii hinduși. «De ce putem vorbi despre un cuvânt și, de altminteri, putem oare, dacă nu-l considerăm, la modul injurios, tăcut, dacă nu considerăm opera, frumoasa capodoperă pe care o venerăm, incapabilă să vorbească ea însăși?»

Apelînd la o metaforă heideggeriană despre operă, clopot suspendat în aer, și discursul exegetic, fulg ușor ce lovește clopotul și îl face sau nu îl face să vibreze, Blanchot veade în comentariul metaliterar «acel spațiu de rezonanță în care, o clipă, realitatea nevorbitoare, indefinită, a operei se transformă și se circumscrie în vorbire».

Mișcarea de dispariție a comentariului critic aparține deja opului, lucrează în el la vremea când opul se formează, și nu se exteriorizează decât atunci când se desăvârșește și ca să se desăvârșească, signalînd necoincidența opului cu el însuși.

În alți termeni, rostirea critică fără sfârșit, mișcarea infinită ce deschide neîncetat obscuritatea, fără a o dezintegra, căutarea condițiilor de posibilitate a literaturii.

Atare rostire evită grijuliu evaluarea, se ține la distanță de orice valoare, scapă sistemelor axiologice. Însă: asemenea poziție teoretică nu e singulară în epocă. De-ajuns ar fi să pomenim *Scrisoarea despre umanism* a lui Heidegger (care nu e, cum credea poetul Ioan Alexandru, elogiul al umanismului: dimpotrivă!) ori virulența cu care se dezvoltă împotriva judecăților de valoare în literatură Northrop Frye, tătinele *Anatomiei criticii*.

În viziunea lui Blanchot, dară, literatura și excursul critic se asociază «la una din sarcinile cele mai dificile, însă cele mai importante din vremea noastră, sarcină ce este în joc printr-o mișcare necesarmente indecisă; aceea de a prezerva și elibera gândirea de noțiunea de valoare, prin urmare și de a deschide istoria către ceea ce în ea se detașează de toate formele valorii și se pregătește pentru un fel cu totul și cu totul nou, imprevizibil încă, de afirmare.»

don quijote iese în fugă din don quijote din armură
care iese din don quijote de pe cal
care iese din don quijote care bea ceai pe șa
care iese din don quijote care visează
care iese din don quijote căruia îi bate inima

sancho panza îi urmează ducând gânditor
cei șase cai de același căpăstru

fiii apusului

pentru că nu a mai fost timp nici să ne legăm bocancii
șireturile curgeau pe lângă glezne
luaserăm cu noi în buzunare flăcările lumânărilor de la
părinți

când ieșeam din orașe ne vedeam cel mai bine unul pe
celălalt
atât de rari dar niciodată mai puțini cu hainele rupte fâșii

viii cară morții se auzea un ecou împărțit frățește între
soldați

când se lăsa noaptea și se făcea frig
îmi trăgeam craniul comandantului ca pe o glugă

despre dragoste

ce tristețe
când vin de pe hol și
văd că ș t e f a n nu mai e – dumnezeule
se putea și mai bine

îmi vorbise despre asta
luaserăm micul dejun la masa de lângă hubloul
cuvântul moarte l-a pronunțat când am turnat ceaiul
și erau aburi deasupra cănilor

de-atunci

o singură dată mi-a răspuns iisus la rugăciuni
eram în camera motoarelor
mi-a povestit fără să se dea jos de pe crucifixul din perete
planurile tatălui de a transforma *pământul* în *uranus*

mii mii mii și mici de tot

până să devină trecut
prezentul se repetă la exasperare
pe sub păsările care nu fac notă discordantă
niciodată

e noapte dar nu îmi e teamă au zis-o alții înainte de
foarte multă vreme
ca într-o pădure aud zgomote în cameră
cineva din sălbăticie șterge praful amușină obiectele
dragi

compuse din clopote în loc de atomi

observ în fiecare secundă schimbarea la față a
întunericului
așa am învățat că se face dimineață prima oară
în camera de la șosea a bunicilor
unde cai cu șei numerotate fragmentează luminile
farurilor

totul

inclusiv călătoria aia din care m-am întors
mai degrabă stors decât pe același drum
cu biletul uitat prea pe fugă la recepție
a fost o plăcere care m-a clătinat
nu am aflat secretul ninsorii
sau al borcanului cu gem din fereastră
dar ce treabă mai am cu toate astea când stau singur în
clasă

vântul sună de intrare

mișcă bucățile de cretă spre marginea catedrei
și așa mai departe

Ștefan CIOBANU

din volumul în pregătire *de-a bușilea prin aer*

Luca PIȚU

Reflecții pe marginea figurii Inorogului

O lucrare amplă, în două volume, a tânărului universitar Bogdan Crețu de la Iași, circumscrisă o temă generoasă, care-și așteaptă oricând revizitarea, mai ales într-o epocă în care obișnuim să repunem în discuție valorile culturii naționale, cu dorința neascunsă de a le redimensiona corect, ferindu-ne de iluziile tradiției și beneficiind de o amploare mult mai mare a informației de care dispune generația actuală. Cartea lui Bogdan Crețu este una de cercetător, utilizând o bibliografie amplă, studiată atent, cu răbdare și aplicație, dar și cu dorința, afirmată expres, de a repune în discuție însăși *epistemele* cercetării literare. Ceea ce reține atenția, încă din *Premisele* cărții, este insatisfacția autorului față de extinderea, nedorită, în critica postcălinesciană, a domeniului literarității, prin adăugarea la el, fără prea multe argumente, a unor opere ale literaturii noastre vechi și aducerea lor forțată în „contemporaneitate” prin lecturi care neglijează vizibil tocmai *contextul* în care au fost create. Deși problema aceasta ar merita o discuție foarte amplă, nu vom întârzia să exprimăm aici impresia noastră de ansamblu la lectura atentă a cărții: se pare că generația actuală de critici tineri și de universitari în curs de afirmare ambiționează către *un nou pozitivism*, o răbdurie muncă de redescoperire a surselor textelor pe care le revizitează, iar pe de altă parte, deși redusă la *cunoaștere* ca scop în sine, o face și cu o anumită dezinvoltură, amendând sau ironizând fără complexe afirmațiile altora în mod personal, trecând peste protocolul discursului critic anterior. Bogdan Crețu nu este singurul care, în anii din urmă, caută repere epistemice noi și chiar demonstrează în fapt o hărnicie și o răbdare benedictină pentru a repune opera lui Dimitrie Cantemir în *context*, fără să neglijeze contribuțiile altora și neîncetând să-și pună permanent întrebări, fără să dorească să se ridice cătuși de puțin deasupra acestor *texte* ce stau la baza operei sau să emită judecăți *estetice*, de teama de a nu aduce forțat în contemporaneitate opere ale trecutului printr-o hermeneutică tendențioasă, survolantă, care s-ar baza exclusiv pe spiritul de sinteză, fără cercetarea atentă a *surselor*. Curios este faptul că Bogdan Crețu crede că astfel de judecăți forțate s-ar datora (mai ales în anii '70-'80) orientărilor de extracție structuralistă și semiotică, ce așază *textele*, indiferent de extracție, pe același plan, autotelic. Atent să nu greșească, criticul nu-l include și pe G. Călinescu într-o astfel de perspectivă, deși spiritul călinescian este, fără îndoială, unul de sinteză și, mai ales, unul prin excelență integrator, scriind o „Istorie” unitară și *continuuă* a literaturii naționale, cu „origini” ce li se par tinerilor de azi discutabile. Bogdan Crețu accentuează în studiul său discontinuitatea și caracterul paradoxal, de ruptură, al culturii noastre, faptul că multe opere (cum e și cazul *Istoriei ieroglifice* sau al *Țiganiadei*) nici măcar nu au fost receptate la timpul lor, ci descoperite mult mai târziu; pornind de la această realitate – frustrantă, în permanență – el se declară nemulțumit de faptul că numeroși cărturari ai noștri s-au repezit totdeauna să „recupereze” abuziv din unghi estetic textele noastre vechi.

Noua „epistemă” a generației tinere merge, cum spuneam, pe alt făgaș, voind să *recontextualizeze* operele printr-o „arheologie” exhaustivă, temperându-și elanul judecăților pripite și ferindu-se, cu o anumită oroare, am zice, de a *inventă* o tradiție „organică” și continuă a literaturii române. Credem însă că nu poate fi neglijat faptul că spiritul călinescian nu este nicidecum unul exclusiv dezinvolt sau pripit. Călinescu și-a uimit contemporanii nu numai prin capacitatea sa de a exprima „esența” fără să șovăie, în chip absolut intempestiv și „creator”, acolo unde o găsea, ci și printr-o exigență permanent impusă tuturor discipolilor și congenerilor săi, aceea de a „merge la sursă”, de a nu formula nimic în mod aleatoriu, el fiind, cum se știe, în limitele sale de timp, un „cercetător” în sensul cel mai pragmatic al termenului, mergând până la arhivistică și la „vizionarea” pe teren a literaturii române, fără a-i neglija nici pe minorii cei mai prezăriți.

Am spune că în *noua epistemă* pusă în funcțiune de tineri, se răstoarnă din nou raportul dintre conceptul de *cultură* și cel de *literatură*, primul ajungând iarăși în prim-plan și interesează mult mai puțin *arta* ca atare și literatura ca domeniu autonom de manifestare a *esteticii* pur, cu principiile sale indemonstrabile, cât resorturile și motivațiile istoricește reale care au contat la un moment dat în scrierea textelor unor autori. Așadar, ne întâlnim la tot pasul, astăzi, cu studii culturale de tot felul, mai ales de interes academic sau patronate instituțional, documentate și docte, ce încearcă să *reconstituie* minuțios mentalități și cutume scriptologice, surse puse în permanență sub lupa *comparativismului* (cartea lui Bogdan Crețu se subintitulează și ea, în chip modest, *Studiu comparativ*), lăsând programatic deoparte ceea ce ar putea ține de domeniul autonomiei și al inefabilului. Dimitrie Cantemir este, din acest punct de vedere, o piatră grea de încercare pentru cercetător și chiar pentru critic: pe de o parte el este om al epocii sale culturale, format la școlile ei și aflat în dialog extins cu ariile culturale cu care vine în contact; pe de alta, nu poate să nu intereseze ca personalitate artistică individuală, mai ales prin opera sa cea mai cunoscută, *Istoria ieroglifică*, un fel de unicat enigmatic, aproape desprins de orice context; avem de-a face cu un scriitor de „istorii” care creează autocefal și autoîntemeiat, din perspectivă proprie, în marginea bestiariilor cunoscute un bestiar propriu.

Se conturează astfel, tacit, în lucrarea lui Bogdan Crețu (dar nu numai la el) o repunere în discuție a criteriilor istoriei literare, care, se înțelege, ar trebui reînnoite – iarăși, *după* Călinescu – printr-o scrupuloasă delimitare de „miturile” acreditate ale acesteia (continuitatea organică, miturile fundamentale, edificiul unic cu „stâlpii” săi de susținere), care nu sunt echivalente în orice epocă, cele ale modernității diferind net, după opinia lui Michel Foucault, de cele ale clasicității. Iarăși în spiritul unui pozitivism de iz nou, Bogdan Crețu tinde să distingă hotărât între mobilurile estetice și cele ale cunoașterii propriu-zise, precizând totuși, onest, că în opera lui Dimitrie Cantemir ele sunt greu discernabile. Dispare astfel, din convingerile cercetătorului actual acea propensiune jubilară (care-l anima pe Călinescu) de a reciti totul din perspectiva prezentului, orientată către recuperarea *originilor*, pornind de la paradoxul că operele frumoase ale trecutului ar fi fiicele strănepoatelor lor, potrivit unei idei a lui Paul Valéry. Bogdan Crețu știe să pună problema: el sesizează, pe bună dreptate, faptul că arheologia comparativă pe care o pune la cale riscă să despartă din nou – nebenefic – culturalul de literar și că trecutul nu poate fi rupt niciodată arbitrar de prezent. Noul pozitivism pune din nou preț pe erudiție reală și – îndrăznim să sperăm – nu pe cea sterilă, de care, se știe, și G. Călinescu avea oroare; verifică, am zice, din nou *textul* (prin *context*), smulgându-l din sfera autonomiei considerentelor indemonstrabile și crede mai puțin în absolutizarea gratuite, de „gust” și mai mult în activitatea laborioasă și atentă. Ni se pare că e o generație ce caută noi punți către real, cu o conștiință nouă: aceea că orice cunoaștere (și „creație”, lăsată între paranteze) are loc prin mediere simbolică și potrivit unui cod cultural ce trebuie tratat „epistemologic corect”; nu fără un regret, am spune, de asemenea onest, și anume că tehnologia și informația de care se dispune în prezent ne sărăcește îngrijorător imaginarul. Și din nou scoate capul și ideea, în felul ei îngrijorătoare: când începe istoria literaturii române? În ce ne privește, avem oricând tendința să răspundem spontan, intuitiv: odată cu Dimitrie Cantemir. Dar este totodată și perpetuă, venind din viitor, deoarece sistemul simbolic (firește, de ordin *cultural*) în esența sa nu încetează să vieze temporal. E o iluzie ideea că el ar putea fi abolit, dat fiind că este constitutiv umanului, chiar dacă în cercetare i se dau tot timpul asalturi noi spre a fi elucidat și particularizat.

Lucrarea despre care vorbim își ia în serios rolul de studiu aplicat asupra operei lui Cantemir și după mai multe capitole (I-VI) în care încearcă să fixeze mai bine locul prințului în cultura română, apartenența sa la mai multe spații culturale, cât și ieșirea din canoanele bizantine și medievale, întreprinde o prezentare amănunțită a bestiariului din *Istoria ieroglifică*, urmărind jivină cu jivină toate figurile ce apar în ea, aproape iconografic, atribut cu atribut, detaliu cu detaliu, punând la contribuție toate citatele necesare, din bestiarele mai vechi sau mai noi, începând cu Antichitatea și până la sfârșitul secolului al XVII-lea. Incursiunea este instructivă în sine și face uz de toată informația, mult mai accesibilă astăzi decât în trecut, datorită deschiderii granițelor bibliotecilor pentru intelectualul român, precum și internet-ului. Dacă stăm să socotim, Cantemir este, pe de o parte o personalitate de Renaștere, un *uomo universale* („un Lorenzo de Medici al nostru”, cum îl caracteriza Călinescu), pe de alta un spirit iluminist, apartenent la mai multe spații culturale, încercând să iasă din canoanele bizantine; un laicizant, un modern în nuce, legat în aceeași măsură de Occident și de Orient. Pe noi ne interesează mai puțin, mărturisim, să cântărim cu exactitate cât anume datorează unei surse sau alteia, cât faptul că scrierea sa cea mai reprezentativă îl reflectă ca personalitate puternică și bine conturată. Dimitrie Cantemir este o individualitate obsedată de a se gândi pe sine în raport cu epoca, de a se proiecta într-un „sistem” căruia dorește, pe de altă parte să i se sustragă, un unicat ieșit din canoanele culturale cărora le aparține. Prințul a scris o „istorie” (în sensul de narație și nu de cronică exactă) care să-l oglindească și să-l justifice în raport cu Istoria trăită ca atare și pe care încearcă să-o facă veridică așa cum o simte: o istorie populată de fiare, fabuloasă, enigmatică și înfricoșătoare, de integrat în psihismul individual doar prin reperele ei de bestiariu irezolut, în care Inorogul (Marin Mincu i-ar fi zis, n-avem nicio îndoială, „subiectul lacanian”) se simte permanent pândit, urmărit și obstaculat, ba chiar frustrat prin delegitimare, cerându-i-se în permanență o ingeniozitate și o inițiere superioară pentru a se strecura prin desișurile ei pentru a scăpa nevătămat. Convingerea intimă a autorului-narator – și actant al acestei Istории – este că el e un fel de „centru” al Cosmosului, neavând altă cale de scăpare decât „exilul” (subiectiv) în teritorii intangibile, superior tuturor și deținător al spațiului rezervat al enigmei.

Inorogul, ca figură simbolică, îngăduie un studiu aparte, depășind toate bestiarele cunoscute și intruchipând altceva. E o umanitate ce se vede pe sine ca superlativă în bestiariul comun, situându-se *deasupra* acestuia: un fel de ultraom nietzschean, o proiecție ce scapă clasificărilor, cât și Istoriei reale, intrând în Istoria ca proiecție fantastică. O paranteză: chiar limbile de cultură pe care Cantemir le cunoaște, nu impresionează atât prin numărul lor (sunt zece la număr și

toate de mare prestigiu), ci prin faptul că ele reprezintă *toate* limbile culturale ale lumii sale în chip, iarăși, universal-exhaustiv. Simbolistica pusă în funcțiune de prinț în „romanul” său *personal* (căci acesta e genul căruia aparține opera) merge până la conceperea unui ezoterism baroc al istoriei. Inorogul e cel care-și construiește singur legenda, ieșind din tipare, pe când ceilalți, cu toții niște hibrizi cu naturi multiple, rămân doar zugrăviți în bestiar, fără a-și depăși natura. Inorogul e o sinteză himerică a învingerii inițiatice a tuturor toteturilor animaliere ale fizio-psihologiei umane, pe care le depășește și le învinge, fie și iluzoriu. El se abstrage din naturile lor compozite, pe scara unei hieroglice zoopoetice, așa-zicând, pe care o filtrează și o purifică printr-un soi de darwinism spiritual, transformând virtuțile speciilor într-un unic exemplar arhetipal, fără filiație ulterioară. Călinescu îl așază pe bună dreptate în specia *himerelor*. Am putea eseiza îndelung pe marginea figurii sale de *unicat* care depășește virtuțile celorlalte specii: cornul său unic îi subliniază *legitimitatea* abnormă ce nu are nevoie și de „firmanul” Porții: e urmașul unui exemplar rar, la rândul său: cu nume aproape impronunțabil, Monocheroleopardaliprovatolicoelefasul (ce îl întruchipează pe tatăl său, veneratul Constantin Cantemir, cel care-l desemnase la moarte să domnească, în ciuda faptului că era fiu mezin); cumulează ca întemeietor de *speță*, în felul său, toate mărcile celorlalte animale. Așa încât, Inorogul, devenit „erou” de narațiune proiectiv-fictivă, este un exemplar aparte, un extract al tuturor celorlalți, având toate datele *subiectului creator*, paranoid în felul său, și fiind și conștient de acest lucru. Cornul său fantastic este *sceptru de putere*, într-un sens chiar mai înalt decât cele pe care le găsim în *Fiziolog*: are, în proiecția sa internă, puterea de a schimba cursul istoriei potrivit deciziilor proprii, și de a transforma Răul în Bine. „Arestarea” sa de către Crocodil este un semn rău al vremurilor, dar va fi contracarat în bine prin duplicitate diplomatică experimentat modernă. (Derrida afirma, se știe, în *L'écriture et la différence*, că *subiectul* nu este niciodată mulțumit de real, oricare ar fi datele acestuia!). Este întotdeauna un frustrat (nici nu s-ar putea altfel în cazul subiectului!) față de real, fiind menit prin destin să i se facă nedreptăți, să fie hăituit și prigunit fiindcă e pur. Este, însă „nedomolit”, de neprins (decât prin vicleșug) deoarece este în esență, *liber*. Crede în miracolul *intâmplător* care-l poate salva (în felul fatalismului pozitiv al lui Diderot!); are o concepție nedeterministă despre sine, cel puțin nu în sensul determinismului mecanicist, iar acest lucru se poate observa și în cuprinsul filosofiei cantemiriene. Este *fortunatus* și imun la vitregia destinului. Este mândru, preferând să se sinucidă, decât să cadă în capcanele lui oarbe. Într-un pasaj din *Indepingibilis imago...* Cantemir gândește neobișnuit de modern față de determinism, chiar față de cel iluminist: amănunțind imaginea scurgerii firelor de nisip prin ochiurile unei site sau ale unei clepsidre, deși e clar că toate vor lunea până la urmă în jos, conform legii gravitației, este imposibil de spus în ce ordine o vor face, iar unele, depășind chiar legile statisticii, s-ar putea menține indefinit pe marginea golului mult mai mult timp decât altele.

Bogdan Crețu crede că Inorogul lui Dimitrie Cantemir iese din aureola sacră, religioasă de stampă bizantină pe care i-a conferit-o Evul Mediu și se „balcanizează”. Cităm: „Tragedia tacită a Inorogului din *Istoria ieroglifică* este tocmai faptul că, pentru a supraviețui, este nevoit să coboare din cadrul rarefiat al mitului, să-și părăsească lumea ideală în care îl plasase imaginația pioasă a medievalilor și să-și însușească arta supraviețuirii în varianta balcanică. Ei, bine, da, *Inorogul lui Cantemir s-a balcanizat. A învățat să negocieze, să controleze intrigile, să își facă aliați de moment: s-a obișnuit, cumva, cu compromisul*”. (p. 162, s.a.). Noi, fără să-l contrazicem cu orice preț pe tânărul cercetător, am da altă tentă acestei constatări conclusive, cu iz peiorativ: am putea conchide că Dimitrie Cantemir este aici un modern (ba chiar un postmodern *avant la lettre*), în sensul bun al cuvântului: un Inorog *pragmatic*, înclinat către pacifismul negocierilor și al ocularii conflictelor deschise. Dar aceasta numai prin *decizie proprie*, nerenunțând, pe planul psihismului intern, la superbia atributelor sale paranoetice, care țin, repetăm, de conștiința subiectului creator și la compensarea, în absolut, a marilor sale frustrări. Accentul elegiac pus la confinele unei epoci eroice este inegalabil. El este nu doar autorul „primelor noastre poeme elegiace”, așa cum constată Călinescu, ci poate chiar primul nostru apocaliptic neconsolat – nu admite compromisul fără o sfâșiere cumplită. Este cu adevărat „ultima licornă” (cum conchide, frumos, Bogdan Crețu), dar din cale-afară de zguduită că va trebui să-și părăsească „pajiștile” clasice, cât și pe cele medievale. Neconsolat, el este totuși recuperabil în stilul gândirii apocaliptice. Odată cu capturarea lui, lumea se descentrează. Descentrarea lumii (apocalipsa) își are singura-i noimă în plângerea și comemorarea Inorogului.

Credem că Bogdan Crețu este prea grăbit în expresie și prea drastic atunci când conchide în termenii următori: „Peste lumea din *Istoria ieroglifică* plutește, ca un abur urât mirositor, fatalitatea balcanică a lui: pupat toți piața endependenți” (p. 165). Concluzia este, din punctul nostru de vedere, mult prea facilă și exprimată în termeni gazetărești. Atent să situeze opera în *context* și să nu tragă concluzii fără bibliografia

Cu George Enescu, Monica Lovinescu și alți mari români

Monica Lovinescu și Virgil Ierunca l-au adorat pe George Enescu. Jurnalele *Monicilor* abundă de evocări și detalii privind muzica lui Enescu precum și înrăurirea pe care acesta, alături de alte personalități ale culturii românești, au avut-o asupra intelectualilor din interbelic și din epoca imediat următoare. Un argument ce hrănește această empatie: rădăcina geniului lui

George Enescu se împletește, în Moldova natală, cu rădăcina geniului Monicăi Lovinescu, ambele rădăcini fiind cultivate într-o paradigmă de civilizație unică. Merită să stăruim în această meditație, cu atât mai mult cu cât, la București, se desfășoară, în intervalul 1-28 septembrie, prestigiosul Festival Internațional „George Enescu”, ediția 2013. Despre Enescu, Petru Comarnescu scrisese în termeni ce se vor contopi, mai târziu, cu aprecierile Monicăi Lovinescu: „a răsărit deodată, ca un chiot puternic și prelung, în mijloc de pădure. Până la el, țărani cântaseră doine în megieșia oilor, pe crestele munților. Muzica bisericească orientală, măiestrită de un Macarie sau Anton Pann, a continuat și ea creațiunea colectivă. Muzica noastră cultă a început ca un motiv biblic. Din stâncă a țâșnit deodată izvor voinic. Enescu n-a avut înaintași și nici nu este înaintaș. Este cel dintâi, nu numai cronologic. Mare, singur, unic. Violonistul vrăjește sufletele. Oamenii sufăr și trăiesc, ascultându-l. Dirijorul încheagă frânturi de oameni, cioburi de talente, resturi de energie, zăhăite prin indiferență. Plămădește și însuflețește. Modest, uită învierea, mergând să-i învie pe alții. Compozitorul Enescu trebuie să întrunească acele două caracteristici ale sufletului românesc: adaptabilitatea și uitarea de sine...” Adolescența Monica Lovinescu relatează despre impresia puternică exercitată de Enescu asupra *tinerilor ce roiau prin institut*, de lecturile amestecate, din Leibniz, Proust, Bergson sau Valéry, Kant și Gide, Schopenhauer, Kafka, Dostoievski, Goethe, Tolstoi, Balzac, Flaubert, Céline, Malraux, Sartre, Simone de Beauvoir, de muzica de Debussy și Satie, Bach, Beethoven, Brahms, Wagner, ascultată la radio sau pe discurile cumpărate de pe Calea Victoriei, de la magazinul Feder; nu ratează niciunul din concertele susținute de Menuhin-Enescu, la care asistă *cu entuziasm*, tot așa cum nu ratează nici după-amiezele muzicale ale Cellei Delavrancea (artista căreia Fauré îi dedicase cândva o compoziție și care poposea numai acasă la Caragiale, amic cu ilustrul ei tată, atunci când călătorea la Berlin); la aceste serate, așa cum își notează scriitoarea, în 25 februarie 1946, e prezent mereu Filip (Lahovary, soțul Cellei), cu figura sa *de păpușe cernită și distinsă*, Tante Margot (Mille-Verghi), Pica (Dona, sora Cellei, pictoriță), Nuni (fiica ei, pictoriță și ea), Riri (Gibory, altă soră, arhitectă), Lișcu (Lily Teodoreanu – în literatură Ștefana Velisar). Literatură,

filosofie, muzică, teatru, pictură... „Cu acest bogat și sofisticat bagaj cultural, adolescenții din grupul Monicăi Lovinescu, ajunși la Universitate cu efluvii artistice și cu bucuria de a savura valoarea autentică, se constituiau în grupul „Les Chameaux”, în februarie 1945, în chiar ziua când Camil Petrescu își deschidea seminarul de regie experimentală; membrii grupului de tineri vor pune în scenă diverse piese, iar publicul de teatru care va afla de realizările lor și li se va alătura cu admirație îi includea pe Monseniul Vladimir Ghika², pe Jean Mouton (directorul Institutului Francez), Basil Munteanu, Michel Dard, Camil Petrescu, Maria Botta, Alice Voinescu, Georges Rosetti, Constantin Grigorescu (Greg), Gaby Bosse, Irčne (Hanciu și mai târziu Eliade), Ina (Don, apoi Paleologu – cel mai frumos cuplu al Bucureștiului – și în sfârșit Naumescu), Mira Davidoglu (un talent de pictoriță autentic), Dan Brătianu, Ion și Gheorghies Lecca și mulți alții, dintre care unii vor pieri în cazne atroce în închisorile comuniste sau în exil.

În casa *Monicilor* de la Paris exista multă muzică de Enescu (pe benzi magnetice sau pe discuri de ebonită), savurată adesea laolaltă cu prietenii ori cu vizitatorii aflați în căutarea unor pretexte pentru hermeneuticele cele mai diverse. Compozitorii, dirijorii, interpreții și muzicienii români erau aduși, iar alături de Enescu figurau Mihail Jora, Alfred Alessandrescu, Mihail Andricu, Marcel Mihailovici, Filip Lazăr, C.C. Notarra, Stan Golestan, Alfonso Castaldi, Ionel Perlea, Dimitrie Cuclin, George Georgescu, Constantin Brăiloiu (alături de care Enescu a fondat, în 1926, Societatea Compozitorilor Români). Enescu a constituit, uneori, și obiectul pelerinărilor pariziene ale celor doi *Monici*: pașii tuturor se vor fi suprapus cândva cu pașii lui Enescu pe dalele străzii Bucurest, care începe la nr. 59 din strada Amsterdam și se termină la nr. 20, strada Moscova, și la nr. 12, strada Leningrad (devenită Saint-Petersburg). O nostalgie plină de muzică și de dor de țară – posibile surse de inspirație pentru Enescu – pecetluia lumina inefabilă a străzii Bucurest, care fusese deschisă la 1826 între străzile Miromesnil și Amsterdam, sub numele de Hambourg, în momentul împărțirii zonei care a format Cartierul Europa. Partea de Răsărit a străzii Hambourg, creată după ce aceasta a fost tăiată în două de calea ferată, a primit, în 1922, numele capitalei României. În apropiere, frumoasa stradă a lui George Enescu, strada Clichy. La numărul 26-28 din Strada Clichy există *Placa George Enescu*, aplicată pe clădirea luxoasă unde muzicianul român a trăit, între 1908 și 1955, alături de soția sa, Maruca Cantacuzino. Clădirea fusese construită în 1896 de arhitectul Le Voisvenel și are numeroase sculpturi rococo, *subliniind formele rotunde și sinuoase ale fațadei*³.

Hoinărind, mai departe, pe Bulevardul Raspail și, după ce traversăm o întreagă istorie multiculturală, luând-o pe bulevardul Edgar Quinet, la numărul 54 e regăsit atelierul unde se instalase în 1907, Brâncuși. Acesta va fi membru fondator al *Asociației amicale a românilor din Paris*, alături de George Enescu, de tragedianul Edouard de Max, de pictorii

Theodor Pallady, Ștefan Popescu, Gheorghe Mărculescu, de medicii C. Levaditi și Solomon Vasile Marbais, ca și de avocatul Virgil Stănescu.

Alte itinerarii culturale prin Paris se intersectează pe strada Bac, pentru a ajunge pe cheiul Voltaire, care este celebru pentru personalitățile sale, între care Voltaire, desigur, care a murit acolo pe 30 mai 1778; tot pe acest chei trăia modest istoriografa Maria Bengescu⁴, dar la ea veneau în vizită George Enescu, Rodin (care i-a făcut și bustul), Brâncuși, Elena Văcărescu, Marta Bibescu, prințesa Cantacuzino, Constantin Lahovary.

Pe strada Jean-de-Beauvais, o frumoasă și sobră biserică creștină amintește de faptul că între 1952 și 1955 Mircea Eliade fusese membru activ al consiliului parohial, alături de George Enescu și de Elena Văcărescu, una din cele mai mari românce (repatriată cu onoruri în țară la 5 septembrie 1959), care își va săvârși călătoria pământeană cu epitaful „*Dumnezeu să-mi ajute țara și în ceruri, eu mă voi ruga pentru România*”.

Pe 8 octombrie 1981, Monica Lovinescu adaugă în *Jurnal* mărturia despre eleganța concertului Enescu organizat la Salle Cortot, de Comitetul Centenarului lui Enescu. „Cu Piso, dar mai ales cu fostul quartet Athenaeum, care alesese (toți patru) libertatea în Franța în 1979 și care și-a schimbat altistul. Mergem, cu V., să-i felicităm și să le propunem o emisiune”⁶ la Radio Europa Liberă. Între timp, în România demolărilor, memoriile, manuscrisele, mărturiile, casele memoriale cunosc un destin tragic: neglijența și politica explicită distrug o cultură ce se zbate între barbarie și program explicit politic antiromânesc⁷. Astăzi, Casa Memorială George Enescu de la Mihăileni se zbate între ruină totală (grație autorităților, insensibile în ultimele decenii) și exercițiu de salvare (aplicat de diaspora culturală românească, ce a reușit să trezească unele instituții).

Angela FURTUNĂ

¹ *Ibid*, p. 24.

² Recent canonizat și beatificat în 2013, la Vatican, de Papa Francisc.

³ Conrad, Jean-Yves, *Paris – Capitala...României*, Colecția României din Paris, Coordonator Basarab Nicolescu, Editura Junimea, 2006.

⁴ *Ibid*, p. 24. Maria Bengescu preferase Franța patriei ei, la începutul secolului XX, prevestind nenorocirile ce vor afecta România.

⁵ Lovinescu, Monica, *Jurnal*, 1981-1984, Ed. Humanitas, 2002, p. 22.

⁷ *Ibid*. Fondurile Eliade, Eminescu, Enescu pun Academia Română în dificultate. Până și din Caietele Eminescu nu s-au făcut decât puține microfilme. Ce să mai vorbim de Eliade sau Enescu...p. 20

surselor, aici Bogdan Crețu trece la taxări rapide. Ridicându-ne deasupra „surselor”, am putea constata că în *Istoria ieroglică* toate personajele au conotații negative, în afară de Inorog. Toți sunt „animale politice”, ca să spunem așa, grotești, și toți completează împotriva unuia singur. De aici încolo e obligatoriu să ne desprindem de surse (rămânând, totuși, în preajma lor) și să îndrăznim o hermeneutică. Prințul Dimitrie își scrie opera ca pe un *roman personal*, repetăm, cu titlul de revendicare absolută, căutând un „destinatar” suprem, fără epocalitate. Din nou: el este subiectul lacanian, rănit perpetuu în proiectul său individual, căutând compensație în plan fictiv. Din acest punct de vedere, toți ceilalți se ordonează pe o unică scală: *pro-eu* și *contra-eu* – nemaisocotind că, de la un anumit punct încolo, toți, fără excepție, sunt *contra* subiectului. Ce căi rămân? Vorba textului. *Niciuna*. Aceasta este situația-limită de la care pornește însăși Poezia. Eul este adânc șocat la nivelul contrastelor absolute, nu are unități intermediare de măsură. Stările sale sunt indignarea absolută, intratabilitatea, frustrarea cosmică și depresia apocaliptică. *Locul său* este permanent ocupat de „struțocămile” sau de „elefanți” greoi la spirit și insensibili. E nevoit să-și aștepte întru rându-l la putere, deși se consideră îndrituit la ea prin destin. Disprețul său față de ceilalți este compensatoriu și amar. Chiar și compătimirea față de ei este disprețuitoare și automagnifică.

Subiectul este în sine o entitate „himerică” și fascinantă; el este *altfel* decât *toți* ceilalți. Încât „ieroglică” în această operă nu sunt bestiile ca atare, ci enigmele psihismului individual omenesc. Este o operă totală în felul ei; un *text*, nu o cronică: textul vieții subiectului. Dacă vrem, e un fel de jurnal secret, destinat fie posterității îndepărtate, fie lui însuși, în sensul enigmatic-indescifrabil. Are actualitate hieroglică, așa-zicând, adică poate solicita perpetuu interpretare, depășind simpla alegorie și oferind permanent „revelații” ontologice. „Animalele” care compun „Istoria” nu sunt simple semne convenționale, ci *semne-vii*, în sensul *realității* vii și perpetuu indescifrabile: specimene hieratice, în felul lor, corespunzătoare toate nu zoologiei, ci Fiziologului, care nu poate concepe decât *hibridi*, indiferent de regn, tratând unicatul uman ca pe o fantasmă. E vorba de o zoologie hermetică, așa-zicând (a

specimenelor umane în ipostază de caricaturi hipertrofiate). Inorogul nu e nici unul dintre ele: profilul său e paradoxal în toate privințele: el e un legitim-nelegitim, un puternic-vulnerabil. Toate celelalte fiare au existență la modul brut. Inorogul există și nu există, precum *ornitorincul* lui Umberto Eco, care nu e decât emblema verbului *a fi*. E un animal care nu există decât în *text*, având o atestare ciudată: indenegabilă și totodată indemonstrabilă. E subiectul *poetic* sau, cum ar fi putut spune Nichita Stănescu, este „cel care trebuia să fie frumos, / cel care trebuia să fie fericit”: nu acceptă servituți, nici comparații; este acel „unul” care ține loc de specie. Nu este comunicativ, ci „vorbește” prin simpla prezență, prin apariție; adică „se arată”; este ambiguu, adică angelico-demonic, mai precis daimonic în sens platonice, ca și Luceafărul eminescian.

O trăsătură aparte a sa este *singurătatea*, am zice marea singurătate a Inorogului, întrucât el nu se poate proiecta pe sine ca dorință decât în ipostaza de *excepție*. Pare un exclus, un excomunicat. Este liber, mai precis un liber-captiv: am zice, un captiv al propriei libertăți, un „ostatic” (așa cum a fost și Dimitrie la Constantinopol), un garant al libertății altora. În toate privințele, el cumulează trăsături bipolare: este un captiv-liber, un slab-puternic, un imun-vulnerabil, un animal-spiritual, un daimon-angelic; mai mult, un primul-al doilea, un mai mic-mai mare, un fiu-tată și un tată-fiu; un smerit-brutal, o făptură-semn și un semn-făptură. E un virgin-lasciv, un cast-concupiscent. Simpla lui prezență în simbolistica picturii este semn al castității și al virginității personajului lângă care apare. În plan erotic, extinzând analiza, e un simbol foarte puternic și în același timp, evanescent ca și verbul *a fi*. Întruchipează erosul și virginitatea în același timp, mortalitatea și imortalitatea în aceeași dorință. E imposibil ca prințul Dimitrie să nu fi intuit toate acestea pe când citea prin *Fiziologuri* în marginea studiilor școlii patriarhale de la Bizanț și să nu fi dorit să scrie, pentru sine și pentru un lector absolut acest roman tendențios. Și de ce oare ne revine în minte, tocmai meditănd la el, romanul cel mai recent al lui Nicolae Breban, *Singura cale*?

Cartea lui Bogdan Crețu nu apucă pe panta eseului sintetic pe care-l sugerăm aici. Dar are multe alte merite; între altele,

îndeamnă serios la o istorie a lecturii din spațiile culturale românești, la o revizitare a unor „best-sellers”-uri din secolele trecute, cum ar fi *Floarea darurilor* sau *Alexandria* – opere popular-culte care, desigur, au ajutat la desacralizarea semantică a Inorogului, la o ieșire a acestuia din suprapunere cu simbolul lui Hristos, dar și la o reaconsacrare a lui în religia laică a poeziei romanescului. Noul pozitivism al noii generații (și spunem așa fiindcă are un iz nou, aduce seriozitate și multă muncă) ni se pare, *tutto somato*, de bun augur pentru recercetarea serioasă a culturii literare românești; un echilibru necesar între studiul aplicat și exaltarea fără limite a valorii.

Din punctul nostru de vedere, *stilul* cărții păcătuiește prin prezența, mult prea frecventă în text, a persoanei celui care scrie, cu *opinii* și nu cu argumente, evitând chiar și pluralul modestiei și al obiectivității, prin expresii ca: „nu m-aș hazarda să afirm că...”, „Risc să anticipez”, „mai observ atât și trec la altceva”, „Mie unuia sursa aceasta... mi se pare...”, „Nu aş paria că Inorogul...” etc. Protocolul cercetării obiective este astfel încalcat în chip, dacă nu de-a dreptul supărător, cel puțin solicitând pe alocuri oarecare indulgență pentru îndrăznelile așa-zicând postmoderne care aduc în prim-plan, fără complexe, persoana cercetătorului.

Complexa personalitate a lui Dimitrie Cantemir redevine, în orice caz, fascinantă prin această carte pe care i-o dedică Bogdan Crețu și cu atât mai mult, opera sa principală, un roman filosofic-iluminist, gen Montesquieu, cu personaje-măști, un fel de *persona vitrea*, de rol, implicate direct în viața autorului lor. E o carte nu doar deosebit de instructivă, ci și foarte atractivă ca lectură și, mai mult decât atât, cum am și încercat să sugerăm, o ofertă întrutotul incitantă.

Ștefania MINCU

Bogdan Crețu: *Inorogul la Porțile Orientului. Bestiarul lui Dimitrie Cantemir*, Institutul European, Iași, 2013, 2 vol., cca 500 de pagini.

Texte fără nume

Bucureșteni, LA OCHI ARM' !!!!!

Pamflet de Florica Bud

Nu cred că mai sunt în stare să demontez o armă ca apoi să o montez la loc, cu toate că am făcut armata, la fel ca fetele din generația mea, devenind sublocotenent în rezervă. Am oroare de războaie, violență și orice fel de stare conflictuală, ca atare memoria s-a grăbit să-și facă ordine în arhive, văduvind-mă de aceste nobile cunoștințe. Sper din tot sufletul, *Soldăței Uitați În Războaiele Reci*, să

nu fie vreodată nevoie de genul acesta de informații.

Iubesc Bucureștiul și chiar nu am nimic cu bucureștenii, nu mi-am permis niciodată să le spun *mitici* nici în gândurile mele cele mai ascunse și nici să afirm că, *Vrednicile Lor Comozi Urmași Ai lui Bucur*, se cred, fiecare dintre ei, buricul Pământului. Ar fi și greu; prin Convențiile unite de la Haga și Bruxelles, Terra are un singur buric și acela a fost... de multă vreme arondat. Am fost prima oară în București în vara anului 1984. M-am simțit în sfârșit acasă într-o Românie unde se vorbea doar românește, pe stradă, instituții și chiar în farmacii și saloane de frumusețe. Pe vremea aceea mergeai la Coafor nu la Saloon, după cum bine știți *Născuților Nu De Ieri și Nu Din Vidul Eprubetei! Fac o paranteză, acolo la un coafor, am întâlnit-o pe doamna Violeta Andrei, una dintre cele vreo zece femei frumoase văzute pe viu de-a lungul vieții mele.*

De unde îți veni moftul cu limba română? Nu în România te-ai născut și tu, florico? Mă veți atenționa discret, *Europenizați Premergători Dughi Bughi*, că veți fi nevoiți să lecturați un articol de un naționalism ieftin de tarabă. Nu vă voi da această satisfacție, deși am fost doi ani inginer stagiar, 1982-1984, într-un orașel aflat la zece kilometri de Baia Mare, într-o uzină de prepararea minereurilor nemetalifere. În acest loc, ședințele tehnice se făceau în limba maghiară, chiar dacă șeful respectivei flotații era român. El învățase limba maghiară ca să nu-i supere cumva pe nevorbitorii de limbă română. Singura care nu cunoșteam limba eram eu, dar pe vremea aceea stagiarii nu conta ca acum, în zilele noastre, când nici nu li se usucă cerneala pe cele N+1 diplome obținute cu sârg, că *Vel Logofeții Iezișori și Mioare* ajung în Parlament, prin ministere și prin agenții de importanță națională; din păcate, fotolii de Premier și de Președinte de țară nu sunt suficient de multe.

Și de ce nu ai învățat maghiara? Mă veți întreba firesc, *Polilinguali Proșăpiți În Amorul De Sine*, să cunoști o limbă în plus nu strică. Aici iarăși nu am nicio vină, bunica și mămica nu au vrut să ne învețe, deși ambele o vorbeau bine. Cum ar fi discutat secretele familiei, dacă noi fetele am fi înțeles limba pe care ele au învățat-o vrând nevrând, la școală? De altfel, mă minunau povestirile bunicii care începeau cu... *Când o fost Prima Românie...*

Mă repet: nu am nimic cu bucureștenii, cu o condiție și... jumătate, să nu mă întrebe, așa cum, nu o dată, am fost întrebată dojenitor: ce aveți voi cu ungiurii? Mi se pare jenant, umilitor ca un român să întrebe pe alt român acest lucru... Înseamnă că românul care întreabă nu cunoaște sau nu a înțeles nimic din Istoria României sau, mă rog, a Transilvaniei. Desigur că nu îmi place nici să fiu întrebată de ce nu vizitez Budapesta sau Viena, măcar pentru motivul că ambele capitale sunt, geografic, relativ aproape de noi. În anul 1998 un grup de elevi din Baia Mare au fost invitați la Paris, împreună cu profesorul lor, pictorul Gheorghe Makara, să-și expună grafica, la Centrul Cultural Român de acolo. Directorul centrului era poetul Horia Bădescu. Nu voi uita niciodată disprețul vameșilor austrieci la vederea autocarului nostru, deși era plin de copii, eram doar câțiva adulți cu ei, păream cu toții vinoși în ochii acelor vameși. *Ar fi cazul să nu mai dezgropăm morții*, mă veți penaliza din nou, *Războinici Ostateci Ai Viitorului Fără Frontiere*. Nu dezgrop ceea ce nu am îngropat! Sunt frumoase acele capitale, destinațiile preferate ale românilor. Normal că se regăsesc în ele splendorile și bogățiile trecutului, că doar au avut de unde să se înfrupte. Normal că ne disprețuiesc, nu suntem noi urmașii țărănilor pe care i-au pus să tragă în jug și ai țărănilor pe care i-au tras pe roată? Între timp, au devenit mai primitivi, sunt buni și banii turiștilor români care le invadează țările, dornici să-și cheltuiască ultimul bănuț făcut cu greu acasă. Oricât am fi de europeni, când se pune pe tapet *problema...* ce ne pune sângele în mișcare, dacă ești român, nu poți să fii decât... român.

Dar să ne întorcem la oile noastre care sunt de fapt niște câini... cei ai nimănui. În aceste zile am asistat șocat la un proces la care nu mă așteptam, întoarcerea Capitalei la

DE PESTE OCEAN

Fotografiile lui Rodney Smith

Când te uiți la fotografiile lui Rodney Smith, s-ar putea să-ți amintească de René Magritte, artistul suprarealist belgian, cunoscut pentru calambururile sale vizuale și, în general, pentru imaginile „conceptuale” care-ți dau de gândit. Arta suprarealistă, în general, combină ce este mai bun din ambele lumi: o reprezentare realistă a obiectelor, unde e nevoie de talent și capacitate tehnică, și o fantastică imaginație, care ne trece pragul raționalului și al cunoscutului, ca să putem explora misterele subconștientului. Suprarealismul oferă o evadare din lumea reală, sondând totuși adâncimile unei realități mai profunde: realitatea dorinței umane; a viselor și a coșmarurilor noastre; a speranțelor și a fricilor noastre; a trecutului nostru colectiv și unui viitor vizionar, pe care abia ni-l putem imagina. Suprarealismul poate fi și jucăuș: cel puțin în mâinile unui artist ca Miró sau în imaginația

Veioza

ligvistică a lui Magritte, ale cărui picturi sunt pline de paradoxuri.

Educația și drumul profesional al lui Rodney Smith este cumva neobișnuit pentru un artist. În 1973, și-a luat masteratul în Teologie la Universitatea Yale, unde și-a descoperit și pasiunea pentru fotografie în urma studiului cu Walker Evans. Iar fotografiile lui de mare succes, făcute la cererea unora dintre cele mai mari companii americane – American Express, I.B.M., Merrill Lynch, Bursa din New York și VISA (între multe altele), arată că nu s-a izolat într-un turn de fildeș.

A numi suprarealismul lui Rodney Smith eclectic ar putea părea cumva redundant, pentru că, până la urmă, arta suprarealistă este, de obicei, eclectică. Dar cum Rodney Smith adaugă mult romantism imaginilor sale și în același timp se joacă cu iluzii optice, surprize și calambururi vizuale, eclectic este cel mai bun termen pe care l-am găsit pentru a-i descrie arta. De fapt, este un termen pe care chiar fotograficul îl folosește pentru a se descrie. Chiar dacă arta nu este întotdeauna autobiografică, cred că, în acest caz, nu există o introducere mai bună în fotografia suprarealistă eclectică și neconvențională – care e plină de personalitate – decât descrierea spirituală și revelatoare pe care artistul și-o face singur pe [website](#)-ul propriu.

Claudia MOSCOVICI

Orânduirea Comunei Primitive. Pe toate posturile TV se striga: Vrem sânge!!! Vrem sânge!!! Realizatori pe care „lumea nu părea să-i mai încapă” și ai lor invitați se transformaseră în niște vampiri care doreau moartea vinoșilor.... Mai puțin doamna Paula Iacob, și încă doi-trei invitați stingheri.

Dintr-o dată, printr-un efort de grup intelectual-vizionar de tip *omidian*, lumea bună a televiziunilor înțelesese cine este vinovatul pentru starea jalnică în care se află țara. Nu avem economie, decât micile economii ale cetățenilor, nu avem autoștrăzi, nici autoșosele nici măcar autocărări, doar cărările vieților noastre, care nu sunt de interes național. Irigațiile s-au furat de pe vremea stimabilului prezicător Silviu Brucan. Se scumpește scumpirea scumpirii – vorba lui Nastratin Hoge – energiei electrice și a gazelor. Și pe deasupra, s-a făcut și prea mult grâu! Când de fapt ar fi nevoie de o producție mai mare de E-uri... la hectar. Acum că specialiștii români au descoperit formula *pthithii* fără făină de grâu, vom fi nevoiți să-l aruncăm în mare... noroc că o avem. Așadar grupul vizionar a decis că

[...]

Dictatura contra dicta/tura-vura

Există momente în istoria popoarelor care și-au constituit cu greu un stat național când necesitatea impune o conducere autoritară, numită de regulă dictatură. Pare ceva rușinos, desuet sau de-a dreptul condamnat ca, în zilele noastre, în fruntea unei țări zise democratice să ajungă un general, un colonel sau alt ofițer cu structură justițiară. Într-o țară de mână a doua, ca România, cu trecutul ei flexibil și împovărat de corupție, de crime și trădări dintre cele mai josnice, apariția unui conducător cu școală militară absolută cinstit, fie din armata clasică, fie din serviciile secrete, ar fi imediat taxată ca blasfemie la adresa umanității de guriștii plătiți și tromboniștii big-bandului habarnamist. Nu-i vorba, militarii care au condus România în ultimul secol (unul de carieră, Antonescu, altul politizat de armata sovietică „prietenă”, Ceaușescu) n-au rezistat ispitei puterii absolute, sfârșind amândoi împușcați. Călit pe frontul de la 1877, în calitate de comandant suprem, și educat în alt spirit decât miticismul valah, regele Carol I a modelat statul român pentru o jumătate de secol. Dar și el s-a modelat după firea românilor, sfârșind glorios cu mâinile albe de pupături. Carol al II-lea însă a ruinat munca înaintașului și, mirosind bine „naturelul” nației, a instituit o dictatură ce ni se pare acum comedie bufă. Analogia dintre epoca lui și „domnia” marinarului hăhăit se impune fără prea mult efort stilistic. Știm bine că istoria se repetă, dar uite că se repetă la detaliu!

Și azi există o camarilă transpartinică, protejată prin legături multe și oculte, care jefuiește țara într-o veselie și-n disprețul legilor; și azi biserica, plină de popi corupți și „sfinți” tereștri, e unica lumânare în bezna populației sărmâne; și azi armata este parcă intenționat lăsată de izbeliște, înzestrarea ei cu tehnică militară e obiect de șmenuri, generalii obedienți, făcuți la apelul de seară, învârtesc afaceri și, dacă n-ajung „cârpe de șters pe jos” (vorba președintelui), intră la pușcărie; și azi sprijinitorii cea mai guralivă a liderului trântit la referendum poartă nume predestinat, Elena; și azi companiile străine obțin dreptul să exploateze resursele minerale și umane în condiții umiltoare, de unde aroganța lor în mass-media cumpărată. Dar azi copiii sunt sfâșiați de câini și țigani topeșcă căile ferate; pământul ajunge paragină, pentru ca importatorii de alimente să prospere; școlile excelează la învățat minciuna, furtul, înșelătoria; ziaristii se vând pe nimic, artiștii emigrează unde sunt apreciați, iar scriitorii...

Tradițional păstrători ai conștiinței neamului, îngrijitorii limbii și ampoliații sufletului, scriitorii români sunt absenți din spațiul public, în primul rând ca breaslă, apoi ca individualități. Unii s-au înregimentat sub steagul partidelor, căpătând fixații jenante. Prejudecățile inculcate și orgoliul nativ le distorsionează ochelarii, făcându-i să vadă, în loc de anomalii momentului, OZN-uri (cum i s-a întâmplat recent lui Horia Gârbea). Cei lucizi recoltează toate invectivele, blamați de taberele încăierate. Lipsiți de o tribună independentă și puternică, unde să se exprime liber, ajung opozați pe internet, ca Paul Goma în anii 1990.

Dumitru UNGUREANU

(Continuare în p. 22)

toate problemele țării se vor rezolva dacă eutanasiem câinii comunitari, deoarece s-a schimbat până și zicerea „nu mor câinii când vor boyi”! Ba, vor muri, zic ei!

Și apoi problema nu este Comuna Primitivă... ci Orânduirea Sclavagistă, care îi urmează și care nu a fost niciodată prea comodă. Dar are și ea un merit în istorie, în acea epocă s-a născut și consolidat statul. Dar nu trebuie să ne facem probleme pentru asta, dacă în sclavagism statul era de partea stăpânilor de sclavi, în democrația noastră adevărată, statul suntem chiar noi... Ce ușurare simt când scriu aceste lucruri!

Apropo, fie-mi iertat, drama copilului mușcat de câini, unii susțin că adevăratul criminal a fost un câine antrenat pentru lupte, ar fi un subiect bun pentru un roman românesc de succes, premiat în străinătate. Le plac la nebunie străinilor cărțile și filmele noastre în care, autorii sadici, zic eu, prezintă mizeria

(Continuare în p. 22)

REEVALUĂRI

Vintilă Horia și utopia narativă (IV)

S-a vorbit adesea despre „un roman așa-zis istoric, dar care de fapt nu este istoric, numai personajele sunt istorice, dacă sunt, însă problematica lor este una foarte contemporană, ...cam așa ar fi de obicei stilul meu în roman”, ținea să îi specifice Vintilă Horia în primul interviu acordat la Villalba, lângă Madrid, în martie 1990, Marilenei Rotaru.

Este o precizare extrem de importantă pentru întreaga operă narativă a scriitorului pe care îl analizăm. În adese rânduri el a revenit cu astfel de tonalități accentuate spre a se diferenția de punctul de vedere comun care, în general, a egalat în mod curios și irrelevant **subiectul** cu ideile esențiale ale cărților pe care Vintilă Horia le-a semnat de-a lungul întregii sale activități. Ca și la Mircea Eliade, istoria nu este aici decît un pretext de combatere și anulare a **istoricismului**, de revenire la aprecierea dimensiunii majore a existenței, cea permanent ancorată în actualitatea stringentă, fiindcă trăirea nu poate fi nicicînd plasată în trecut și nici apreciată în viitor, decît falsificînd în mod ciudat și primitiv felul de înțelegere și modul de percepție al timpului în care trăim. Faptul că se dezvoltă adesea la Vintilă Horia o anume parabolă, fie ea pusă pe seama lui Ștefan cel Mare sau a lui Platon, avîndu-l ca aparent erou pe Publius Ovidius Naso și, desigur, am putea continua și cu alte exemple, nu implică decît din punct de vedere al cadrului, al atmosferei în care romancierul tinde să-și plaseze conflictul epic, dar rămîne vizibil și extrem de nuanțat modern sensul profund al trăirii în epoca în care viețuiește el însuși cu toate dramele și tragediile momentului. Este ridicol să-i ceri unui creator de talia romancierului pe care îl discutăm să figureze, din realitatea vremurilor sale, într-un timp ce nu-i aparține și pe care se antrenează să-l înfățișeze conform cronicarilor sau documentelor istorice ce atenuează valorile artistice și distrug ideea de verosimilitate a trăirii.

Scandalul politic pe care l-a produs romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* l-a determinat, de altfel, pe Vintilă Horia să revină asupra cadrului cărții sale și să scoată răspicat în evidență falsă **istoricitate** și, totodată, aspectul contemporaneității profund investigat în structurile ei **politice**. De vreme ce totul părea a fi deconspirat, parabola ca atare se golea de înțelesuri și mai întîi romancierul a simțit nevoia să se identifice în demersul său cu personajul central al cărții, după un obicei clasic în structurile narative ale literaturii franceze, dar cu mai puține nuanțe autentice în demonstrarea valorilor aduse în joc, pentru că aici nu era vorba despre un **joc**, ci de însăși esența viabilă a existenței unui scriitor întotdeauna deasupra timpului său, continuu angajat într-o actualitate ferventă. Și dacă în locul lui Ovidiu, ar fi fost Miron Costin, să zicem, starea epică a cărții ar fi cerut condamnarea la moarte a însuși celui care l-ar fi înfățișat pe cronicar și ar fi trăit prin el. O năvălă de excepție din perioada ce anticipă romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, precum cea intitulată *Nu pe dinlăuntru*, este precumpănitoare în găsirea legăturilor prezentului și a retrăirii trecutului în lumea actualității, atunci cînd cel care pictează zidirea sfîntă a mănăstirilor bucovinene, el și alții din vremea lui Ștefan cel Mare și Sfînt, se exersează în precumpănitorul deziderat al albastrului de la Voroneț, poate numai o dată și cîndva asemănat cu albastrul **giottian** de la Assisi și de la Scrovegnia (Padova).

Arta literaturii mari este mereu aceea de a se desăvîrși în prezent și a nu-și pierde contactul cu actualitatea. Plecînd de la o asemenea viziune mereu invocată, scriitorul român, după un tipic exemplu sadovenian, a încercat să-și facă descifrabil permanent mesajul. Modul inexact în care a fost tratată de critica franceză de dreapta-stînga comentarea romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* l-a determinat să încerce într-o serie de articole colaterale să-și explice și să-și justifice poziția epică abordată, dar poate nicodată romancierul de față nu s-a exprimat mai convingător și mai relevant decît în eseul, mai amplu, intitulat *Despre degradare și risc*, care, inițial a fost gîndit ca o punte de trecere între *Dumnezeu s-a născut în exil* și cartea următoare, *Cavalerul resemnării*. Editorul francez, elocvent ca întotdeauna în „democratismul” său, a refuzat să însoțească al doilea roman scris direct în franceză de precizările eseistului, care arunca la gunoi cu o excepțională putere o întregă maculatură ziaristică și propagandistică fără nici o legătură cu cartea sa inițială. De altfel, eseul deborda chiar de la o afirmație a lui Charles Péguy din 1907 – an semnificativ în destinul românesc –, anticipînd cu cîțiva ani prezența în viață a lui Vintilă Horia: „**Lumea modernă simte o necesitate imperioasă de a se degrada**”. Și scriitorul român constata, fără reținere, referitor la timpul său, „**în ultimii cîțiva ani am surprins-o umilînd în sens etimologic, reducînd la nivelul cel mai de jos, în domeniul valorilor morale, creștinismul, în special catolicismul, cultura clasică, socialismul chiar, din care s-ar fi putut naște o lume nouă, știința însăși care constituia instrumentul ei de conducere, aparatul care servea ca să domine. A degradat, în fine, chiar și Res publica.**”

Esențială era aici observația cea mai acută, „**prăbușirea valorilor**”, prin care scriitorul român depășea simpla toleranță a constatărilor lui Hermann Broch ce se reduceau, în fond, doar la „**desacralizarea vieții**”, anulînd astfel „**o epocă întreagă cu literatura ei, cu imperialismele ei înfiorătoare și desfigurante, cu tehnica ei de pace și de război și care, pe bună dreptate, se cheamă diabolică, cu cenușul care ne inundă din toate părțile și pe care noi îl considerăm artistic, psihologic sau arhitectonic, fără a avea curajul să-l numim cu numele său adevărat, o epocă întreagă deci și cu ea tot spațiul mondial peste care s-a întins.**” Și Vintilă Horia avea puterea să recunoască în tendințele perioadei în care intrase în exil existența sa, dar se particulariza prin a fi însuși sensul heideggerian al înțelesurilor vieții: „**Trebuia atrocizată forța păcii, descompusă, distrusă, redusă, în mod deliberat, la forma unui război fără zgomot, mai teribil decît celelalte. Trebuia transformată în foamete conștient organizată în sclavie, în lagăre de concentrare, în torturi sălbatice, în fundul închisorilor, între Oceanul Pacific și Marea Baltică. Iubirea și prietenia trebuiau deformate și distruse, lucrurile zilei schimbate în mii de acte antiumane.**”

Dacă privim cu atenție valorile și dacă înțelegem substanța a ceea ce ni se comunică, timpul acesta nu este unul **istoric**, ci unul al celui mai josnic **prezent** față de care în 1961, prin primăvară, un semen al nostru din marea cîmpie munteană ne atrăgea atenția într-un mod cu totul nu numai remarcabil și tragic, dar și covârșitor prin adevărul său. Poate că nu a fost printre primii și în orice caz nu doar dintre cei exilați, dar oricum am descifra sensul lucrurilor, adevărul său reprezintă mai mult decît raportul dintre viață și literatură și angajează în discuție norma existențială în care ne zbatem. Iar scriitorul se confruntă pînă în absolut cu ideile propuse dezbaterii: „**Mă ridicam împotriva totalitarismelor de oriunde ar fi venit, împotriva oricărei idei de constrîngere și de umilire, împotriva oricărei forme de opresiune individuală sau colectivă**”, iar cartea sa, fără jenă, era declarată „**un imn al libertății**”.

Profunditatea modului de abordare propus nu venea din singularizare, ci, dimpotrivă, se raporta atunci și pînă în ziua de azi la destinul mereu reevaluat al poporului român, fiindcă, pentru Vintilă Horia, „**noi suntem un popor așezat la încrucișarea imperialismelor**” care a impus permanent în existența sa pre- și post-istorică „**un sens religios despre viață**”, atîta vreme cît „**filosofia**” acestuia neam „**este aceea a resemnării: o libertate care se autorestrînge la acțiunea pur umană, lipsită de posibilitatea momentană de a se realiza pe dimensiuni mai înalte și mai durabile. Acest fel de a fi nu implică [niciodată] o separare de divin.**”

Ba, dimpotrivă! Este chiar **calea** ce duce spre **adevărul și viața** nației, într-o perioadă angajată conștient sau numai inconștient într-o piere a existenței, ceea ce pare că ne rămîne permanent, fiind doar regăsirea tulbure și, totuși, cristalină, a lui **a fi**. Puterea de a prelungi existența, dincolo de pierirea lumii, de reîntoarcerea ei pasivă și cinică la dimensiunile primitivității restabile prin „șansa” dictatorială a unei viețuiri comunitare, se desprinde și se impune tocmai din nimicirea ideologiei, incapabilă să mai satisfacă altceva decît neputința tragică a gîndirii de a se asocia într-un saltimbanc joc al ereziilor.

La ce pot folosi în acest caz descoperirea înfruntărilor **istoriei**? Cînd sfinșitul ciclurilor, destrămarea umanității și căderea ei apocaliptică în ispășirea vremurilor nu aduce pe scena lumii decît explicația nevolniciei mizere a **prezentului**.

În *Dumnezeu s-a născut în exil*, Vintilă Horia propune un **roman mistic** în înțelesul pe care R.M. Albères îl acorda speciei, în chiar împrejurările ce au urmat apariției acestuia în librăria franceză, dar fără a observa cît de departe se situa cronica sa de această viziune asupra cărții, deoarece, complicînd substanțial lucrurile, comentatorul accentuează pe caracterul **voicii interioare**, inventînd astfel un „roman radiofonic” în cazul Marguerite Yourcenar, al lui Jacques de Bourbon-Busset, al lui Vintilă Horia și al lui Michel Butor. Locul fundamental motivat al romanului semnat de scriitorul român în limba franceză ar fi fost, desigur, cel din capitolul **romanul mistic**, în care problematica analizei se leagă primordial de sensurile **căutării** semnificațiilor „Graalului”, fiindcă, în ultima instanță, elementele „vizionare” ale romanului de față se orientează spre vis, simbol și revelație ce amintesc neîndoios de ispita spre regăsirea Potirului și de povestea alegorică a unui posibil Perceval.

Dumnezeu s-a născut în exil este, în primul rînd, o narațiune ce cultivă **taina** și dezvăluie **căutarea** ei statornică. Latinul exilat de Roma augustiană simte **chemarea** prin aflarea căreia se dezvăluie răspunsul firii la **întrebarea esențială** a lumii, iar aceasta nu antrenează în discuție decît o aventură mistică, în stare să lumineze un „**sens ascuns al vieții**” și să dea unei eventuale **enigme** „**impresia unui destin pecetluit**”. De altfel, acest „**moment privilegiat**” asigură ceea ce, de obicei,

ai pierdut și ai regăsit în viață. Poetul nu știe cum și-a ratat existența și cînd, printr-o încadrare într-o dragoste pe care nu a înțeles-o și nu a știut niciodată să o purifice și s-o ridice totodată pînă la semnificațiile absolute ale existenței. Exilul lui se stabilește dincolo de procesul aflării sau al tulburării **tainei**. Preotul dac, din grota descoperită dincolo de „Poiana Mărului” știe să dezvăluie, preîntîmpinînd, valorile căutării, fiindcă răspunde **just** întrebării esențiale a așteptării ce dă limpezire lucrurilor și eliberează spiritul din inconștiență: „**Ei nu reușiseră să ne vorbească** – zice bătrînul Dizațiu, la un moment dat. **Noi nu știuserăm să-i ascultăm. Asta era tot.**”

Perspectiva cosmică a vieții se caracterizează și ea prin mereu dezvăluite intuiții a poetului, ca și a Preotului: „**Pămîntul și marea, poate și cerul, ascund o sumedenie de taine. Ca și omul, de altminteri (...), păstrăm în noi taine mirifice sau îngrozitoare. Ce năvod va fi în stare să le aducă la suprafață?**”

Altădată, cînd un cînt al mioarei se intrupează în cuvinte, o femeie dacă ripostează oportun faptul că „**acolo, la Roma**” oamenilor „**le e frică de moarte**”. Și, ca atare, constatarea despărțitoare cade ca o ghilolină: „**Pe noi nu ne înfricoșează. Am auzit că nu vă place decît dragostea. Dar ce poate fi dragostea fără moarte? Un lucru care trece, ca o stea care se aprinde, ca să dispară o clipă mai tîrziu.**”

Pentru prima dată Poetul sesizează aspectul **tainei** și, totodată, substanțialitatea ei, pe care o mărturisește zîmbind: „**Vrei să mori împreună cu mine?**”

Ca orice privilegiat, Poetul știe că „**fînta mea este Kogaionon, muntele sfînt al dacilor**”. Iar atunci cînd înlînește Sihastrul de la Poiana Mărului, constatarea vine de la sine și se împlinește ca o lămurire profundă a vieții: „**Ai păcătuit din dragoste – zice Preotul. Dragostea e cunoaștere. Adevăratul păcat este cel pe care nu poți sau nu îndrăznești să-l mărturisești.**”

Să nu pierdem din vedere că în comentariul său critic din *Les Nouvelles littéraires*, R.M. Albères își intitula demersul **Întoarcerea la mituri**, iar prin aceasta indica, mai mult sau mai puțin, chiar o încercare literară de descifrare a **încifraturii** existențial, deși trata substanțialitatea narativă analizată cu o ușoară superficialitate, proprie unei povestiri neînțelese sau ușor plasată în fantastic. În romanul lui Vintilă Horia, însă, planurile nu se suprapun, ci concordă spre revelația mistică, aceea care leagă evoluția sensului religios al vieții spre deplina împlinire a ființialului.

Înainte de a urca spre peștera întrezărită la îmbinarea celor două pîrîuri, în dealul din Poiana Mărului, adică printr-un cuvînt sadovenian, în **dumbrava** ce anticipă minunile, Poetul latin solicită odihna și trăiește în amintirea sa un vis al coborîrii în infern, condus de Tiresias, care îi invocă tocmai chemarea stranie a **căutării**. Totodată, acolo, în lumea străfundurilor căderii, cu „**Tantal, pradă chinurilor sale**” și cu „**Sisif, împingînd stîncă uriașă**”, dar și cu Hercule răspîndind „**spaima printre umbre**”, „**spaima de moarte**”, deci „**eternă ca și moartea însăși**”, latinul își înlînește mama ce refuză orice căutare tocmai prin viețuirea lui și intrarea prea devreme în taina morții.

Cînd ajunge să pătrundă în peștera Sihastrului, care-i cunoaște drumul, el, Poetul, refuză să mai năzuiească spre Kogaionon, așa cum îl chestionase blind preotul, poate și pentru că își neagă „**trufia**”, ca recunoașterea a răului „**cel mai mare pe care l-ai făcut în viață**”, dar percepe, de asemenea, că cei de acolo, **ctistai**, sînt tocmai „**călătorii printre nour**”, cei ce desprind în univers semnul eternității, **Țara** însăși fiind în acest caz, ca și în proza poetică a lui Sadoveanu, una „**de dincolo de nour**”, expresie a unei profunzimi mistice pe care, spre imposibilitatea înțelegerii lui R.M. Albères, o deținea în structura sa religioasă scriitorul român, care transfigurase în perceptibil valorile „nașterii lui Dumnezeu în exil”.

Nu avem preocuparea de a sugera criticului literar francez în cauză valorile mitice ale universului carpatic și îmi rezum efortul înțelegerii doar la cîteva aspecte recunoscute biblic în istoria religioasă a românilor: „**Grădina Maicii Domnului**”, definită astfel de Papa Ioan Paul al II-lea, ca expresie a vechimii creștinismului din această parte a tîrîmului lumii, pune în lumină o profundă semnificație a colindelor și credințelor noastre tradiționale, amestecînd elementele de dinainte de proiecția coborîrii lui Dumnezeu pe pămînt, intuită și așteptată de tradiția zalmoxeană – cum spune Vintilă Horia –, cu structurile incantatorii ale unei mentalități **mioritice**, în asumarea spontană a unei conștiințe religioase creștine.

Noi n-am preluat de la alții sensurile mitice ale întrupării noastre spirituale, cum s-a întîmplat adesea în „tradițiile occidentale”, transmise obligatoriu de Vatican, ci am trăit permanent în semnificația ortodoxă a Bizanțului, mai greu de

Nicolae FLORESCU

(Continuare în pag. 22)

ETNOLOGUL ROMÂN ÎN „EPOCA DE AUR” (XLII)

Neoprotestanții sub securiști (3)

Din nou printre frați

În acele adunări, unde am fost cu scop misionar, frații noștri au postit și au spus rugăciuni pentru eliberarea noastră, mai ales în Mireșul Mare, unde am predicat din Evanghelia prima dată. Ei s-au comportat precum apostolii, când Petru a fost arestat: „Deci, Petru era păzit, în temniță, și biserica nu înceta să înalțe rugăciuni către Dumnezeu pentru el.” (Faptele apostolilor 12:5). Trei adunări dornice de rugăciune, care cunoșteau brutalitățile celor de la poliția secretă, comise împotriva creștinilor care ajungeau pe mâna lor, au primit de la Dumnezeu răspuns cu privire la soarta noastră. Suna așa: „Îi eliberez și îi aduc înapoi, în comunitate, și bucuria o veți împărți împreună.” Această părea peste puterea omenească. Dar Dumnezeu a avut grijă să i se îndeplinească făgăduința: „Cuvântul Domnului mi-a vorbit astfel: «Ce vezi, Ieremie?» Eu am răspuns: «Văd un veghetor». Și Domnul mi-a zis: «Bine ai văzut; căci Eu veghez asupra cuvântului Meu ca să-l împlinesc.»” (Ieremia 1:11-12).

Rezolvarea situației în care eram era peste puterile umane, dar: „Iisus a răspuns: «Ce este cu neputința la oameni este cu putință la Dumnezeu.»” (Luca 18:27). Ca acestea să se întâmple, Dumnezeu a planificat lucrurile în așa fel, încât situația să aibă deznodământul pe care l-a avut. Când am fost închiși la Șomcuta Mare, o soră din Berchez s-a furișat la noi prin grădina poliției secrete și ne-a dat 500 de lei ca să avem, atunci când vom fi eliberați, bani ca să mergem acasă cu trenul. Bani ni i-au luat polițiștii, iar noi am fost nevoiți să răspundem cât mai repede, ca să-i determinăm să ne lase acasă mai repede. De fapt, banii primiți de la sora noastră nu-i puteam cere din două motive. În primul rând, dacă polițiștii ar fi știut că mai avem bani, ni i-ar fi luat ca și pe restul. În al doilea rând, dacă polițiștii ar fi aflat că am primit bani în acest timp, ar fi trebuit să spunem de la cine, în ce condiții am primit banii fără permisiunea lor. Așa am fi avut probleme și sora noastră și noi. Așadar, am luat banii, dar am hotărât să-i coasem în căptușeala pantalonilor, ca să nu-i găsească nimeni.

Ca oameni, nu am știut de planul secret al Lui Dumnezeu, că acești bani au să devină cheia înfăptuirii promisiunii Sale. Dacă am fi primit mai mult sau mai puțin, profeția legată de noi nu s-ar fi îndeplinit. Când ne-au scos din subsol și ne-am oprit pe drum, m-am uitat împrejur și am recunoscut locul pe care l-am văzut în viziune, între doi polițiști. Era închisoarea sătmăreană, însă eu nu cunoșteam acest oraș. Ne-au dus într-un birou unde ne aștepta un ofițer care era exact la fel de tânăr și de rău la inimă ca și cel din Șomcuta Mare. Când ne-a văzut, a început să strige cum i-a ieșit pe gură, de parcă noi am fi fost surzi, și ne-a amenințat cu felurite pedepse. A strigat:

– „Vreți să bolunziți lumea cu învățăturile voastre?” și ne-a condamnat cu tot felul de cuvinte batjocoritoare strigând încontinuu. Dar noi am învățat de la Domnul Iisus: „Când a fost chinuit și asuprit, n-a deschis gura deloc, ca un miel pe care-l duci la tăiere și ca o oaie mută înaintea celor ce o tund: n-a deschis gura.” (Isaia 53:7)

Ce bine este să respecti Cuvântul Lui Dumnezeu, pentru că, atunci, chiar Dumnezeu intervine cu puterea Sa. Noi am așteptat în liniște rezolvarea situației noastre. Ne-am adus aminte de mesajul primit prin cea de-a doua viziune: „Măine seară vă va fi anunțată condamnarea”. Am stat acolo, în fața condamnatului și am așteptat înfăptuirea mesajului primit în prima viziune: „Peste trei zile veți fi eliberați”. „Condamnare, acuzare și eliberare” au fost cuvintele Domnului. Furtuna a încetinit și apoi omul a anunțat verdictul: „În loc de închisoare, eliberare.” Apoi a adăugat: „Vă trimit acasă, din poliție în poliție, vă predau șefului poliției din sat și nu veți avea voie să părăsiți satul fără aprobarea lui”. M-am gândit că ar fi o pedeapsă prea aspră pentru mine ca din nou să ajungem pe mâna aceluiași polițist care deja ne bătuse de două ori: prima dată ca să afle cauza convertirii mele, a doua oară pentru că m-am convertit. Dar, în cele din urmă, nu așa s-a întâmplat. Ne-a dat unui sergent ca să ne rezolve el drumul spre casă. Formalitățile ne-au creat o stare de tensiune. Am văzut trei posibilități. Prima a fost să ne plătim cheltuielile de drum, nouă și polițistului, până acasă și, astfel, ar fi rezolvată situația. Dar, cum noi nu aveam decât 500 de lei, care nu erau suficienți pentru toți trei, ne-au propus o altă variantă.

– „Să le dăm tichete de călătorie ca să poată merge acasă.” La aceasta s-au opus ceilalți, spunând că asemenea tichete de călătorie nu se pot da decât săracilor. Acestea neputând fi valabile în cazul predicatorilor. Dacă, din aceste propuneri, s-ar fi realizat vreuna, nu s-ar fi îndeplinit profeția de la Mireșul Mare. Apoi, a venit răspunsul și rezolvarea lui Dumnezeu: „Omul face multe planuri în inima lui, dar, hotărârea Domnului, aceea se împlinește” (Prov. 19:21). Apoi a urmat cea de-a treia propunere:

– „Să-i trimitem la gară cu un polițist care să le ia bilete până unde le ajung banii, iar, de acolo, să se descurce singuri, cum pot.”

Așa a și fost, pentru că firul evenimentelor era dirijat de Dumnezeu și ceea ce el hotărâște nu se pierde: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Matei 24:35). Sergentul, în grija căruia a picat rezolvarea drumului nostru spre casă, a întrebat:

– „De ce v-au arestat?”

– „Pentru că au găsit o biblie în buzunarul meu”, am spus. Atunci a întrebat:

– „Cărei credințe aparțineți?”

– „Suntem penticostali.”

– „Și eu sunt penticostal și îmi efectuez aici serviciul militar.”

– „De unde ești?” am întrebat.

A spus că e arădean. Dar, apoi, nu ne-am mai întâlnit cu el niciodată. Ne-au dat un polițist să ne conducă la gară. Acolo, i-am dat toți leii, ca să ne cumpere bilete. A întrebat dacă e bine dacă ia biletele până la Baia Mare. Am răspuns:

– „Dacă ajung banii luați două bilete până la Mireșul Mare”.

Era, de fapt, prima oprire după Baia Mare. Polițistul a cumpărat biletele până la Mireșul Mare. Au costat 496 de lei și ne-a dat înapoi 4 lei. A calculat Domnul înainte exact câți bani să ne dea pentru a fi suficienți să ajungem acolo unde Sfântul Duh a spus: „Îi eliberez și vi-i aduc înapoi vouă”. Noi nu am aflat despre acestea decât după ce am ajuns în Mireșul Mare. În jurul miezului nopții. Am coborât din tren și am căutat familia Rázmos, unde am fost primiți cu bucurie, iar noaptea s-a transformat, pentru frații noștri mireșeni, într-o noapte de rugăciune. Următoarea zi s-a transformat într-una de sărbătoare, căci toată ziua am predicat din Evanghelia și ne-am bucurat de această experiență prin care ne călăuzește Dumnezeu. Cu toate că nu era Duminică, frații s-au adunat cu bucurie, deoarece Dumnezeu a împlinit profeția cu privire la noi. Cu toate că între Mireșul Mare și Șomcuta Mare nu erau decât 3 kilometri, am putut să ne bucurăm fără ca poliția secretă (securitatea) să afle de ideea noastră. Următoarea seară ne-am continuat drumul. Frații ne-au condus la tren și chiar ei ne-au luat biletele până la Gherla¹: „Ferice de cel ce rabdă ispita. Căci, după ce a fost găsit bun, va primi cununa vieții pe care a făgăduit-o Dumnezeu celor ce-L iubesc.” (Iacov 1:12)

Fragmentul tradus de Andreea Muntean a fost extras din cuprinsul unei cărți rare (v.supra!), aproape insesizabilă pe internet. Procurarea ei o datorăm comunității penticostale din Satu Mare. În interiorul acesteia, doamna Sima este prezentă deopotrivă atât la adunările desfășurate în ungurește, cât și la cele românești. Bilingvismul dumnezei e total. Ar fi dificil pentru cineva să-i stabilească limba maternă după accent. Paradigmele, în interiorul discursului, le articulează fără reproș. Totuși, pe calea luptei pentru credință, dânsa i-a fost mereu aproape pastorului Victor Opriș. Creștin cu chemare. Orator pătimăș. Bărbat zidit parcă după eboșele lui Praxitele. Mie, mi-a fost dat să-l cunosc încă din prima zi de profesorat, în 1973. Era elev, în ar terminal, la «Îmbunătățiri funciare». Și nu unul ușor de stăpânit. Curajos până la sfidare, credincios până la fanaticism. Era suficient să apară numele Dumnezeu, în vreun text propus spre comentariu, că dumnealui își regla tirul întru apărarea Celui Atotputernic și Sfânt. O astfel de reacție a avut când am predat un fragment din Jules Vallès, intitulat „Ora de religie”. O satiră cu inflexiuni pătrunzătoare, trimițând spre François Rabelais și alți ironiști francezi, un stil agreabil, o diatribă a autorului la adresa învățământului scholastic practic intensiv la vremea copilăriei sale. Profesorul, un popă cu fumuri, arborând atitudinea lui Socrate moșindu-și geniul, enunță, în fața clasei, o întrebare mobilizatoare, dar complicată pentru iq-ul pipiriu al discipolilor săi: „Care sunt dovezi ale existenței lui Dumnezeu?” Elevii, aeriți în chestiuni de teologie și cultură, încearcă să obțină de undeva, tot de la Domnul, că-i bun și mare, răspunsul salvator. Sortii cad, primordial, pe Vingtras. Acesta e „tămâie”. Urmează Gineston care se scuză. În cartea sa lipsesc pagini. N-a avut de unde să învețe. La rând, Badigeot, un fel de Bazil Builă aflat în Franța, la perfecționare, lansează sintagma „consensus omnium”. Micul Socrate îi cere să o explice. Indolentul se bălbaie, se chinuie, începe mereu răspunsul, dar nu poate trece dincolo de verbul „a fi”, la prezent, a III-a, sg... Un fel de „gramatica iaște ce iaște”. Transpiră. Se opintește. Maieutul, cu marea sa autoritate în materie, aruncă un fir salvator: „Nu simțiți că este ceva deasupra noastră?” Școlerul o ia de bună, se uită în tavan. Acolo, Rafoin atârname, în pauză, un hopa mitică, confecționat din hârtie și prins cu un cocoloș de pâine. Răspunsul lui Badigeot se rostogolește triumfător: „Sus se găsește un omuleț”. Magistrul, deși miop, aude. Repetă uimit: „un omuleț, un omuleț”. Nu i-a displicut această familiaritate cu care un copil nevinovat îl strigă pe Dumnezeu. I-a spus, curtenitor, și directorului adjunct, ca să

știe superiorul ce elevi plini de imaginație păstorește. La ora următoare, profesorul intră, bine dispus, adresându-i-se lui Badigeot: „Se află un Omuleț, acolo Sus!”. „Nu, domnule, nu mai este. Era prost lipit și a căzut”, rezonă strident glasul lui Badigeot.

Negândindu-se că ne aflăm totuși într-o savuroasă stare de comedie, viitorul pastor îmi ținu o predică despre numele Domnului și blasfemia celor care îl iau în deșert. Greu l-am putut stăvili, iar despre umorul lui Vallès, comicul de situație, stilistica numelor proprii, farmecul formulărilor, am cuvântat neeficient. Însă, nu aceasta a fost situația cea mai tare în care elevul meu m-a pus. Reținând nemulțumirile-mi privind numărul de ore vis-à-vis de materia predată și observațiile mele în legătură cu absența oricărei cărți, în franceză, la bibliotecă, ucenicul mi-a copt-o. A lovit politic, inteligent și demolator pentru condiția umilă a dascălului ingenucheat sub josișnicul jug comunist. La ultima oră de curs, în cadru festiv, a rostit câteva fraze, pentru mine memorabile: „Domnule, profesor, v-ați plâns că nu aveți nicio carte în franceză, în biblioteca școlii. Iată, v-am adus eu una. Dacă aveți pe asta, nici nu vă mai trebuie alte cărți”. Și mi-a dăruit, odată cu îmbrățișarea lui sinceră, de bun rămas, „Le Nouveau Testament”, o ediție de buzunar, bibliofilă, tipărită, la Paris, în urmă cu o sută de ani. Apoi s-a plecat spre mine și, *sotto voce*, a zis: „Vă așteptăm la noi. Aceasta-i calea, domnule profesor!”

Victor Opriș este fiu de plugari din Drăgușeni, sat de coloniști, situat aproape de punctul în care se întâlnesc confiniile României cu Ungaria și Ucraina. Naveta, la liceu, o făcea străbătând pe jos, zilnic, 7-8 km. Crescut, de mic, în atmosferă de predici și adunare, își însușise, protimic și răbdător, învățăturile biblice. Profilul său moral se raporta eminent la Evanghelia. Etosul folcloric al satului îl lăsa rece. Penticostalii nu agreeau tradițiile laice. Vinul, dansul, podoabele, cântecele păgâne, dar și pricesnele, colinzile, verșul la mort, erau respinse din start. Nu puteai fi bun „creștin”, închinându-te Maicii Precista, potolind cărbuni, descântându-ți de orândă. Totul se putea obține prin lucrarea Duhului Sfânt. Adevăratele valori, pentru un neoprotestant, erau bunătatea, cinstea, modestia, adevărul biblic și nimic din afara lui. Victor a mai purtat însă, cu sine, prin lume, o trăsătură proeminentă: a fost și a rămas mereu un om al timpului său. Aceasta îi va aduce multe beneficii. În primul rând va comunica mult mai ușor cu lumea. Dar și pricazuri. Între ele, mai multe arestări și ani de pușcărie. Totul regizat cu sadism de monstruoasa Securitate. Încă din adolescență, își luase soarta în mâini. Mi-a mărturisit, într-o zi, că tocmai i-a adus directorului nostru adjunct un *aspirator Ceaika*. Făcea Ucraina. Asta presupunea înscrierea, ca turist, într-o excursie. Scopul era traficul cu aur și bunuri de larg consum, accesibile, oficial, în România, doar securiștilor și activiștilor. Pentru a nu-i fi confiscată marfa, tânărul speculant era obligat să împartă câștigul cu vameșii. Era o adevărată inițiere în tainele vieții de cetățean al unui stat comunist. Un curs practic de introducere în arta corupției, de care, dacă ai avut nenorocul să te naști în Est, vezi uza în toate împrejurările dificile ale vieții. Și nu erau puține. Declinul moral cunoștea o curbă ascendentă, pe măsură ce conștiința socialistă era tot mai prezentă în textele doctrinare ale propagandei ceaușiste. Ca să poată răzbi într-o astfel de lume sinistră, un pastor cu personalitate prefera să-i îmbuneze cu talanți pe anticriști, decât să le devină mizeră, spurcată sursă. N-au fost puțini cei care, la izbăvirea cultului penticostal de sub stăpânirea barbar-comunistă, l-au invidiat când au văzut că neînfricatul Opriș nu a cedat. În timpurile rele. Într-o perioadă rușinoasă, când – documentele au dezvăluit –, certamente, toți pastorii mari, fala bisericii, au fost racolați de poliția secretă. Iată reacția lui Victor Opriș, la pretențiile iudelor de a rămâne tot ei mai mari în ierarhia ecleziastică: „Ca pastor, în cultul penticostal, încă din anii '80... n-am fost și nu voi fi niciodată de acord ca oamenii care au semnat un angajament cu securitatea, indiferent de împrejurările invocate de ei, să ne reprezinte pe noi, cei care am trecut prin aceeași perioadă cu ei și am avut de suferit probabil mai mult decât ei, dar n-am cedat, plătind orice preț. Iar ei, cu nerușinare, în ciuda faptului că li s-a oferit, de atâtea ori, posibilitatea să se retragă sau să demisioneze, nu au făcut-o (din motive lesne de înțeles). Ei nu ne reprezintă, chiar dacă sunt președinți sau cu alte funcții în cult. Cred că reprezentă, în continuare, instituțiile pe care le-au slujit... Ieșind acest caz la lumină (cred că încă sunt multe ascunse), este o dovadă în plus că sistemul este bolnav, dacă nu mort, și ar trebui să îl declarăm o organizație sau un sistem lumesc”.

Viorel ROGOZ

¹ Szamosújvár. (românescul Gherla)

RADAR

G. Călinescu – Un estet cinic?

„Criticul trebuie să fie un raportor al umanității, nu un reporter al oportunității”

Natură titaniană, G. Călinescu, de răspicată opțiune citadină, cerea literaturii noastre o îndrumare clasicistă, considerând nedepășită în roman formula balzaciană. În realitate, programul criticului indică o pistă falsă în înțelegerea romanelor călinesciene; criticul va fi învins de prozator, deloc ortodox în a respecta balzacianismul. Iar romanele sale, observa Mircea Cărtărescu, sunt, mai degrabă, „despre balzacianism”, manevrând cu dexteritate, în replică, cu ochiul estetului, un instrumentar bogat, mimând formula prin deformare și sarjare, scaldată într-o lumină sarcastică (artificiu, ludism, caricatural, grotesc), sfârșind în manierism. Iluzia realistă, ambalată metaromanesc, trăiește prin simulacre iar manieristul Călinescu, scrie autorul *Levantului*, ar fi chiar „o sursă a postmodernismului prozastic” de la noi. *Cartea nunții* (1933) ar fi un prim exercițiu, populat cu tineri sportivi (Jim, Boby, Veri) și bătrâne asexuate (mătușile din „casa cu molii”), conspectând mediul mic-burghez. Poezia vetustului, ambiția „recreativă”, pedalând pe comic, „confuzia registrelor”, configurează un *joc estetic*, suspectat de gratuitate și alexandrinism, constata I. Negoieșcu, admirând epicul „tehnic”. Doar „citit greșit”, *Enigma Otiliei* (1938) pare, din exterior, de formulă balzaciană, recomandată stăruitor, e drept; dar e vorba de un program ratat (cf. Al. George). Avaria lui moș Costache, un „balzacian”, într-adevăr, răutatea Aglaei („baba absolută”), intrigile caragialeanului avocat Stănică („inevitabilul”), tapeur, ubicuitar etc., definesc un roman comic și o „cultură jovială”, în care „comentariul vieții (expert, erudit) trece înaintea vieții”, conchidea N. Manolescu. Ambițiosul Felix, un orfan, rafinatul moșier Leonida Pascalopol, un epicureu, în fine, *zvăpăiața Otilia*, fiică adoptivă, copilăroasă, dar cu instincte sigure (observase Pompiliu Constantinescu), întregesc galeria. Cineva descoperea în trama romanescă schema vizionară din *Lucașfăruș* eminescian, pornind, probabil, de la o cronică a lui Călinescu însuși, denunțând „epilogul lamentabil” (v. *Contemporanul*, nr. 5/29 ianuarie 1960). Adică, anularea inefabilului, cea evanescentă a feminității (enigmatică), de „multiplicitate cinetică” (cf. Paul Georgescu), risipită prin decizia capricioasei Otilia de a-l urma pe Pascalopol, dorind să trăiască „ușor”. Romanul, inițial, era intitulat *Părinții Otiliei*, trădând, prin titlu (schimbat la sugestia poetului Dan Faur), un complex al orfanității, urmărindu-l în subconștient pe autor. Se știe, calificația de plebeu îl oripila. „Copil din flori”, crescut în familia ceferistului Călinescu, viitorul mare critic ar fi acuzat (tainic, firește) nesiguranța patrilineară, lipsa unui „model” al *tatălui simbolic*, în sens lacanian, alimentând, însă, o structură psihotică, explicându-se, astfel, unele ieșiri publice (histrionism, cinism) sau violențe domestice, îndurate de răbdătoarea Vera-Alice, cum sugerează unii exegeți. Ideea paternității se insinuează tenace în roman, iar „părinții” Otiliei pot fi, deopotrivă, moș Costache (un părinte nerealizat), Pascalopol, ca „rudenie sui-generis”, pendulând între dragostea filială și cea bărbătească, afișând o „siguranță tristă”, știind că va fi părăsit cândva, vitalul demagog Stănică, în care Ovid S. Crohmălniceanu vedea „un Cașavencu al ideii de paternitate”, Aglae etc. Totuși, Ofelia îl va întreba pe Felix: „pe cine avem noi?” Iar visătorul arhitect Ioanide, compensând „paternitatea naturală pierdută” prin moartea celor doi copii, se va refugia în creație, schițând proiecte grandioase. Până la *Bietul Ioanide*, apărut în 1953, început prin 1947, cu un capitol tipărit în RFR și încheiat în 1949, Călinescu va compune harnic *Trei nuvele* (1949), evocând pe himericul Bălcescu („*Iubita*” lui Bălcescu) sau pe poetul „fără nume” (*Catina damnatul*), plus *Noi vrem pământ!* (titlu lămuritor, în sine, ca nuvelă a dramei țărănești). Stăpănit de o vocație absorbantă, împărțind lumea în „dobitoci” și „neinteresanti”, excentricul Ioanide, focios, sanguin, un „adaptat superior”, afișând siguranță (conștient de valoarea sa), pendulând între absență și implicare (cu trăiri intense), pare a se plia „tiparului” anunțat: „un clasic nu e absorbit de evenimente”, repetă, cu obstinație, G. Călinescu. Iar evenimentele politice sunt „numai prilejuri de manifestare a energiilor”. Prozatorul, se știe, a negat caracterul politic sau documentar al romanului, purificat „de orice natură vie”; deși *Bietul Ioanide*, ambiționând doar „o desfășurare de caractere”, de evidentă complexitate culturală, era plasat, temporal, într-o epocă turbionară, catastrofică, obligându-l la numeroase explicitări. Precum intervenția clarificatoare în legătură cu „Mișcarea” (legionarismul), răspunzând atacurilor lui N. Doreanu (1955). În totul, prin onomastică, extravagantă, prin tehnicism și artificialitate, romanul probează un ludism superior, rafinat, experimental, tangent bufonadei. Un *satiricon*, zicea N. Balotă, ghicind calea potrivită de acces. Dar întrebarea

care părea să-l obsedeze pe romancier, interesat să afle „cum trăiesc spiritele academice timpurile furtunoase”, primește un răspuns neconvenabil culturnicilor epocii. Ion Mitran (1954) îi va reproșa „selecția” (doar exemplare negative din lumea intelectualilor), amintitul N. Doreanu observă că autorul înfrumusețează Mișcarea, „nu dovedește respect pentru realitate”, cultivă o falsă limbă literară, „peștriță” și încarcă pe Ioanide cu „o grandoare comică” și un inacceptabil pasivism. De fapt, „bietul” Călinescu, aducând în scenă personaje clasice, amorfite, în „paralizie morală”, rătăcite într-o lume potrivnică, întreprenda o critică a societății burgheze, condamnând „nepăsarea în fața oamenilor de merit”, sterilitatea, absența încordării creatoare. Această faună devitalizată, îmbăcșită de ticuri, tabieturi, bârfe, nu putea atrage, prin superficialitate și platitudine, pe un Tudorel (cerând, în jurnal, „dinamism”) sau pe Pica, descoperind doar la Gavrilcea „ceva eroic”. Lipsa impulsului. Directoratul lui Suflețel, catedra vânată de Gonzalv Ionescu, în „pândă bibliografică”, automobilul pentru Gaitany, erau mize mărunte, definind o bună stare „fără griji” și o lume amorțită în colocvialitate. „Suflet tânăr”, Ioanide, cel care nu suporta să fie „maltratată geometria”, acuză criza vârstei; sub acest aspect, romanul este o carte vag-melancolică, suferind, însă, de insuficiență dramatică. „Colecția extravagantă de personaje”, incriminată de tânărul Marin Preda (*Viața românească*, nr. 6/1957), „lunecând” deasupra fondului grav, confirmă spectacularul, disponibilitatea ludică, teatralitatea, în acord cu histrionismul omului. Bineînțeles, observațiile lui Preda, întemeiate, au fost respinse de marele Călinescu, acesta considerând că un tânăr n-are căderea de a formula judecăți asupra autorilor maturi. Deși, ceea ce obiecta altora, autori de romane artistice, „fără viscere”, i se potrivește ca o mânășă.

Nici *Scrinul negru* (1960), dilatat satiric, ultimul și cel mai slab dintre romanele lui Călinescu, nu scapă de grotesc și caricatural. Ion Negoieșcu nota că păcatul lui G. Călinescu ar fi acela că absolvă de tragic „societatea care cade”. Inapt pentru tragic, ochiul călinescian examinează, totuși, lumea veche, în ruină, decrepitudinea ei, talciocul, o aristocrație în destrămare, încercând să supraviețuiască; „tot ceea ce a fost, se vinde”, constată Cornel Ungureanu, romanul erotic al lui Caty, pusă pe destăinuri, însemnând o cheltuie în gol. Ne reintălnim, pe alt palier epic, cu adoratul și himericul Ioanide, omul superior, viril, angajat în sforțările începutului de ev, în viața cetății, gata de a-și trece și „doctoratul erotic”. Și cu un Călinescu, concesiv, pliat dezideratelor, nescutit, însă, de foarfecele cenzurii. Teatral, grandilocvent în gesticulație și modulație, sedus de plăcerea jocului, el practică *hedonismul estetic*, cum suna o sentință liovinesciană; și rămâne o „singularitate extravagantă”, deloc pe placul fostului elev, Adrian Marino, vehement în a denunța „falsitatea relației”. Cândva, apărând alături de alți „călinescieni” (Al. Piru, G. Mărgărit) „o carte mare” (negreșit, *Istoria*), Marino, dezgustat, iritat, se desparte de cel pe care-l admirase pentru spiritul de independență, constatând incompatibilitatea, imensa farsă, „marele eșec”. Refuzând condiția de „satelit călinescian”, hermeneutul clujean va dezvolta o altă viziune, eticheta călinescianismului fiind o „tinichea absurdă”. Odată cu articolele „subit politice”, penibile, vădind o comunizare accelerată, pentru Marino murea o iluzie. Cinic, cabotin, megaloman, G. Călinescu produce, prin docilitate și febrilitate gazetărească, un „trist document de epocă”, respirând aerul ei ideologic, infestat, încolțit de garda politicilor. Fiindcă, în pofida „tributului” achitat conștiincios, oferind *texte pedagogice*, deși deputat și academician, el, ins impulsiv, spectacular, „suspect”, nu poate să se exprime cum ar dori. Vănat, cenzurat, „procustizat”, „izolat”, după vrerea lui Leonte Răutu, cum informa D. Mîcu, trezind admirație și respect paralizant la Institut (minus D. I. Suchianu), G. Călinescu este, paradoxal, ca figură prestigioasă, de recunoaștere publică, o victimă.

Se înțelege că până a fi „recondiționat”, devenind o figură legendară, regizând „efecte de public” sau „histrionismul de catedră” (în amfiteatrul „Odobescu”, de pildă, luat cu asalt de studențime), Călinescu a traversat o existență zbuciumată, plină de privațiuni și presiuni. Sinuozitățile recepției au marcat, și ele, această traiectorie și a-i reproșa criticului că n-a rețezat capetele balaurului (dogmatismului) înseamnă a nu cunoaște / sau a ignora realitățile epocii. Dacă apariția *Bietului Ioanide* a fost „o eroare”, cum suna o sentință a vremii, odiseea tipăririi *Scrinului negru*, obstrucționat cu îndârjire, devine explicabilă; ca și concesile făcute. Totuși, profesor onorific la Filologie (din 1960), primit în partid (1962), „omologat politic”, în pofida genuflexiunilor ideologice și a oratoriei bombastice, criticul era ținut în rezervă. Cine explorează epoca, precum I. Bălu în *Viața lui G. Călinescu* (1981, 1994), inhămându-se la un teribil efort documentaristic, nu trebuie să oculteze, pudic, acele personalități contemporane „negativ implicate”, cu înalte responsabilități, lăsate – suntem avertizați – „cu bună știință la o parte” (în prima ediție). Sau colportând informații „pitice” și observații meschine, minimalizatoare, satisfăcând curiozitatea bolnăvicioasă a cafenelei literare. Contează existența sublimată în operă și, categoric, „sensul astral dă

definiția omului superior”; așa cum, indiscutabil, Călinescu a fost.

Teatralitatea, „spontaneitatea lucrată” (cf. George Muntean), capacitatea de fantazare, jocul intelectual etc. au găsit un spațiu prielnic în „mica familie” a cercetătorilor de la Institut. „Detașat” acolo în noiembrie 1949, înaintând, la 19 septembrie 1952, și o cerere de demisie „din incapacitate” (rămasă fără răspuns!), directorul G. Călinescu a transformat incinta Institutului într-un „spațiu privat”, observa Daniel Cristea-Enache. Gustul pentru teatru, precizează Cornelia Ștefănescu, „a fost deschis de *Franțuzitele* lui Costache Facca”. Mărturiile unor foști colaboratori (D. Vatamaniuc, Teodor Vărgolici, Cornelia Ștefănescu) reconstituie episoade savuroase, de mare amuzament, cu un Călinescu „jucat”, interpretând toate rolurile (precum în piesa *Ludovic al XIX-lea*), suspicios, superstițios, coleric (ca în scenele casnice, când „face gură”), preferând masca „nebuliei”. Un „histrionism genial”, conchidea N. Manolescu, proiectându-se pe sine în toate ipostazele.

Scriitor total, un virtuoz în toate digitațiile sale, de la cărturărismul ludic în poezie la teatru absurd („ionescian”, chiar dacă aprig ironizat), propunând o expediție planetară (*Napoleon și Sfânta Elena*) sau buchisind alfabetul „artei politice” (*Despre mânie*), ca să ne rezumăm doar la aceste două exemple. Potrivnic discursului diaristic, jurnalul fiind „principal nesincer”, Călinescu înțelege *opera ca Jurnal*, înregistrând „cronologia sufletului”. Iar poetul, fără a fi la înălțimea teoreticianului, de la *Poesii* (1937) la volumul *Lauda lucrurilor* (1963), se dovedește inventiv, jucăuș, de luxuriantă fantezie asociativă, cultivând umorul intelectualizat, parafraza, pasișă. G. Călinescu se voia poet; putea fi un poet de duzină („act creator eșuat”) precum atâția, deoarece „voința de poezie duce la poezie”, scria malițiosul Șerban Cioculescu. Cum „renunțarea se cheamă critică”, literatura română a câștigat un strălucit istoric literar, de pregnant sigiliu stilistic, critica, sub pana sa, chiar „salubritată” în faza realismului socialist, devenind o *calilogie*, ca „știință inefabilă și sinteză epică”.

Expediată sub eticheta „poezie de critic”, lirica lui Călinescu a fost suspectată de inautenticitate. Celebrând lucrurile (patul, fotoliile etc.), vădind vitalism și senzualism, trecut prin retortele livrescului, rafinement și erudiție exotică, ea probează, previzibil, „delicii umanistice”. Firește, cu exces ornamental, pe măsura unui fond romantic-baroc, de uriașă combustie și tumult sufleteș, interesat de *estetizare*. Fiindcă, ne reamintea Călinescu, devenit un „nume generic”, lirica este, în general, „o formă de depresiune, cultivată savant”. Oscilând între impetuozitate și retractilitate, cu erupții egolatre, corectate prin comic, poetul livrează un „lirism cu miză biografică” (cf. Gh. Grigurcu), cerneala fiind „o esență rară”, o *apă vie*. Totul, firește, sub tirania lucidității în febra elaborației, însoțind modulațiile vocii și gesturile largi, seducând auditoriul.

Dincolo de zestrea clișeistică (critic creator, genial, impresionist, himeric, subiectiv, contradictoriu, controversat), demonstrația lui Andrei Terian, saturată documentar, dorea să impună o concluzie: că avem de-a face cu un *sistem critic coerent*; ceea ce rămâne discutabil. Într-un articol de tinerețe, intitulat *Pasiunea ideologică*, Călinescu se împotriva „prostiei de turmă” și poziției „ferme”; „gândire înseamnă dialectică”, spunea criticul și „adevărata gândire este contradicția luminată, conștientă”. Omul, agitat, neliniștit, polemist impulsiv, a încercat o iluzorie îndrumare clasicistă a literaturii noastre, eliberată de „mistica evenimentului”; ceea ce, iarăși se știe, nu a reușit. Încât, dacă în țara lui Yao, *Șun* (v. *Șun sau calea netulburată*, 1943) se voia constructor și legislator, Călinescu, preluând rolul, ne dă o *carte falsă* (cf. Adrian Marino). Rănit, irascibil, capricios, cu numeroase descărcări furtunoase, inimitabil, el se ipostaziază în Ioanide, știind că „a construi e necesar”. Obsesiile lui Ioanide reverberază și lecția călinesciană, fără ecou imediat, activează un „mecanism compensator” (cf. Mircea Martin). Prin viziunea romanescă a *Istoriei* sale, o fabuloasă „comedie umană” și, totodată, „o pacoste” (zic spiritele „acrite”), prin forța de creație, proteică, uluitoare, vindecând complexele noastre de inferioritate, G. Călinescu a impus, dincolo de inconsecvențe, extravagante și compromisuri, un „ethos călinescian”. Avaturile călinescianismului indică și o posteritate capricioasă, înrolând combatanți zeloși, fără putința de a-i tăgădui cota, certificată, indirect, și de zgomotoșii contestatari. Dar și fără șansa de a aplica, cu succes, „metoda butășirii”, observa N. Mecu. G. Călinescu, în pofida armatei de „călinescieni” (autoproclamați, de regulă), nu are urmași.

Unii critici din noul val, cercetând „chipul și măștile” lui Călinescu, văd în autorul *Bietului Ioanide* un stălp al „stalinizării”, îndeosebi prin jurnalismul său euforizant, preluând realismul socialist ca „ideal succesiv” (după specificism și clasicism). E drept, tot Călinescu și-a adus aportul, „tiptil și cu tact”, cum scrie George Neagoe, și la „destalinizare”. Sunt

Adrian Dinu RACHIERU

(Continuare în pag. 23)

Fericirea vine fără ei

Mă duce gândul la anul 1945, în zilele acestea când pricipala preocupare a clasei noastre politice – în treacă fie spus, alcătuită dintr-o stângă de dreapta și o dreaptă de stânga – este unanimitatea cu care se pune de acord în problema numărul unu a republicii noastre. Cu toții dorind rezolvarea cât mai rapidă a problemei în formula minimumului de cheltuieli. Exterminarea câinilor vagabonzi, adică.

Prea numeroși, 80.000 după numărătoarea făcută probabil din heliicopter. Mușcăcioși, o seamă dintre ei, cu toții murdăritori de mediu și stricători de obraz al țării sub raportul civilizației. Adică acolo unde ne doare mai tare, știut fiind că noi, românii, posedăm o străveche și admirabilă cultură și o cu totul recentă și relativă civilizație. A-i omorâ pe toți câinii fără stăpân, ce rătăcesc – flămânzi, cea mai mare parte a vremii – pe străzi, bulevarde, prin preajma blocurilor, și mai pretutindeni, se numește în termeni elevați a-i eutanasia. Ucis, cu mijloace violente era, în timpul terorii revoluționare franceze, cel ce puneu gâtul pe butucul ghilotinei, eutanasiat este condamnatul la moarte în SUA, când i se administrează o injecție.

Pe cale injectabilă ar urma să fie dați morții, și prin urmare eutanasiați, câinii fără stăpân. Fără cea mai mică durere, și punând capăt spaimei, stării de șoc de a fi prinși cu jbilțul și aruncați în dubă, cu intenții neascunse. Nu vor suferi deloc, iar noi ne vom descotorosi de ei pentru totdeauna, asta în cazul în care 80.000 alții nu au să le ia locul, cu firească spontaneitate, căci nimic nu-l poate împiedica pe un câine din jurul Bucureștilor, să pătrundă în orașul unde va găsi locul lăsat liber de acei prieteni ai omului care i-au făcut acestuia pe plac pierind.

Pentru ca păcatul nopții Sfântului Bartolomeu al câinilor să nu cadă cumva asupra cuiva anume, s-a spus că locuitorii capitalei ar putea fi chemați la un referendum unde vor vota cu da sau nu. Dacă așa va fi până la urmă, cu toate că se vehiculează și alte scenarii. Cu da, probabil, după oribila moarte a unui băiețuș sfâșiat de un câine – tragedie care a pus unt pe pâine tuturor posturilor de televiziune și a întărit odată mai mult pactul dintre Băsescu și Ponta. Nu pun dl. înainte, nu se obișnuiește. Domn este vecinul dentist, farmacist, magistrat. Nu poate fi președintele României, nici primul său sftenic. Asta ca să lămurim nițel de ce suntem noi românii altfel, iar la noi în țară ca nimeni pe lume.

Puțină istorie: se pare că în Turcia sultanilor, către finele epocii acestora, soluția câinilor din Istanbul a fost strângerea tuturor și ducerea într-o insulă pustie. Numai că noi, grație inimii mari a Anei Pauker, nu mai avem Insula Șerpilor iar până acum n-aveam reputația de popor genocidar, eu zic, „genucigaș”.

Pe când prinderea pisicilor hoinare și înlăturarea lor? Termenul apartine vocabularului sovietic, se folosea

În vise, îi ținem pe strămoși la curent cu prezentul

Anthony Stevens este un renumit psihanalist jungian, ceea ce vrea să spună că este discipol al lui Carl Gustav Jung, autorul unei opere impresionante care a modelat gândirea despre sine în ultima sută de ani. Stevens este membru al Royal College of Psychiatrists, autor a numeroase lucrări în domeniul psihologiei și psihoterapiei, iar lucrarea apărută în românește

la Ed. Herald (2012), „Sinele de două mii de ani”, este una de referință în literatura internațională de specialitate. În această carte, Stevens întreprinde ceea ce el numește o abordare jungiană, pornind de la afirmația maestrului german potrivit căreia fiecare ființă umană, oricât ar fi de civilizată, de evoluată în sfera conștiinței, este tot un om arhaic în straturile adânci ale psihicului său. Cum se poate una ca asta, de ce nu ne putem dezbăra la atâtea vreme de straturile prelogice ale creierului? Jung credea că omul are un sine vechi de două milioane de ani, dobândit *in illo tempore*. Aceasta ar fi o metaforă care semnifică bagajul nostru informațional, o prezență arhaică, arhetipală, care nu are o existență fizică în creierul nostru, la fel ca sufletul sau inconștientul, dar care este responsabilă de personalitatea noastră actuală într-un grad mai înalt decât putem bănui. Ceea ce au făcut acum două milioane de ani strămoșii noștri este încă responsabil pentru viața noastră de azi, iar faptul că în creierul nostru triunic cel reptilian este încă bine definit spune ceva despre felul în care suntem amprentați pentru neuitare.

Unitatea de bază a psihicului obiectiv este arhetipul inconștientului colectiv. După cum se exprimă Stevens, arhetipul, nu eul nostru, e cel care stabilește coregrafia pattern-ului fundamental după care ne mișcăm în viață. Dansăm după o muzică pe care nu noi o alegem, ea ne-a fost inculcată prin repertoriul mediu de evenimente care constituie structura arhetipală a inconștientului colectiv.

spre a denumi în termeni echivoci împușcarea în ceafă a celor nedoriți. Nu se poate să nu aducă și mâțele o pagubă de măcar trei milioane de euro pe an comunității românești, vreau să zic acelor români care încă ezită să emigreze.

Pis pis vom spune ființei adorate și îi vom suci gâtul. Cuțu cuțu – hai la tata – să te eutanaseze. Dai din coadă, vino!

Pe câini, bineînțeles, nu-i întreabă nimeni.

Barbu CIOCULESCU

Există doar nouă arhetipuri fundamentale, precum și o serie de derivații care își au sursa în cele fundamentale: Arhetipul Masculin, Arhetipul Feminin, Mama, Eroul, Călătoria, Moartea-Renașterea, Adversitatea, Bătrânul Înțelept, Sinele (Centrul). Arhetipul este comparat de Stevens cu gravitația în fizica newtoniană, relativitatea în fizica lui Einstein sau selecția naturală în biologia darwinistă. Structurile arhetipale, așa cum au fost înțelese de Jung, sunt fundamente ale existenței și supraviețuirii tuturor organismelor vii. Jung spunea despre arhetip că este o punte către materie în general. Arhetipurile se manifestă în realizările spirituale ale științei, religiei, artei, dar și în organizarea materiei organice și anorganice.

Astfel, se ajunge la concluzia că societatea umană este direct produsul specific al speciei numită om. Ceea ce ce se petrece în viața unui om este o variabilă limitată, iar diferitele tipuri umane repetă practic un calendar general de situații și evenimente. La fel și societățile, oricât s-ar crede că există mari diferențe între ele. Suntem definiți de ceea ce se numesc pattern-uri comportamentale, iar orice cultură umană are știință despre legi ale proprietății, proceduri pentru rezolvarea disputelor, reguli care guvernează căsătoria, curtea sau adulterul, tabuuri referitoare la alimentație sau incest, reguli de etichetă pentru salut și adresare, munca prin cooperare, confecționarea de unelte și arme, vizitele, petrecerile, ospitalitatea, credințele în supranatural, ritualurile etc. Lingvistica arhetipală este, în viziunea lui Paul Kugler, vorbirea sufletului, o lingvistică a imaginației poetice care ne stăpânește pe toți, indiferent de rasă și cunoștințe dobândite. Simpla cunoaștere nu ne îmbogățește, deși ne poate ajuta să facem un salt în conștiință, sinele de două mii de ani este mai bogat decât putem noi susține individual și suntem în permanență informați de acesta, căci, spune Stevens, „în vise intrăm în peșterile paleolitice ale strămoșilor noștri și, Dumnezeu să-i ierte, îi ținem la curent cu prezentul”.

Savantul Alfred Adler spunea că visele sunt repetiții pentru viață, ele joacă un rol fundamental în organizarea etogramei, adică programul arhetipal pentru viață. Structurile filogenetice arhaice joacă un rol primordial în visele noastre, iar acestea din urmă se pot organiza și studia în serii tipologice, indiferent de situația civilă a fiecăruia dintre noi sau de continentul unde trăim. Vise care vizează, la modul complicat și uneori de neînțeles pentru noi, ceea ce trăiesc toți oamenii: curtea, împerecherea, lupta pentru dominanță, ocuparea teritoriului și apărarea lui. Cartea lui Stevens este indispensabilă pentru cei care vor să afle câte ceva despre ei și sinele lor de două milioane de ani, dacă îi interesează să foreze atât de adânc.

Nicolae COANDE

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Vintilă Horia

perceput, desigur, de un domn precum R.M. Albérès și ai lui. Ca atare, valorile creștine într-un roman precum *Dumnezeu s-a născut în exil* se complică și se simplifică totodată printr-o vizualizare strict mitică ce pierde din vedere adesea tocmai conștiința ecumenică a legăturilor indestructibile dintre Bizanț și Vatican.

Coborîrea lui Mesia pe pământ, intuită de „*Profeții poporului lui Israel*”, dar așteptată și de preoții zalmoxeeni, nu se comite într-un alt scenariu, în expunerea extrem de simplă a povestirii medicului Teodor, spre înțelegerea Poetului latin din romanul amintit, decât la nivelul colindelor și legendelor noastre populare, ce conferă o grandoare greu de observat în înțelesurile occidentale ale creștinismului. Românii trăiesc fizic nașterea Domnului, ca și moartea și învierea Lui, și nu pun în scenă ieslea nașterii și păpușile de cilți și de mucava ale occidentalului ce-și ilustrează astăzi o credință teatralizată și adesea golită de gravitatea sacrificiului cosmic și ale legăturilor pe verticală cu Dumnezeirea. „Moșul”, sau Dumnezeu Tatăl, coboară la noi adesea din ceruri pe plai, însoțit de Isus Hristos sau de Sfântul Petru. El îl învață creștinește pe Ion atît drumul spre ceruri, cit și sensul viețuirii în credința creștină. Este aceasta o problemă pe care cu greu și-o explică spiritul occidental în afara mitului, dar la noi mitul este expresia realității substanțiale a existenței, ce-și reface mereu în memorie prezența ideatică a continuității Mănăstirii de Tămie în lăcașul preistoric din Leuke.

Romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, așa cum a fost conceput de Vintilă Horia, este una dintre cărțile esențiale ale spiritualității românești și poate mă simt îndatorat – precum Mircea Eliade, de altfel, – să atrag atenția că singura lui

neconcordanță cu ideea capodoperei rămîne redactarea în limba franceză, căci – spunea pe bună dreptate Virgil Ierunca, la rîndul său – această carte „*nu putea fi scrisă decît de un exilat și de un român. Și a fost scrisă de un exilat pătruns de rosturile adînci ale exilului. A fost scrisă apoi de un român care a știut să organizeze spațiul vechimii românești.*”

Nicolae FLORESCU

Dictatura contra dicta/tura-vura

Și-n condițiile în care parlamentul este dominat numeric – ieri de liota strânsurilor băsiste, azi de odioasa coaliție PSD-PNL – cine să se opună „democratic” aberațiilor legale, băgate forțat pe gâtul cetățenilor de guverne parcă antinaționale? Cine să salveze țara din – nu-i deloc o metaforă exagerată – ghearele caracatiței crescute de fostul partid comunist? Mi se pare un răspuns elementar: Armata, a cărei misiune este să apere patria atât de inamicii din exterior, cât și de cei înrădăcinați la nivel decizional. Fiindcă avem multe trăsături comune, invoc exemplul Turciei, scăpată în 1980 de cangrenă printr-o banală operați(un)e militară, condusă de Kenan Evren, ale cărei consecințe benefice se văd în prezent.

Dar există în Armata română cineva capabil să-și asume decizia?

Dumitru UNGUREANU

Bucureșteni, LA OCHI ARM' !!!!!

morală atât din viața de zi cu zi, cât și cea din viața religioasă. Vom trăi și vom vedea care dintre romancierii noștri se va înfrupta din acest subiect dureros pentru toată lumea. Încă nu

am auzit ca o poveste românească frumoasă de dragoste să primească un premiu... să fie dragostea monopolul țărilor bogate iar nouă să ne rămână doar sexul?

Propun un subiect pentru un roman. Ea, Armanda Busuiovescu, este o tânără foarte atrăgătoare și ocoșă, de profesie psiholog, îndrăgostită, din altă viață, de bunicul pacientului său, Luca Pascuale, un tânăr plin de șarm și cu pătrățele pe burtă, care căzuse în depresie din motive de... fete. Aici se cade se dezvoltăm tema. Nu se simte atras de fetele generației sale? Nici de cele ale generației tatălui? Poate de generația bunicului? veți interveni *Pentru Prima Dată Povestitori Intriganți Și Pauperi*. Putem să simplificăm romanul creionând eroul ca un bărbat care pur și simplu nu este atras de femei. Dar până facem noi un *summit* pe această temă, să lăsăm tânărul, măcar el, să-și rezolve angoasele pe canapeaua domnișoarei psiholog. În timp ce Luca își povestește eșecurile sentimentale, se aude din stradă cântecul trist al unei flașnete. Acțiunea se petrece în București, la ultimul etaj al unui Zgârie-nori. *Este bunicul meu, Armand Croce*, spune cu voce stînsă Luca, parcă adresându-se unor ființe nevăzute. *A fost și el în războiul din Vietnam... bunicul are o poveste lungă și tristă, își continuă pacientul, monologul. Tatăl său vitreg, Armon Croce emigrase în America, când bunicul era mic... Apoi a murit mama sa... sărac fiind, s-a înrolat în război*. Cântecul flașnete se auzea tot mai clar. *Armand, Armand Croce, Armand al meu*. Brusc, Armanda se ridică în picioare îndreptându-se spre geam, îl deschise – ca purtată de o forță din altă dimensiune, ar putea fi chiar una din entitățile care îl bântuie pe Luca – se așeză pe pervaz încercând să-l vizualizeze pe Armand în viermuiala de pe Calea Victoriei.

Voci pe mapamond: FRANK JOUSSEN

Poet, scriitor, profesor, germanul Frank Jousen scrie în limba engleză. În 2008 editorul Avvuri Showraiah i-a publicat volumul de versuri **Building Bridges**, volum care s-a bucurat de mare succes în Andhra Pradesh. Poemele și nuvelele acestui scriitor au fost publicate în reviste literare, reviste online, și în antologii din străinătate: Australia („Southern Review”, „Ulitarra”, „Imago”, „England Review”), Marea Britanie („Pulsar”, „Poetic Hours”, „Caught in the Net”, „The Poetry Kit”, „Writing Raw”, „Popshot”, „The Measure”), Irlanda („The Boznoe Berries”), Canada („The Malta Ezine Zone”, „Cerulean Rain”, „Raven Poetry”, „Big Pond Rumours”), America („The Pedestal Magazine”, „Ravan Poetry”, „Kota Press”). I-au fost publicate poeme și în reviste din India („Canopy”, „Creative Saplings”, „Metverse Muse”, „Muse India”, „Poet”, „Poetry Today”, „Triveni”, „Poets International”, „Literary Ruminations”, „The Spiritual Self”, „Save Earth-Save Man”).

A fost răsplătit cu distincții și premii pentru merite literare („Excellence in World Poetry Award” by United Spirit of Writers Academy, Aligarh, India; first prize in „The Novelette”, U.S.A.; an honorary mention in the International Mattia Short Poetry Competition, U.S. A. 2009 etc.).

Promovarea păcii în lume reprezintă o temă majoră în creația lui Frank Jousen (vezi **New Verse, Raving Dove; Poets Against War** (U.S.A.); **Poets Against War Canada and Steven Gill's The Gazette**).

Este membru în World Poetry Society și publică poeme și pe site-ul acesteia. Poemele de mai jos, în versiune engleză, au fost publicate în Eureka Street, Australia.

PLIMBARE ÎN LUMEA DINĂUNTRU (pentru Alfred Schenzer)

recitind ultimele pagini netipărite
ale bibliei de demult a bunicului
mă las plimbat fără regrete
în lumea dinăuntru

„cumpărată pe un sac de cartofi,
o livră de «unt bun»
și cincizeci de Reichsmarks”

chiar după al doilea război mondial
cu singurul lui trifoie
cu patru foi preset
mă întreb
neșovăitor:
mai sunt nespuse de mult mișcat
de cărțile frumoase,
il mai caut pe Domnul
în lume și în mine,
pot să mai cred
că o fărâma din norocul meu
e vrednic să se afle?

NOAPTE ÎNAINTE DE ZIUA MORȚILOR

Străzile răsună de zarvă –

nepoți la colind de Halloween,
dar cum e în germană „ne dați ori nu ne dați”?

Strigătele lor ascuțite șovăie
când ușile bătrânilor nu se deschid
să lase lumina să iasă afară.

Prin urmare dovleacul ornamentat
e vârat cu sărg prin cutia de poștă
iar ei își călăuzesc măștile mortuare
într-o direcție nouă și neștiută.

Trebuia să fiu anunțat să îmi iau o zi liberă
să vin pe întâi noiembrie
dar piciorul ei bolnav nu se învoiește
să o ducă până pe deal la biserica veche de sus
la cimitirul din preajmă
acolo unde lumina din altar
e plâpândă și roșie

un rămas bun cu asfințit nepieritor
îmi amintește de Tatăl Nostru Ceresc
făgăduindu-mi că tata e cu El.

REVELAȚII

Deodată
din tufișul în flăcări

s-a ridicat mirosul de tămâie
al speranței
pocnete îndrăznețe
de libertate
doar la doi pași
și tufișul nu a conținut să ardă
și nici glasul lui să amuțească

acum
incendiile se dezlănțuie
des dacă nu neîncetat
flăcările disperării
pâlpăie neobosit
dar fiecare
se codește
nimeni nu cutează de fapt
să își ridice glasul
nimeni nu încearcă
să îl asculte.

EXOD DE CRUCI

Ne străjuiesc drumurile de țară
deșteptând regret trecător
pentru lacrima neguroasă de lemn și de flori
când trecem în grabă –

Cruci înălțate să îi jelească pe cei dragi
uciși de mașinile în care ne aflăm.
Oare nu se înmulțesc
așa cum rugăciunile
se împuținează
și exodul din bisericile noastre nu contenește?

Deși credința slăbește în Hristos
cel răstignit și înviat
valurile de cruci jelesc
mulțimea de trupuri și vise spulberate
înălțându-se tot mai sus
așa cum Marea Roșie a neputinței noastre
se umflă și nu lasă raza speranței
să o străbată strălucind

Traduceri:

Olimpia IACOB

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Acum avem de ales să o lăsăm să se arunce pe geam...
sau să o readucem la realitate, ca apoi să-i îndreptăm pașii spre lift sau spre scări. Dacă coboară pe scări, avem timp să transformăm romanul într-o trilogie, analizând amorurile fiecărui etaj al blocului înțestat de firme și consorții.

Dacă o vom lăsa pe Armanda să se arunce pe geam, până să ajungă jos, noi vom avea timp să povestim cititorului cum în altă viață îl cunoscuse și îl pierduse pe Armand, bărbatul vieții sale. În acest caz, când ea va ateriza pe caldarâm va fi deja o femeie bătrână. Va apuca să-l vadă pe flașnetar, dar din păcate, flașnetarul nu va fi acel Armand Croce al ei, ci va fi chiar clientul său, Luca Pascuale. Luca, Luca, îl va striga stins muribunda, dar tânărul va trece pe lângă ea privind cu indiferență chipul plin de suferință al bătrânei ce va zace pe asfaltul fierbinte. Dar nu va fi fost singurul, femeii și bărbați vor trece orbi fără să o vadă. Doar un câine amărât se va opri lângă suferindă... se va lungi aproape de ea și va începe să-i lingă mâna. Apoi Tadeuz, cum vom numi noi câinele, se va ridica brusc. Se va uita insistent în ochii trecătorilor, de parcă ar fi doctor Monica Pop. Într-un târziu, un domn distins, poate Sfântul Petru, se va opri acceptându-i privirea. Câinele va cere voie să dea un telefon la 112. Trecătorul distins va șovăi un moment, nu își va aduce bine aminte dacă Constituția permite să împrumuți sau nu telefoane câinilor maidanezi. Se va uita în dreapta și în stânga ca să vadă dacă nu este filmat de vreun trecător amator de senzații tari. Va ordona câinelui: *Să fii scurt!* Câinele Tadeuz va suna la 112. Va fi fost vrut să-i ceară trecătorului amabil și o țigară, ca orice condamnat la moarte, dar, umil, va renunța, așezându-se lângă femeie. Trecătorul Sfânt Petru va întreba câinele: *Mi se pare mie sau doamna distinsă pe care o păzești este Brigitte Bardot?* Între timp sirenele Smurd vor anunța sosirea lui Raed Arafat. Distinsa doamnă va dispărea cu țargă cu tot în vidul ambulanței. Printr-un ușor oftat, câinele își va da duhul. Avusese voie, prin ordonanța emisă de Cel de Sus și adusă pe pământ de către Sfântul Petru, să dea un singur telefon!

După ce eutanasiem câinii, cui îi vine rândul?

Florica BUD

G. Călinescu – Un estet cinic?
motive să ne indoim de „sinceritatea absolută” a criticului (cf. Andrei Terian), „adaptat”, îmbrățișând în noua ipostază retorică festivă, deși Călinescu, încă din interbelic, dovedea reale simpatii stângiste. Oricum, „dispărut” la nivel oficial, în noua postură („aleasă”, zice tranșant tot G. Neagoe, încercând un examen *historically correct*), „farsa, dacă ar fi fost, a trecut”; rămân, însă, textele.

Adunând, cu pricepere și devoțiune (nu îndeajuns lăudată) recolta sa publicistică, plus colecția de postume și inedite (*Opere*, vol XI, XII, 2012), echipa îmboldită de Nicolae Mecu *n-a cenzurat nimic*, suntem avertizați. În ipostaza de „ideolog” literar, Călinescu exploatează din plin știutele și gustatele răsuciri persuasive, încercând a-și apropia tezele criticii militante. Politizarea discursului este evidentă, probată prin puzderia colaborărilor la numeroase periodice. Capriciosul Călinescu se vrea „pe linie”, laudă fără economie „patriotismul granitic” al conducătorilor Partidului (suntem în epoca Dej), dar – ne previne informatul N. Mecu, într-o convingătoare *Postfață* (vol XII) – el e doar „superficial permeabil”. O demonstrație în acest sens a făcut și I. Opreșan, comentând o carte mai mult decât „promițătoare” (prin titlu); *Kiev, Moscova, Leningrad* (1949). Dealtminteri, sub inaripatul condei călinescian, chiar și limbajul de lemn al epocii se plasticizează. Ca dovadă, în excursia sovietică (întâmplată în 1946, ca „trecere corporală”, alături de Cezar Petrescu), el propune un eseu (adică „o ipoteză”), încercând „o percepție verosimilă”; dincolo de aparențe (ca posibil reportaj „adulatoriu”) deslușim „structura esențială”: „dilatata orizontală”, computarea timpului, grandoare. Totul e „balșoi”, incursiunile în istoria artei, admirația pentru statuile-cariatide, detaliile arhitecturale, „aerul sacru” etc., trădează ochiul lui „Ioanide”, explicând de ce cartea, ca „document depășit”, a fost retrasă din librării. În fond, tumultul călinescian, grefat pe o erudiție scâpărătoare, aglomerând impresii, asociații, gustul pentru paradox etc., confirmă aspirația spre monumental, ca „valoare permanentă”, nota VI. Streinu.

Ceea ce rămâne greu de înțeles, dincolo de exegeza „ciclotomică” care însoțește posteritatea călinesciană, privește – observa Nicoleta Sălcudeanu – „surplusul de partizanat”, împărțind câmpul cultural într-o „polarizare rudimentar

belicoasă”, de implacabilă adversitate. Opțiunile (exclusiviste) devin, regretabil, opoziții ireconciliabile, conducând la „anularea” celuiilalt termen al relației (benefic complementară). Călinescu însuși aprecia că această *continuare a inimiciților*, transferată din planul ideilor în viața socială, trebuie repudiată. Ceea ce nu înseamnă că nu și-a încălcat, deseori, preceptul, devenind și un „reporter al oportunității”.

Adrian Dinu RACHIERU

Isteria antică

concept ce ar fi adecvat exclusiv ființelor umane, dobitoacele trebuind a fi pur și simplu ucise!). Ne întrebăm și sperăm să se întrebe și alții: cine și cum va supraveghea un asemenea termen pentru fiecare ciine? Cine și cum va controla cu strictețe sumele, bănuim nu puține, ce se vor aloca întreținerii animalelor și, vai, veritabilei lor eutanasier? Nu se deschide aici un spațiu vast pentru furt? Nu e o adevărată mană... bănească pentru indivizii corupți care au mișunat și pînă-n prezent în această zonă umbroasă unde caritatea se întâlnește cu hoția, cu predominarea celei din urmă? N-au dreptate străinii constatând că, la noi, în problema canină, fărădelegea e în floare? Cunosc un medic veterinar care și-a compromis calitatea, întrucât, după ce, cu puțin ani în urmă, a ucis o mulțime de ciini pe care i-a aruncat într-un puț părăsit, ia partea leului din sărăcicioasa hrană a ciinilor costelivi din adăpostul ce-l are în „grijă”. Preferă ciinilor porcii pe care-i hrănește din belșug. Cunosc un primar mîrșav care, în localitatea pe care, din păcate, o păstorește, a inițiat otrăvirea ciinilor pe străzi, încălcând astfel atît prevederile legale anterioare cît și cele ale legii abia adoptate. Nimeni, după cîte știm, nu i-a luat de guler și nu i-a tras la răspundere... Oare ce vor face de acum încolo autoritățile? Au de gînd să curme abuzurile din această speță, petrecute pînă acum, ori să le completeze generos cu o nouă serie de abuzuri? Mărturisim că nu ne facem iluzii.

Gheorghe GRIGURCU

Isteria antică

De câteva zile s-a dezlănțuit în România un fenomen pe care l-am putea socoti o isterie antică. Evenimentul tragic ce l-a iscat a fost moartea unui copil de patru ani, pe numele său Ionuț Anghel, sfîșiat, în Capitală, de o haită de ciini. Explicabile, durerea și revolta nu doar a familiei îndoliate ci și a comunității au luat proporții în care se răsrîng – ne îngăduim a considera – și dificultățile, decepțiile, frustrările ce se țin lanț în obștea noastră, eclipsîndu-ne orizontul de așteptare. O stare de spirit întunecată mocnește în conștiință, gata a țîșni cu violență cînd se ivește prilejul. Dar să ne lămurim. Nefericitul copil n-a ieșit singur din casă spre a bate străzile, ci a fost însoțit de bunica sa. De ce n-a avut grijă de el? De ce nu se pomenește nimic de vinovăția bunicii? O femeie voinică ce plînge pe micile ecrane, avînd neîndoios o conștiință încărcată, fără a rosti însă, așa cum ne-am fi așteptat, vorbe de căință... Cît privește ciinii care au tăbărit asupra copilului, aceștia se aflau pe un domeniu public, practic neîngrădit, unde se pare că funcționa și un paznic. Cui aparține terenul și care e vina proprietarului? Iarăși un aspect neglijat de mass media. Însă marea culpă, impardonabilă, aparține fără doar și poate autorităților. Autorităților, da, de la cele centrale (va să zică guvernamentale) pînă la cele locale (va să zică că primarii, prefectii etc.). În pofida faptului că există reglementări legale privind tratamentul ce se cuvine aplicat ciinilor ziși comunitari (ultima, așa-numita lege Marinescu), o neglijență vecină cu nesimțirea crasă și cu iresponsabilitatea au stigmatizat comportarea oficialilor. Cu câteva, puține, onorabile excepții locale. S-au investit în această direcție fonduri considerabile, dar ce folos? Nici sterilizarea patrupedelor, nici cuprinderea lor în adăposturi corespunzătoare, înfăptuiri obligatorii și, după toate aparențele, posibile, n-au depășit stadiul unor dimensiuni liliputane. Ce s-a făcut cu banii, domnilor? Am auzit la Antena 3 că numai la București există zeci și zeci de terenuri abandonate, cu profil de maidan, unde, cu sume modice, ar fi putut fi construite adăposturile trebuitoare. De ce nu se face o anchetă severă asupra modului în care au dispărut, ca într-un număr de prestidigitatie, fondurile cu pricina? Cine și-a băgat mîna pînă la cot în sumele destinate bietelor animale și, inclusiv, protecției semenilor noștri? Înțelegem, oamenii noștri politici sunt preocupați într-un chip maniacal să-și contabilizeze voturile, dar aici e o chestiune de ordinul penalului. Una ce reclamă imperios intervenția urgentă a organelor de justiție. De ce tac acestea? Oare pentru că n-ar mai putea să se mai balanseze odată, așa cum sunt obișnuite, între NUP și PUP?

Să vedem însă ce se întîmplă (în loc de ce s-ar fi cuvenit să se întîmple) pe fondul recente derute. Președintele Băsescu, cel supranumit, în răstimpul în care a fost primar, hingherul șef al Capitalei, se află în elementul său. Suflet împietrit, pe care uriașa intrigărie politicianistă cultivată de d-sa l-a făcut odios, devine și mai odios pretinzînd eutanasierea în masă a ciinilor. Așadar, spre a ne mărgini la București, a celor peste 60.000 de ființe canine ce rătăcesc azi pe străzi. Un masacru care n-ar face onoare țării (reacțiile, justificate, ale străinătății n-au întîrziat, vorbindu-se acolo de un act de „barbarie”). Noi românii, de atîtea ori taxați în Occident drept escroci, hoți, violatori, criminali, vom fi văzuți de acum înainte și ca ucigași de ciini. Ne mai lipsește un supliment de „popularitate”? Și pentru că înaltul demnitar, moralmente demis în urma referendumului din 2012, să nu piardă ocazia de a-și etala ipocrizia, am văzut pe sticlă poze în care acesta e înfățișat alături de cîțiva ciini cărora le suride... Îl acompaniază un alt personaj, emul al Băsescului într-un cinism, actualul edil șef al Bucureștilor. Deloc stimabilul Sorin Oprescu a avut mai întîi o ieșire trucaț patetică la tv., spre a deplora moartea micului Ionuț: obrazul d-sale arogant era neverosimil fardat cu câteva lacrimi electorale. Să fi fost o imitație a lacrimilor bășesciene la despărțirea de Stolo? N-ar fi exclus! Ei, dar marele-primarele a mai glăsuț: „Dacă l-aș putea învia pe Ionuț, mi-aș da demisia mîine”. E ca și cum subsemnatul ar declara: „dacă mîine Traian Băsescu sau măcar Sorin Oprescu își va da demisia, voi fi gata să fac pe jos un drum pînă-n India”. Și – aici e marea-i ticăloșie – odrasla unui general de securitate a preconizat un referendum în rîndul bucureștenilor cu întrebarea dacă sunt de acord cu eutanasierea tuturor ciinilor fără stăpîn. Nici mai mult, nici mai puțin. Regretabil, cîteva posturi tv. i-au ținut isonul. Dudui grațioase, copios rujate, și domni nebărbierii, alături de o seamă de cetățeni cu ochii sticliți de ură au susținut și ei moartea la grămadă a bietelor dobitoace, generalizînd halucinant efectul unui caz singular sau foarte rar. Interzicînd cu strictețe comparația care s-a făcut cu oamenii din anume categorii (de pildă șoferi de taxi, ca să nu mai vorbim de interlopi), care n-ar putea fi... eutanasiați, chiar dacă în acele categorii s-au săvîrșit crime oribile. E în cauză raportul dintre particular și general, în plan logic. Nu e vorba de o înjosire a speciei umane, pusă pe aceeași treaptă cu animalul, așa cum au pretins unii, ci de o dreaptă judecată! O dezlănțuire așadar de ură primitivă, o erupție de venin din gura unor mercenari sau a unor inși cu sufletul diform foarte cu puțință și din pricina unor necazuri în exces. Bănuim că accesul în platourile televiziunii a persoanelor cu alte opinii a fost dinadins blocat.

Din fericire, bucureștenii care au ieșit la manifestații s-au dovedit mai echilibrați. Cu mai mult bun simț, cu mai mult suflet. Pe pancartele lor n-a apărut termenul rebarbativ de eutanasiere, ci doar dorința firească, în duhul legislației existente, ca pe străzile orașelor să nu se mai afle ciini ai nimănui. S-au sugerat și o seamă de soluții alternative, de la mult mai judicioasă (onestă!) utilizare a banilor pînă la livrarea unei cantități considerabile de hrană reprezentînd mărfurile expirate ale supermarketurilor, care ar putea îndestula populația canină. Atunci de ce masacrul fără limite pofit de nemernicia lui Băsescu? De ce mîrșavul referendum fluturat de Sorin Oprescu? De ce ațîțarea unei mulțimi purtînd o povară sisifică, cea a multiplelor griji ale existenței de zi cu zi? Avem presanta impresie că e la mijloc o diversiune menită a ascunde una din afacerile murdare ale plutocrației noastre care a deturnat sume considerabile destinate problemei canine. Mai mult, a abate atenția cetățenilor de la neîmplinirea promisiunilor făcute cu ghioțura de oamenii politici înainte de alegeri. Totodată un afiș, de un populism josnic, pentru alte alegeri care bat la ușa.

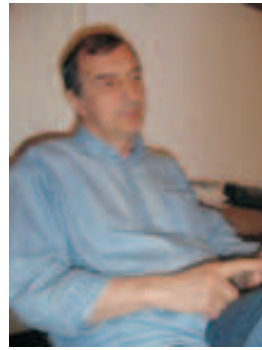
Gheorghe GRIGURCU

P.S.1 Legea privitoare la ciinii comunitari abia votată, cu o grabă suspectă și cu o majoritate transpartinică demnă de o cauză mai bună, nu face decît să confirme rîndurile de mai sus. E de apreciat omenia celor cîteva zeci de aleși care au votat împotriva legii ori s-au abținut de la vot.

P. S.2 Neprieteniile ciinilor nu pregetă a ne oferi cîteva „argumente” pe cît de otrăvite pe atît de inconsistente. Bunăoară se arată dispuși a ne întrebă de ce dorim ocrotirea acestora în vreme ce alte specii animaliere sînt sacrificate fără discuție spre a ne hrăni. Păi uite de ce:uciderea oricărui animal e, de fapt, un act reprobabil, ținînd de o (încă) inferioară treaptă a civilizației cu care ne mîndrim. Să fim oare noi, iubitorii de animale, naivii naivilor? Specialiștii americani au elaborat deja o carne artificială, care, deocamdată, din pricina prețului său ce ar fi ridicat, nu poate fi introdusă în circuitul comercial, dar, neîndoios, va veni momentul în care consumul ei se va generaliza. Viitorologii ne spun răspicat: nu ne vom mai hrăni cu trupul altor ființe. Crușîndu-i acum pe ciini, ne dovedim primitivi sau... dimpotrivă? Alt sofism: de ce ne preocupă ciinii fără stăpîn dintr-o localitate sau cel mult dintr-o țară, dacă nu putem avea grijă de toate aceste patrupede de pretutindeni? Dar gesturile de omenie n-au sens dacă sînt, fatal, limitate? Istețimea unor asemenea retori n-ar putea acuza pe același calapod că avem grijă, din păcate, de un număr mărginit, de regulă extrem de mărginit, din bolnavii, copiii și bătrînii nevoiași ai mapamondului. Să-i lăsăm în plata Domnului? Sintem realmente interesați de replica preopinienților noștri... Dar cei care ne somează: ori ciinii, ori copiii? Să fie cumva marea varietate a realului așa de criminal reducibilă? E ca și cum ni s-ar cere: alegeți ca în natură să existe doar albastrul sau verdele, iar în matematică numerele pare sau impare. Cealaltă entitate să dispară... Și încă o treabă. Conform legii nefericite votate cu puține zile în urmă, ciinii vagabonzi ar trebui depuși în adăposturile unde li se cuvine (bănuim că măcar atît!) îngrijire și hrană. Îngrijire și hrană pentru un răstimp de două săptămîni, după care, în absența unor adopții, ar fi eutanasiați (las' că un gazetar, vocal foarte, protesta chiar și împotriva acestui

Gheorghe GRIGURCU
(Continuare în pag. 23)

Poetul ca și cizmarul

Libertatea de expresie a provocat în patria noastră, altădată cu *multe silve*, o explozie de nerozii, prezentate fie ca teorii științifice de oameni necalificați în domeniul respectiv, fie ca opere literare, că la alte arte nu mă voi mai referi deocamdată. Accesul, sau mai degrabă dreptul la cultură al tuturor a născut monștri. Așa, bunăoară, într-o lume a comparațiilor, unde cu toții se exprimă mai ales prin această perimată figură de stil, dar fără a-i cunoaște exigențele, a apărut ideea, cu totul trivială, că poetul scrie cum își confecționează te miri ce meșteșugar obiectul. Este preferată aici comparația cu cizmarul, atît de potrivită după ce o

națiune întregă și-a dat coate vîzînd aluzia de pe cravata lui Ceaușescu, cea cu placheuri, dacă mai știți ce sunt alea. Ei, bine, sigur că și poetul sau scriitorul în general trebuie să fie atent ca obiectul muncii lui, totuși ceva mai delicat decît un simplu pantof, fie și-o pereche, să iasă cît mai aproape de perfecțiune, dar asta încă nu echivalează cele două produse.

Un premiant Nobel pentru economie a scris o carte despre criza din care încă n-am ieșit. În limba lui, engleza americană, aceasta se intitulează *Free call, Cădere liberă*. Așa este, lumea e într-o cădere liberă. Dar francezii, care adesea schimbă titlurile atunci cînd traduc vreo carte străină, i-au pus unul mult mai direct caracteristic pentru epoca noastră, și anume *Triumful lăcomiei, Le triomphe de la cupidité*. Ei bine, toate cele de mai sus se datorează lăcomiei, de bani dacă se poate, sau măcar de o anume glorie, iluzorie de altfel, o goană după un aur care nu există, dar care li se pare candidaților la cucerirea lui că le face semne. Și atunci, se uită în dreapta și-n stînga și încep comparațiile, falsele asemănări. Căci, totuși, poezia nu e o gheată, chiar dacă adesea e chiar o gheată scâlciată, dar nu de vechime și de întrebunțare, ca orice gheată, ci de lipsa de talent a celui care o scrie. Or, la noi astăzi, poezia curge pe toate gardurile, cum spuneam și altădată, cu cît sunt mai puțini cititori, cu atît apar mai mulți poeți. Nu-i vorba că se înmulțesc și romancierii, pe măsura înmulțirii lumii, dar măcar pe aștia îi mai citește cineva. N-a luat nimeni, sau foarte puțini, seama la Malthus, cu avertismentele lui, chit că, și dacă ar fi luat seama tot n-ar fi servit la nimic, lumea oricum s-ar fi înmulțit. Nu s-a gîndit nimeni că lumea s-a înmulțit din cauza inteligenței unora, a descoperirilor lor științifice și tehnologice. Că datorită inteligenței unora, nu a tuturor, mulți dintre cei care n-ar fi descoperit singuri nimic, cazul meu, trăiesc mai mult decît le-ar fi fost dat altădată, în alte condiții. Pesemne că lumea s-ar fi înmulțit ea și altădată, dar muream mulți de mici, la naștere sau imediat după, iar speranța de viață a noastră ar fi fost de vreo două ori mai mică și am fi lăsat locul liber pentru alții și alții. Însuși cu toții, cei născuți și care se perindau printr-un secol, cine știe dacă n-ar fi fost tot atîția? Exagerez, firește.

Ce au toate astea cu poetul ca și cizmarul (uite că Nichita Stănescu nu s-a gîndit să o scrie și pe asta!), o să mă întrebăți. Păi au, pentru că o mulțime dintre comportamentele și teoriile celor de azi sunt determinate tocmai de prezența în coasta lor a mult prea multor semeni, care, ei înșiși, se plîng exact de asta. Unii nu mai încap de alții. Că, din cauză că s-au înmulțit și poezii, o dată cu populația, apar și cele mai libere aberații. Libertatea de expresie a apărut la noi cam tîrziu, după ce restul Europei, cea neocupată de ruși, își trăise această febră adolescentină, îi trecuse pojarul și se apucase de lucruri mai serioase, chiar în poezie. A circulat mult, în vremurile acestea, un citat de care mi s-a făcut și lehamite: *la ce bun poezia, în vremuri sărmene?...*, cred. Întrebare fără răspuns, sau cu unul extrem de complicat, care ar comporta multe pagini.

Cîndva, demult de tot, în tinerețe, am văzut, urcînd Feleacul, dealul de deasupra Clujului, un fel de Tîmpă mai alungită, un pantof scâlciat, aruncat în mijlocul șoselei. Am scris atunci un articol pe care l-am publicat în *Echinox*, care se intitula *Un pantof vechi în golul de aer de pe Feleac*, pentru că locul era renumit, chipurile, pentru un gol de aer, în care mai toate motoarele se înecau și începeau să tușească, șoferii pretinzînd că, nu știu în ce fel, se forma acolo un gol de aer care le strica motoarele. Sic! Acum nu mai trec pe Feleac atît de des, dacă nu deloc. Oricum, nu cred că aș vedea o poezie veche în același gol de aer, călcătă de mașini după ce fusese aruncată acolo. Că, dacă poezia e ca pantoful, atunci își merită soarta pantofului!

Și, la urma urmei, de ce-or mai fi pretinzînd poezii, sau cei înșcriși la această filială de la București a UR, să fie tratați cu atenție de către autorități și de către public? Păi dacă-i totuna cu un pantof, să fie tratată ca un pantof, vechi, nou, și una și alta un timp. Ideea, cîndva, era că poezia nu se perimează, sau măcar cea scrisă de marii poeți, dar acum nici nu mai e vorba de asta. Ne-am înmulțit, trebuie să lăsăm locul noilor veniți, și asta cît mai repede. Iar dacă te încapățânezi să te porți normal, adică de parcă ai fi de pe vremea cînd se mai credea în Malthus, ești privit cu ură și ți se dorește, fie și numai în surdina, sau chiar în gura mare, ca la Cluj astă primăvară, cînd cu noul „manager” de la *Tribuna*, plecarea spre cimitir. Nu poți să le explici acestor oameni că, dacă valoarea nu așteaptă numărul anilor (mai ține cineva minte acest citat celebru de altădată, *la valeur n'attend pas le nombre des années?*), atunci nu e așa de sigur nici că ea se degradează odată ce numărul anilor crește. O să pară că e o pledoarie pro domo. Să zicem că e. Dar nu sunt singurul care vede în juru-i asta, sunt destui, și nu dintre cei mai slabi poeți din această limbă.

În fond, poate căgreșeala celor care practică mai de mult sportul ăsta, numit poezie, este că nu vor să se creadă cizmari, ci creatori, un fel de mai mult decît simpli meșteșugari. Ce-o mai fi aia în ochii noilor noștri contemporani nu știu.

Să schimbăm acum *întăia oară*, cum ar fi zis Arghezi, versul lui Nichita, din *poetul ca și soldatul în poetul ca și cizmarul*? Mi se pare abuziv și inept.

Nicolae PRELIPCEANU